

Prva številka//poljudni članek: Ptice med najdbami iz koliščarskih naselbin na Ljubljanskem barju//ornitološki potopis: Narodni park Gran Paradiso//varstvo ptic: Preživeti ali izumreti//narava: Nezelene rastline//portret ptice: Povodni kos//določevalni kotiček: Določanje ptic po petju//skozi objektiv: Veliki detel

Svet ptic: 01,'09

revija Društva za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije//letnik 15, številka 01, april 2009//ISSN: 1580-3600

→ SVET PTIC:

revija Društva za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije, letnik 15, številka 01, april 2009/ISSN: 1580-3600 prej Novice DOPPS//ISSN: 1408-9629

spletna stran revije:

<http://www.ptice.si/projekti/svetptic>

izdajatelj:

Društvo za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije (DOPPS – BirdLife Slovenia®), p. p. 2990, SI-1000 Ljubljana

© Revija, vsi v njej objavljeni prispevki, fotografije, risbe, skice, tabele in grafikoni so avtorsko zaščiteni. Za rabo, ki je zakon o avtorskih pravicah izrecno ne dopušča, je potrebno soglasje izdajatelja.

Revija nastaja po velikodušnosti avtorjev, ki svoje pisne in slikovne prispevke podarjajo z namenom, da pripomorejo k varovanju ptic in narave.

naslov uredništva:

Društvo za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije (DOPPS – BirdLife Slovenia®), Tržaška cesta 2 (p. p. 2990), SI-1000 Ljubljana, tel.: 01 426 58 75, fax: 01 425 11 81, e-pošta: dopps@dopps.si, www.ptice.si

glavna urednica: Petra Vrh Vrezec

e-pošta: petra.vrh@dopps.si

uredniški odbor: Marjana Ahačič, Luka Božič, Katarina Denac,

Tomaž Mihelič, Jakob Smole, Barbara Vidmar, dr. Al Vrezec

lektoriranje: Henrik Ciglič

art direktor: Jasna Andrič

oblikovanje: Mina Žabnikar

prelom: Primer d.o.o.

tisk: Schwarz d.o.o.

naklada: 2500 izvodov

izhajanje: letno izidejo 4 številke

Člani DOPPS prejmejo revijo brezplačno. Revijo sofinancirajo družba Mobitel, Grand hotel Union d.d., Ministrstvo za šolstvo in šport, Ministrstvo za okolje in prostor in Javna agencija za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije.

Revija je vpisana v register javnih glasil pod zaporedno številko 1610. Mnenje avtorjev ni nujno mnenje uredništva.

Prispevke lahko pošljate na naslov uredništva ali na elektronski naslov: petra.vrh@dopps.si

Za objavo oglasov pokličite na društveni telefon ali pošljite e-mail na naslov uredništva.

Poslanstvo DOPPS je varovanje ptic in njihovih habitatov z naravovarstvenim delom, raziskovanjem, izobraževanjem, popularizacijo ornitologije in sodelovanjem z drugimi naravovarstvenimi organizacijami.

predsednik: Rudolf Tekavčič

podpredsednik: dr. Damijan Denac

upravni odbor: Tomaž Berce, Dare Fekonja, Vojko Havliček, Leon Kebe, Urša Koce, Cvetka Marhold, Borut Mozetič, Matjaž Premzl, Aljaž Rijavec, Tanja Šumrada, Aleš Tomazič, dr. Al Vrezec

nadzorni odbor: dr. Tatjana Čelik, dr. Peter Legiša (predsednik), Bojan Marčeta, dr. Tomi Trilar

direktor: Andrej Medved

IBAN: SI56 0201 8001 8257 011

DOPPS je slovenski partner svetovne zveze naravovarstvenih organizacij BirdLife International.

Fotografija na naslovnici: Povodni kos (*Cinclus cinclus*) prav hitro vzbudi pozornost zaradi svojega živahnega vedenja. Nemirno počepa na kamnu v vodni strugi, čofota po vodi, se potaplja in tudi hodi po dnu. Mimogrede obrača kamenje in stika za vodnimi ličinkami različnih žuželk ali drugimi vodnimi nevretenčarji. Zaradi urejanja bregov in novih betonskih mostov ima žal čedalje večje težave pri iskanju primerne koticke, kjer bi si uredil gnezdo.

foto: Aleksander Čufar

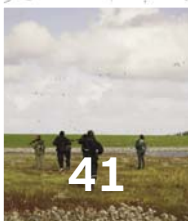
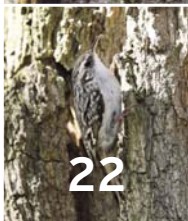
glavni sponzor DOPPS

GRAND HOTEL UNION D.D.
Miklošičeva 1, Ljubljana, Slovenija

Prirodoslovni muzej Slovenije
Slovenian Museum of Natural History

4

Ptice naših krajev

// ureja Al Vrezec

6

Ptice med najdbami iz koliščarskih naselbin na Ljubljanskem barju

// Franc Janžekovič in Anton Velušček

10

Narodni park Gran Paradiso

// Miha Krofel in Anamarija Žagar

15

Preživeti ali izumreti

// Nick Langley

18

Nezelene rastline

// Simona Strgulc Krajšek

20

Povodni kos

// Ivo A. Božič

22

Določanje ptic po petju

// Tomi Trilar

24

Janez Gregori, ustanovni član DOPPS

// pogovarjala se je Marjana Ahačič

26

Program predavanj, izletov in akcij DOPPS april - junij 2009

32

Veliki detel (*Dendrocopos major*)

// foto: Matej Vranič

34

Kdo je lastnik najdenega peresa?

// Urša Koce

36

Zakaj se ptice sploh selijo?

// Al Vrezec

38

Kako dobro poznamo ptice?

// Dominik Bombek

40

Potaborno srečanje v Cerknici

// Alen Ploj in Tilen Basle

41

Na taboru nizozemskih mladih ornitologov

// Blaž Blažič in Tanja Šumrada

42

Za prezimujočimi pticami v Sečoveljske soline in Škocjanski zatok

// Žiga Kozinc

44

Pomagajmo lastovkam pri gnezdenju

// Boris Kozinc

45

Ljubljanska sekcija DOPPS v letu 2008

// Vojko Havliček

46

Novi ornitološki atlas gnezdišč Slovenije

// Tomaž Mihelič

48

Čmrlji si s pticami delijo nebo

// Sava Osle

49

Kako smo obročkali ptice

// Metka Štok

50

»Ambasadorji Črne gore« v Podgorici

// Borut Rubinič

52

Zafrfotalo je! Vse ptice so se pognale v beg ...

// Branko Brečko

54

Novice

Leto 2009 je jubilejno leto, vsaj kar se tiče ornitologije in drugih tako ali drugače s pticami povezanih dogodkov.

Praznujemo 200-letnico rojstva (12. februar 1809) angleškega naravoslovca Charlesa Roberta Darwina, ki je razložil evlucijski nauk, danes splošno uveljavljeni in sodobni znanstveni pogled na izvor in razvoj živega sveta. V svoji knjigi *O izvoru vrst z naravnim izborom*, ki je bila izdana pred 150 leti (24. november 1859), je pojasnil nastajanje in razvoj novih vrst. Ovrigel je nauk o stalnosti vrst, ki je temeljil na biblijskem zapisu o stvarjenju sveta, t.i. kreacionistično razlago. Za nas, ljubitelje ptic, pa je zanimivo to, da je opazoval ptice na Galapaškem otočju, in prav ta opazovanja so bila eden pomembnejših dokazov v njegovi imenitni razpravi. Še posebej je treba omeniti galapaške ščinkavce, ki so zavoljo svojih različno oblikovanih kljunov, kot posledica evlucijskih prilagoditev, z Darwinom dobili svetovno slavo. Kaj več o Darwinu in njegovem delu ter povezanosti s pticami si boste lahko prebrali v naslednji številki.

Letos praznujemo tudi mi! In sicer okroglo 30-letnico delovanja Društva za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije, ki je v 30 letih pomembno prispevalo k razvoju ornitologije in naravovarstvene zavesti v Sloveniji. Obenem pa 30. obletnica pripada tudi strokovni ornitološki reviji *Acrocephalus*, ki je zaživela ob rojstvu DOPPSa. Obširneje bomo o tridesetletni zgodovini društva pisali v jesenski številki.

Petra Vrh Vrezec, glavna urednica

>>Še eno pomembno obletnico beležimo tudi na področju varstva ptic. Evropski svet je namreč 2. aprila 1979 sprejel enega pomembnejših pravnih dokumentov v svoji zgodovini - Direktivo o varstvu prostoživečih vrst ptic, ki je danes osnova za določanje SPA območij v okviru omrežja Natura 2000.

DOPPS je novodobni vrh razvoja ornitologije na Slovenskem, katere začetki segajo daleč v zgodovino. In tudi tu beležimo letos posebno obletnico! O njej bomo prebirali v zadnji številki tega letnika, in sicer o idrijskem rudniškem zdravniku Joannesu A. Scopoliju, ki je pred 240 leti, leta 1769, objavil prvi znanstveni popis ptic na ozemlju Slovenije v knjigi *Annus I. Historico Naturalis, Descriptiones Avium*, eden prvih ornitoloških popisov po sodobni Linnejevi nomenklaturi v Evropi in na svetu.

Po podrobni analizi rubrik in ciljnih skupin bralcev, ki so jim rubrike v Svetu ptic namenjene, smo ugotovili, da premalo prostora namenjamo najmlajšim in tistim, ki se ukvarjajo z izobraževanjem v osnovni šoli. Z novim letnikom tako uvajamo dve novi rubriki. Ptičje zgodbe za otroke, v katerih bodo lahko najmlajši skozi pravljice, recitacije ali pesmi spoznavali ptice in njihov svet. Rubrika Ornitologija v učnem načrtu pa bo namenjena učiteljem, ki bodo s pomočjo ponujenih idej in učnih materialov lahko tudi ptice vključevali v redno učno snov v osnovnih šolah ali pa temo uporabili za ornitološki krožek. Gotovo bo rubrika zanimiva tudi za starše, ki bi želeli ptice približati svojim malčkom, kaj novega pa bodo izvedeli tudi vsi drugi, ki so že »prerasli« šolske klopi.

Na koncu bi se rada zahvalila oblikovalki Jasni Andrič, ki je hitro oblikovala in nam podarila jubilejni znak DOPPS-a, ki bo krasil letošnje številke Svetov ptic in nas tako spremljal skozi jubilejno leto 2009.

Nazdravimo torej DOPPS-u in vsem drugim obletnicam, ki so jih zaznamovale naše pernate prijateljice!

PTICE NAŠIH KRAJEV

// ureja Al Vrezec

Naslov urednika rubrike za kopije objavljenih prispevkov:

Al Vrezec, Nacionalni inštitut za biologijo, Večna pot 111, SI-1001 Ljubljana, Slovenija,
e-mail: al.vrezec@nib.si

Rožnati pelikan (*Pelecanus onocrotalus*)

Ta redki gost je bil zopet opazovan v Sloveniji leta 2008 in sicer januarja na akumulaciji Most na Soči [Božič, L. (2008): *Acrocephalus* 29 (136): 39-49].
foto: Branko Brečko

Piamenec (*Phoenicopterus roseus*)

Vrsta se vse bolj redno pojavlja v Sečoveljskih solinah, tudi pozimi, ko je bilo januarja 2008 opazovanih kar 15 ptic [Božič, L. (2008): *Acrocephalus* 29 (136): 39-49].
foto: Dejan Bordjan

Labod grbec (*Cygnus olor*)
Na Hraških mlakah sta v letu 2008 gnezdila dva para, le eden pa je uspešno speljal 7 mladičev, med katerimi je eden pripadal svetli mutanti *immutabilis* [Blažič, B. (2008): Spomladanska in jesenska selitev prek Hraških mlak. Razisk. naloga. – Gimnazija Kranj, Kranj].
foto: Janez Papež

Sivka X kostanjevka
(*Aythya ferina X nyroca*)
Na zgornji Savi je bil januarja 2008 opazovan križanec med sivko in kostanjevko [Božič, L. (2008): *Acrocephalus* 29 (136): 39-49].
foto: Damijan Denac

Veliki žaglar (*Mergus merganser*)

Drugi primer gnezdenja vrste na reki Soči je bil potrjen maja 2008 pri Tolminu, ko je bila na reki opazovana samica s 6 do 9 begavci sledilci [Dakskobler, V. & I. (2008): *Acrocephalus* 29 (136): 68].
foto: Tomi Trilar

Sredozemski sokol (*Falco eleonorae*)

Ta redki sokol je bil opazovan tretjič doslej v Sloveniji in sicer drugoletna ptica avgusta 2008 na Volovji rebri [Jagodnik, A. (2008): *Acrocephalus* 29 (136): 69].
foto: Aleš Jagodnik

Divji petelin (*Tetrao urogallus*)
V alpskem predgorju je populacija vrste med letoma 1980 in 2007 izrazito upadla. Za učinkovito varstvo vrste je nujna vzpostavitev večjih mirnih con in varovanje habitata v radiu 3 – 4 km okoli rastišč [Bevk, D. & Trontelj, P. (2008): *Acrocephalus* 29 (136): 13-22].
foto: Janez Papež

Ruševce (*Tetrao tetrix*)
Najugodnejše razmere za ruševca v vzhodno alpskem prostoru so bile v začetku 20. stoletja, po drugi svetovni vojni pa so se višje lege hitreje zaraščale z gozdom, s čimer se je zmanjšal ugoden habitat za ruševca, zlasti negozdne površine z borovnico [Gulič, J. (2008): Dokt. dis., BF, Univerza v Ljubljani, Ljubljana]. foto: Vlado Jehart

Turška grlica (*Streptopelia decaocto*)

Izrazito blede obarvana ptica, verjetno dedne t.i. »rjave« aberacije, je bila opazovana v strunjanskem parku septembra 2008, kar je doslej drugi znani primer tako obarvane turške grlice pri nas [Vrezec, A. & Vrh Vrezec, P. (2008): *Acrocephalus* 29 (136): 69-70].
foto: Al Vrezec

Veliki skovik (*Otus scops*)

Vrsta naseljuje tudi višje nadmorske višine tja do 1070 m na visokokraških travnikih na zahodnem delu Snežniške planote, kjer je bila maja 2007 v pasu nad 800 m n.v. ugotovljena povprečna gostota 0,4 kličičih samcev na 1 km² [Krofel, M. (2008): *Acrocephalus* 29 (136): 33-37].
foto: Franc Bračko

Čuk (*Athene noctua*)

Populacija čuka v Sloveniji je konec 20. stoletja zelo upadla, zlasti v SV Sloveniji, tako da je današnja populacija 200 do 400 parov omejena pretežno na JZ oziroma sredozemski del države [van Nieuwenhuyse, D., Genot, J.C. & Johnson, D.H. (2008): *The Little Owl*. – Cambridge University Press, Cambridge].

foto: Tomaž Mihelič

Zlatovranka (*Coracias garrulus*)

Na Krasu je bila zlatovranka prvič opazovana junija 2008 pri Brestovici; verjetno osebek na selitvi [Figel, J. (2008): *Acrocephalus* 29 (136): 70].

foto: Michael Tiefenbach

Kmečka lastovka (*Hirundo rustica*)

Analiza gnezditvene populacije po hlevih v Hrašah leta 2008 je pokazala, da je bilo obnovljenih gnezd 41,5 %, novih gnezd 21,6 %, opuščenih gnezd pa 36,5 %, pri čemer je bilo število parov v starih hlevih večje kot v novih [Kozinc, Ž. *et al.* (2008): Analiza gnezdenja kmečkih lastovk (*Hirundo rustica*) v vasi Hraše pri Lescah v letu 2008. Razisk. naloga. – OŠ F.S. Finžgarja, Lesce].

foto: Ivan Esenko

Mušja listnica (*Phylloscopus inornatus*)

Prvoletna ptica je bila oktobra 2007 obročkana v Pesniški dolini, kar je šele šesti podatek za vrsto pri nas [Bračko, F. (2008): *Acrocephalus* 29 (136): 71].

foto: Franc Bračko

Repaljščica (*Saxicola rubetra*)

Na Ljubljanskem barju je gnezditvena uspešnost repaljščic zelo odvisna od kakovosti travnišč, ponekod je populacija izvorna (rodnost večja od smrtnosti), stabilna ali ponorna (smrtnost večja od rodnosti), pri čemer večina barjanskih ptic živi v ponornih populacijah na intenzivnih travnikih in pašnikih [Denac, D. (2007): Dokt. dis., Univerza v Mariboru, Maribor].

foto: Ivan Esenko

Črnočeli srakoper (*Lanius minor*)

Leta 2005 je bilo na Šentjernejskem polju zabeleženo kolonijsko gnezdenje, pri čemer je povprečni prehranjevalni okoliš meril okoli 3 ha, v gnezdilnem okolišu pa so bili v večjem deležu zabeleženi visokodebelni sadovnjaki [Hudoklin, A. (2008): *Acrocephalus* 29 (136): 23-31].

foto: Tomaž Mihelič

Kavka (*Corvus monedula*)

V popisu mestnega središča Celja leta 2008 je bilo najdenih 17 gnezdečih parov kavk in 8 parov postovk [Gamser, M. (2008): Popis kavk in navadnih postovk v Celju. Razisk. naloga. – OŠ Ljubečna, Ljubečna].

foto: Vojko Havliček

Planinska vrana

(*Pyrrhonorax pyrrhonorax*)

Leta 1769 je J.A. Scopoli med kranjskimi pticami navedel tudi vrsto *Gracula pyrrhonorax*, ki po opisu ustreza planinski vrani in naj bi jo bil dobil iz Koroške; navkljub temu pojavljanje te redke vrste v tistem času pri nas ni povsem zanesljivo, saj Scopoli planinske kavke ne omenja [Gregori, J. (2008): *Scopolia* 65: 1-32].

risba: Aldrovandus (1646)

Ščinkavec (*Fringilla coelebs*)

V času dveh ur je marca 2004 območje Volovje rebri preletelo okoli 2.000 ptic (ščinkavcev, pinož in zelencev) v večjih ali manjših jatah. Očitno so bile na spomladanski selitvi, saj je bila smer preletavanja jat vselej od J proti S ali SV [Figel, J. (2008): *Acrocephalus* 29 (136): 53].

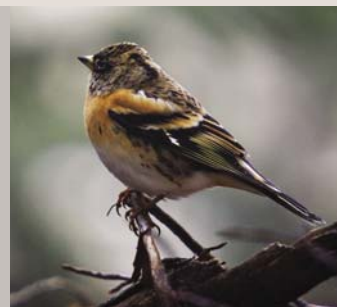
foto: Ivan Esenko

Pinoža (*Fringilla montifringilla*)

V Podutiku pri Ljubljani se je decembra 2007 na približno 0,5 ha gozdnih tal prehranjevala jata nekaj tisoč ptic, ki se je vsakih 20 s v celoti dvignila na 1-2 metra in se spet spustila na tla, kar je svojevrsten vedenjski vzorec skupinskega hranjenja [Esenko, I. (2008): *Acrocephalus* 29 (136): 51-52].

foto: Vlado Jehart

Plotni strnad (*Emberiza cirius*)

V Haložah je vrsta precej redkejša v primerjavi z rumenim strnadom, s katerim morda tudi tekmujeta za vire okolja, pojavlja pa se pogosteje v ekstenzivnih sadovnjakih [Koče, U. *et al.* (2008): *Acrocephalus* 29 (136): 5-11].

foto: Ivan Esenko

Mali strnad (*Emberiza pusilla*)

Ta redki strnad je bil opazovan, ujet in obročkan desetič v Sloveniji in sicer oktobra 2007 pri Kozlarjevi gošči na Ljubljanskem barju [Šere, D. (2008): *Acrocephalus* 29 (136): 72-73].

foto: Dare Šere

1

1: Za koliščarje je bil pogled na rožnate pelikane (*Pelecanus onocrotalus*) na Ljubljanskem barju vsakdanji prizor. foto: Dejan Bordjan

»Nad vodami so se spreletavale race, gosi in labodi. V plitvinah so brodili pelikani. Po močvirjih so se prestopale bele in črne štorke. Čaplje so počasno zamahovale z dolgimi sivimi perutnicami. Urno so švigali drobni ptiči sem in tja. Trstje in ločje pa od zgodnjega jutra do poznega mraka ni prenehalo ščebetati in žvrgoleti. Ooo, dokaj jajc bo lahko pobirala mladež iz gnezd, pa se zarodu kar nič ne bo poznalo. Jezerjanom pa jajca rac in gosi in labodov in še drugih velikih ptičev dosti odležejo, naj jih pijejo kar surova ali pa če jih spečejo pod vročim pepelom.« Tako doživeto je življenje v dobi približno 2.500 let pred našim štetjem opisal Janez Jalen v romanu Bobri.

PTICE MED NAJDBAMI IZ KOLIŠČARSKIH NASELBIN NA LJUBLJANSKEM BARJU

// Franc Janžekovič in Anton Velušček

Jalen je imel zagotovo dober dar opazovanja narave ter seveda dobro domišljijo, ki pa je temeljila na materialnih najdbah. Najdbe iz koliščarskih naselij so mu bile znane. Posvetoval se je tudi s strokovnjaki, ki so se ukvarjali s preučevanjem starih kultur. Lastna opazovanja narave, stare najdbe ter rekonstrukcije življenja, ki so jih obujali strokovnjaki, je združil v prečudovito pripoved. Vendar, z današnjim vedenjem se ponovno sprašujemo, ali so se v davnih časih po prostorih današnjega Ljubljanskega barja »*prestopale bele in črne štoklje*« in ali so jezerjanom res »*odlegla labodova jajca*«.

Odgovore na tovrstna vprašanja dobimo s preučevanjem najdb kosti in drugih materialnih ostankov iz koliščarskih naselij. Raziskave te vrste sodijo na področje arheologije, ker pa imamo opraviti z živalmi, govorimo o zooarheologiji. V tem primeru smo lahko še natančnejši, saj smo na področju ornitoarheologije. Ornitoarheologija je torej veda o pticah iz arheoloških obdobij.

Ostanki nekdanjih koliščarskih naselbin so danes prekriti s plastmi prsti, ki segajo en do dva metra globoko. Arheološka izkopavanja so najustreznejši vir iskanja materialnih ostankov. Izkopavanja arheologi skrbno načrtujejo in potem temeljito preiščejo izkopano prst. To pomeni, da previdno odstranjujejo plast za plastjo in beležijo ter arhivirajo najdbe kulturnega izvora. Manjši delčki ter fragmenti se hitro izmuznejo ob izkopavanju, zato izkopano prst presejemo skozi dve ali tri sita z različno velikostjo okenc. Najprej skozi sito z okenci velikosti treh milimetrov, potem en in nazadnje tudi pol milimetra. Poleg skrbno opravljenih izkopavanj pa se večkrat srečamo z arheološkimi ostanki ob gradbenih delih, to so predvsem izkopi drenažnih jarkov ter drugi posegi v tla. V tem primeru pobremo samo večje najdbe.

Ko so izkopavanja zaključena, material pa nabran, se začne laboratorijsko delo. V prvem koraku to pomeni sortiranje materiala, to so predvsem kamniti, lončarski in leseni izdelki pa tudi ostanki rastlin in živali. Izmed rastlin so ohranjena predvsem debela dreves, ki so glavni gradbeni material, poleg tega pa še lupine semen in koščičasta semena. Med živalskimi kostmi prevladujejo ostanki večjih sesalcev, nemalo pa je tudi ptičjih kosti.

Pri dosedanjih arheoloških raziskavah na Ljubljanskem barju so prazgodovinske ptičje kosti našli na sedmih lokalitetah: ob Izanski cesti, v Notranjih Goricah, na Resnikovem prekopu, Maharskem prekopu, Hočevarici, Črešnji pri Bistri ter na kolišču pri Blatni Brezovici. Število kosti je od lokalitete do lokalitete precej različno, najštevilčnejša najdba, ki šteje prek 1.000 elementov, pa izvira iz Blatne Brezovice.

Determinacija kosti zahteva na eni strani izkušnost raziskovalca, na drugi strani pa primerjalno (referenčno) zbirko okostij recentnih ptic. Najprej je treba kost anatomsko prepoznati. S tem določimo, kateremu delu skeleta pripada, npr. ali je kost del peruti ali noge. Potem posamezno kost primerjamo s kostmi modernih skeletov različnih vrst. Če imamo opravka s celo ali le malo poškodovano kostjo, potem je prepoznavanje dokaj nezahtevno. Seveda pa je tudi določevanje ptic po kosteh omejeno. Zaželeno je, da je skelet čim bolj popoln ter da vsebuje elemente s prepoznavnimi značilnostmi. Velik delež ptičjih kosti je poškodovan do te mere, da prepoznavanje, kateri vrsti ali taksonomski skupini ptic pripada, ni več mogoče. Pri določanju ptičjih kosti z Ljubljanskega barja si pomagamo s primerjalnimi zbirkami Inštituta za paleontologijo kvartara in geologijo pri Hrvaški akademiji znanosti in umetnosti v Zagrebu, Oddelka za zoologijo Nacionalnega muzeja v Pragi ter Oddelka za biologijo Fakultete za naravoslovje in matematiko v Mariboru.

Koliščarska favna in rekonstrukcija okolja

V ptičji združbi koliščarskih naselij Ljubljanskega barja prevladujejo vrste vodnih in močvirskih habitatov, predvsem plojkokljuni. Najdene so bile tudi vrste kopenskih, tako gozdnih kot negozdnih življenjskih okolij, na primer skobec (*Accipiter nisus*), orel, kmečka lastovka (*Hirundo rustica*), taščica (*Erethacus rubecula*), škorec (*Sturnus vulgaris*) in poljska vrana (*Corvus frugilegus*).

Domnevamo, da je zastopanost ptičjih vrst v zooarheoloških vzorcih odsev nabora lovnih vrst koliščarjev. Ali drugače povedano, v vzorcih prevladujejo ptice, ki so jih koliščarji uspešno lovili. Glede na dejanske najdbe posameznih vrst ptic ter ob upoštevanju današnjih ekoloških značilnosti obravnavanih ptic lahko sklepamo o nekaterih značilnostih okolja. Ob predpostavki,

2: Janez Dirjec pri sortiranju izkopanega materiala v laboratoriju na Inštitutu za arheologijo ZRC SAZU v Ljubljani.
foto: Borut Toškan

3: Pogled na Ljubljansko barje s Sv. Ane. Pred okrog 5.000 leti se je na tem prostoru razprostiralo jezero, ob katerem je živela kultura koliščarjev.
foto: Matija Turk

4: Odlomek lončene iz koliščarske naselbine pri Blatni Brezovici s prstnimi odtisi lončarja. Starost odlomka je okrog 5.100 let.
foto: Tjaša Tolar

da so v pradavnini te vrste ptic živele v enakih habitatih kot danes, lahko sklepamo na habitate ptic v dobi koliščarjev, s tem pa tudi na življenjska okolja, v katerih so lovili koliščarski lovci. Zavedati se moramo, da je rekonstrukcija okolja omejena, saj ni na voljo celotnega pregleda ptičjih vrst iz takratnega okolja, prav tako zelo malo vemo o njihovem dejanskem številu. V pregledanih vzorcih je zastopanih več ekoloških skupin. V ekološko skupino, katere predstavniki nabirajo hrano na odprti vodni površini v globini do več metrov, kjer je malo potopljene in plavajoče vegetacije, uvrščamo vrste, kot so polarni slapnik (*Gavia arctica*), veliki žagar (*Mergus merganser*), čopasta črnica (*Aythya fuligula*) in kormoran (*Phalacrocorax carbo*). Predstavniki skupine, ki se prehranjuje v vodi do globine okrog enega metra, so sivka (*Aythya ferina*), mali žagar (*Mergellus albellus*), dolgorepa raca (*Anas acuta*) in rožnati pelikan (*Pelecanus onocrotalus*). Tretjo ekološko skupino pa tvorijo vrste, ki izbirajo plitvo vodo z bujno potopljeno in plavajočo vegetacijo, to so reglja (*Anas querquedula*), kreheljca (*Anas crecca*), raca žličarica (*Anas clypeata*) in kostanjevka (*Aythya nyroca*). Na brežinah ob vodi je

najbrž uspeval pas obsežne nadvodne in močvirne vegetacije, to je bivališče bobnarice (*Botaurus stellaris*). Njivska (*Anser fabalis*) in siva gos (*A. anser*) ter kozica (*Gallinago gallinago*), katerih ostanke smo tudi našli na Barju, izbirajo močvirne travnike in podobne habitate z nizko vegetacijo, podobne habitatske zahteve pa imajo tudi kvakač (*Nycticorax nycticorax*), siva čaplja (*Ardea cinerea*), rjava čaplja (*A. purpurea*), bela štoklja (*Ciconia ciconia*) in žerjav (*Grus grus*).

Pomen za človeka

Domnevamo, da so nakopičene ptičje kosti v glavnem ostanke prehrane prebivalcev iz koliščarskih naselij. Glede na njihov precejšnji delež med prehrabnimi ostanke so koliščarji ptice uspešno lovili. Podatkov o udomačitvi ptic ni, medtem ko je ta znana za nekatere velike sesalce.

Domnevi, da so najdene večje količine ptičjih kosti tako imenovani kuhinjski odpadki, je v oporo več dejstev: pri arheoloških raziskavah so poleg ptičjih kosti pra-

viloma našli tudi kosti udomačenih in prostoživečih velikih sesalcev, s katerimi so se ljudje prehranjevali; v naših primerih so bili kostni ostanki ptic nabrani znotraj koliščarskih naselij v kulturni plasti skupaj z drugimi arheološkimi najdbami; kostni ostanki različnih vrst so bili zbrani na razmeroma majhni površini nekaj kvadratnih metrov.

Številčnost in pestra vrstna sestava ptic sta veliko verjetneje posledica odlaganja oziroma kopičenja ostankov hrane kot naključnega kopičenja poginulih ptic tudi zaradi dejstev, kot so: ohranjen ni noben celoten skelet ali njegov večji del (prevladujejo kosti okončin), iz česar lahko sklepamo na manipulacijo z usmrčenim organizmom; veliko število kosti je poškodovanih oziroma polomljenih (na primer v vzorcu iz kolišča Hočevarica kar 92 %), kar je najbrž predvsem posledica človeškega ravnanja z usmrčenimi živalmi, v manjši meri pa najbrž tudi grizenja psov. V primeru pogina in razgradnje mehkih tkiv (dekompozicije) po naravni poti kosti ne bi bile mehansko poškodovane v tolikšni meri.

Iz predstavljenih dejstev in z vidika današnjih ekoloških značilnosti ptic lahko sklepamo o nekaterih značilnostih paleookolja in o lovem prostoru lovcev iz koliščarskih naselij. Dejansko gre za dva pogleda na isto okolje, le da smo pri rekonstrukciji okolja omejeni na del pokrajine, saj ni na voljo celotnega nabora vrst. Pestrost ptičjih vrst v zooarheoloških vzorcih ni naključna, saj jo zaznamuje lovska aktivnost koliščarskih lovcev.

Način lova ptic koliščarjev z Ljubljanskega barja ni povsem poznan. Na podlagi maloštevilnih materialnih ostankov sklepamo, da so uporabljali predvsem mreže in zanke. Najdbe različnih vrst trnkov spodbujajo razmišljanja, da so morda nastavljali vabe na trnkih tudi pticam. Lov ptic z ravnimi trnki je poznan še iz začetka 20. stoletja na Bodenskem jezeru, uspešen pa je pri lovu ribojedih ptic ali mrhovinarjev. Koliščarski lovci so lovili tudi z lokom in puščico. ●

5: Okrog 5.000 let stare kosti sivega galeba s kolišča Blatna Brezovica; grodnica, korakoid, nadlahtnica, podlahtnica in koželjnica ter metakarpus.
foto: Franc Janžekovič

6,7: Arheološka izkopavanja koliščarske naselbine Stare gmajne pri Verdu leta 2006.
foto 6: Matija Turk;
7: Anton Velušček

8: Recentne kosti rečnega galeba; nadlahtnica, podlahtnica in koželjnica ter metakarpus.
foto: Franc Janžekovič

9: Glava nadlahtnice, zgoraj - okrog 5.000 let stara kost sivega galeba; spodaj - recentna kost rečnega galeba.
foto: Franc Janžekovič

Narodni park Gran Paradiso

// Miha Krofel in Anamarija Žagar

Površina narodnega parka:

700 km²

Najvišji vrh:

Gran Paradiso (4061 m)

Zanimive vrste ptic:

brkati ser (*Gypaetus barbatus*), planinski orel (*Aquila chrysaetos*), belka (*Lagopus muta*), krekovt (*Nucifraga caryocatactes*), kupčar (*Oenanthe oenanthe*), planinska kavka (*Pyrhocorax graculus*)

Zanimive živali:

alpski kozorog (*Capra ibex*), gams (*Rupicapra rupicapra*), alpski svižec (*Marmota marmota*), evrazijski ris (*Lynx lynx*), volk (*Canis lupus*), hermelin (*Mustela erminea*), gorski apolon (*Parnassius apollo*), laški gad (*Vipera aspis*)

Zanimive rastline:

snežni svišč (*Gentiana nivalis*), paradizevka (*Paradisea liliastrum*), rjasti sleč (*Rhododendron ferrugineum*), repuš vrste *Phyteuma michellii*, turška lilija (*Lilium martagon*), murka (*Nigritella austriaca*), alpska madronščica (*Linaria alpina*), smiljka vrste *Cerastium alpinum*

Rastlinski pasovi:

gorski gozdovi, alpska travišča, visokogorska skalovja in ledeniki

Alpe so eno izmed redkih območij v “razvitejšem” delu Evrope, kjer še lahko dobimo občutek, da tam zares kraljuje narava in smo ljudje le na obisku. Ko pomislimo na Alpe, nam pogosto pridejo pred oči beli vrhovi in suhi kraški svet naših gora. Vendar je to le košček tega velikega gorstva, ki v svojem mogočnem loku premore še precej večjo raznovrstnost. Za občudovanje slednje je nadvse primerna destinacija italijanski narodni park ob francoski meji, ki nosi ime po svojem mogočnem špiritisočaku – Gran Paradiso.

1: Streha iz lokalnih kamnin

2: Bujni visokogorski travniki sredi poletja

3: Odprta krajina omogoča številna opazovanja zanimivega vedenja živali kot npr. spopadov kozorogovih samcev.

4: Simbol parka je alpski kozorog, katerega usoda je bila popolnoma odvisna od dogajanja v tem koščku Alp.

5: Vrh štiritisočaka

6: Gran Paradiso se lahko postavlja s številčno populacijo gamsov.

7: Vegetacija se močno spreminja z višino - od gorskih gozdov in visokogorskih travnišč prek skalovij do večnega ledu in snega.

foto: vse Miha Krofel

8

9

8: Veliki ledeniki ponujajo ledenodobne razglede.
foto: Miha Krofel

9: Vladar gorskih vrhov Gran Paradisa, kozorog (*Capra ibex*)
foto: Miha Krofel

10: Planinske kavke (*Pyrrhocorax graculus*) so pogoste spremljevalke nad gozdno mejo.
foto: Milan Cerar

Čudoviti razgledi po divjem gorskem prostranstvu te kar hitro popeljejo v čas, ko še ni bilo na vsakem koraku opaziti človekovih sledov in ko so tudi živali še lahko v celoti izpolnjevale svoje vloge, za katere so se razvile. Zaradi ekstremnih visokogorskih razmer, ki jim lahko kljubuje le peščica organizmov, tukaj sicer ne bomo našli tako velike vrstne pestrosti kot ponekod v nižinah. Kljub temu pa v kratki vegetacijski sezoni tu najdemo osupljiv rastlinski in živalski svet – nekako kot v pušča-
vi po kratkem deževju.

Alpski svet je še posebej primeren za opazovanje velikih sesalcev, ki so po večjem delu Evrope pretežno ponočnjaki in jih predvsem v gozdovih le redko opazimo. Tu pa odprta krajina in dnevna aktivnost alpskih prebivalcev omogočata številna srečanja z gamsi, kozorogi in svizci ter ponujata skoraj neomejene ure opazovanja njihovega vedenja. Čeprav je manjši od našega Triglavskega parka, se lahko narodni park Gran Paradiso pohvali s precej večjimi čredami visokogorskih parkljarjev in številčnejšimi kolonijami velikih alpskih glodavcev. Ob vseh svojih »kosmatih« atrakcijah pa gorski svet Zahodnih Alp daje tudi mnoge priložnosti za ornitološka občudovanja.

Posebne pozornosti si vsekakor zasluži tudi neživi del narave. Skoraj vsaka gora ponuja nova presenečanja v strukturi in barvi kamnin, tako da smo si mnogokrat zaželeli, da bi bili bolje podkovani v geologiji. Kljub temu pa nas je raznolikost pretežno granitnih skladov navdušila, čeprav jim nismo znali dati natančnih imen. Za Slovence so posebno doživetje tudi ledeniki. Čeprav se tudi tukaj vedno bolj krčijo, je med njimi še vedno nekaj orjakov, ki te s pomočjo domišljije hitro popeljejo nekaj deset tisoč let nazaj v obdobje ledene dobe. Še ena izmed značilnosti, po kateri se Zahodne Alpe ločijo od naših gora, je nenehno bučanje vode, ki izvira iz ledenikov. V nasprotju z našimi kraškimi Alpami tukaj večina vode

odteka po površju, tako da le redko naletiš na tisto gorsko tišino ob brezvetrju, ki je tako značilna za samotne predele v naših Julijcih.

Rešitev kozoroga

Narodni park Gran Paradiso je tesno povezan z usodo največjega izmed alpskih parkljarjev v Evropi – alpskega kozoroga, obenem pa gre kozorogu tudi zasluga za ustanovitev parka. Ta mojster plezanja po skalnih stenah se je v Alpe umaknil še v prazgodovini, ko so se začele prve otoplitve po ledeni dobi. Vendar pa je precej večja nevarnost za to vrsto, kot je bilo ogrevanje ozračja, prav človek. Zaradi intenzivnega trofejnega lova je bil na začetku 19. stoletja kozorog praktično iztrebljen. Na vsem svetu je ostala le še ena sama populacija, ki po predvidevanjih ni štela več kot 100 osebkov. Ti poslednji kozorogi so živeli v gorah okoli Gran Paradisa in tudi njim se ne bi dobro pisalo, če se ne bi zanje zavzel italijanski kralj Viktor Emanuel II. Piedmontski. Strogo je prepovedal lov na kozoroga za vse razen zase in nekatere sorodnike. To je bilo dovolj, da se je vrsta rešila z roba izumrtja in se v naslednjih letih okrepila. Kasneje so sledila številna ponovna naseljevanja v Švici, Avstriji, Nemčiji in tudi v Sloveniji. Tako dejansko vsi kozorogi, ki jih lahko danes opazujemo na Pihavcu in drugod po naših gorah, izvirajo iz Gran Paradisa.

Prvi nacionalni park v Italiji

Kralj Viktor Emanuel II. je bil pogost obiskovalec okolice Gran Paradisa in na njegovo pobudo so na tem mestu leta 1856 ustanovili kraljevski lovski rezervat z 2.200 hektarji ozemlja. Poraja se sicer vprašanje, ali so bili njegovi motivi v resnici naravovarstveni (ohranitev kozoroga) ali pa morda le sebični, saj je le tako lahko samo on streljal na to mogočno trofejno žival. Kakorkoli že, njegova dejanja so bila pomemben začetek pri ohranjanju tega dela Zahodnih Alp in njegovih živalskih prebivalcev.

10

V tedanjem času so bile zgrajene tudi mnoge poti do lovskih koč v dolini Valle d'Aosta in Valle dell'Orso ter poti čez prelaze v nekatere višje predele območja. Te lovske stečine se še danes uporabljajo kot pohodniške poti, nekdanje lovske kočice pa uporabljajo kot prostore za osebje parka in raziskovalnega centra. Ozemlje je bilo v kraljevi oblasti do leta 1919, ko se je prestolonaslednik Viktor Emanuel III. začel spopadati z naraščajočimi stroški vzdrževanja rezervata in vedno pogostejšim krivolovom med in po 1. svetovni vojni, ki so pripeljali do ponovnega upada populacije kozoroga. Takrat se je kralj odpovedal ekskluzivnim lovskim pravicam na tem območju ter predal ozemlje v last države. Sledeče razprave v parlamentu so pripeljale do tega, da so se ljudje začeli zavedati pomembnosti ohranjanja tamkajšnje narave, in leta 1922 je bil ustanovljen prvi nacionalni park v Italiji z namenom ohranjanja tamkajšnje flore, favne in naravnih lepote.

Gran Paradiso danes

Danes park obsega 70.000 ha, od katerih jih je 90 % v lasti manjših lastnikov in občin. Vodstvo parka ima sedež v Torinu. Razmeroma dobro razvita infrastruktura in večinoma dobro označene poti omogočajo prijeten gorski turizem, kar vsako leto privablja številne obiskovalce. Na srečo pa se le-ti porazdelijo po velikem območju in večinoma ostajajo v nižjih predelih, tako da lahko še vedno uživamo v gorski samoti, če se odločimo za kakšno manj obljudeno turo. Vendar je dobro, vsaj v poletnem času, če prenočišča v kočah predhodno rezerviramo oziroma da prispemo dovolj zgodaj do bivaka in si zagotovimo pristoječo ležišče.

S severa se v park zajeda več globokih dolin, ki večinoma potekajo v smeri sever-jug in omogočajo najlažji dostop v osrčja parka z najvišjimi vrhovi. Dolina Valsavarenche se razteza v srcu parka in je pravi raj za pohodnike in alpiniste, ki si lahko pogled spočijejo na najvišjem vrhu –

Gran Paradisu (4061 m). Po trditvah mnogih je Gran Paradiso najlažje osvojljiv štititisočak v Evropi, pa vendar se je nanj priporočljivo povzpeti v spremstvu vodnika, če nismo vajeni hoje po ledu. Okoli tega vrha se namreč kot razpokani jeziki širijo mnogi ledeniki. Vendar tudi te zaplate zbitega snega in ledu ne uidejo globalnem segrevanju. Starejše fotografije nam jasno kažejo, da se njihova površina močno zmanjšuje, kar danes vidimo tudi po visokih čelnih morenah globoko pod njimi.

Nad koncem doline Valsavarenche se je ustvarila visoka dolina Piano de Nivolet s čudovito meandrirajočo rečico Dora del Nivolet in travniki, ki si jih za pašo s kravami delijo številni svizci. Vzporedno z Valsavarenche in vzhodno od Gran Paradisa poteka dolina Valnontey. Na njenem začetku leži znano smučarsko središče Cogné, ki privablja mnogo turistov tudi v poletnem času. Vendar se le redki med njimi sprehodijo vse do konca doline, ki daje zavetišče številnim gamsom. Ti so pogosti predvsem okoli gozdne meje, medtem ko se moramo za kozoroge povzpeti nekoliko višje.

V obeh dolinah, ki se vzpenjata do nadmorskih višin okoli 1900 m, je več urejenih kampov, ki so primerna izhodišča za vzpone v višave. Med vsemi kampi, ki smo jih obiskali, je bil najprijetnejši »Gran Paradiso« v zgornjem delu doline Valsavarenche, ki že sam daje obilo možnosti za opazovanje lokalnega živalstva.

Ptičji svet Gran Paradisa

Kar se tiče ptic, je vrstna sestava precej podobna kot v naših Alpah. Seveda s konkretno (če smo natančnejši, dvojnopolmetrsko) izjemo – brkatim serom (*Gypaetus barbatus*). Drugače je bil najpogostejši ptič, ki smo ga srečevali po visokogorskih travščih, kupčar (*Oenanthe oenanthe*), ki mu je ponekod družbo delala šmarnica (*Phoenicurus ochrurus*). Pogoste so tudi skalne (*Ptyonoprogne rupestris*) in mestne lastovke (*Delichon*

11: Kolonija alpskih svizcev (*Marmota marmota*)
foto: Miha Krofel

12: Samec belke (*Lagopus muta*) v poletni preobleki
foto: Tomaž Mihelič

13: Radovedna mala podlasica (*Mustela nivalis*)
foto: Miha Krofel

14

14: Raznolika geološka sestava dodaja svoj delež raznolikosti.
foto: Miha Krofel

15: Samec kupčarja (*Oenanthe oenanthe*)
foto: Miha Krofel

urbicum), ki oblikujejo mešane kolonije v skalnih osteh ob dnu dolin. Pod gozdno mejo so nas razveseljevali številni krekovti (*Nucifraga caryocatactes*) in prikupni drevesni plezalčki (*Certhia* sp.), medtem ko so na gorskih grebenih kraljevali planinski orli (*Aquila chrysaetos*), hudourniki (*Apus apus*) in krokarji (*Corvus corax*), v bolj zatišnih legah pa se skrivale belke (*Lagopus muta*). Posebej zanimivo je bilo opazovanje dvoboja dveh orlov, ki sta se v zraku spoprijela s kremplji in potem začela v vrtoglavi spirali padati proti grozečim skalam pod seboj, vendar sta se tik nad njimi spet razklenila in odletela vsak v svojo smer. Seveda pa osvajanje alpskih vrhov ne bi bilo popolno brez številnih jat planinskih kavk (*Pyrrhocorax graculus*) z njihovim značilnim, skoraj računalniškim oglašanjem.

Vrnitev karizmatičnih alpskih prebivalcev

Vse živali v Gran Paradiso pa niso imele takšne sreče kot kozorog in so v preteklosti tu izumrle. Med takšnimi so bile tudi vse velike zveri in nekatere ujede. Vendar so se mnoge izmed njih kasneje vrnile same ali pa jim je pri tem pomagal človek. Tako se je po okrepitvi preživelih populacij na Apeninih v Alpe samostojno vrnil volk, medtem ko evrazijski ris danes lovi v tamkajšnjih gorskih gozdovih po zaslugi ponovne naselitve nekaj osebkov iz Karpatov. Kombinacijo teh dveh primerov pa predstavlja brkati ser, ki je bil v parku iztrebljen leta 1912. Po ponovnih naselitvah v drugih alpskih državah se je leta 1989 razširil tudi v Gran Paradiso, kjer zadnja leta redno gnezdi več parov. Kljub temu da je bil ta orjak, ki se hrani pretežno s kostmi velikih sesalcev, blizu vrha spiska živali, ki sva si jih najbolj želela videti, tokrat nisva imela sreče. Zato pa imava dober razlog več, da se v te mogočne gore kmalu spet vrneva. ●

15

Preživeti ali izumreti

// Nick Langley (prevod Henrik Ciglič)

Vsaka štiri leta nam Rdeči seznam IUCN za ptice, ki ga pripravlja BirdLife International, postreže s popolnim pregledom naravovarstvenega statusa vseh ptic na svetu. Pregled za leto 2008 kaže, da se stanje slabša, a je hkrati tudi dokaz, da imajo naravovarstvene akcije lahko pozitiven učinek.

Glede na Rdeči seznam, ki ga je za leto 2008 objavil BirdLife International, so podnebne spremembe brez dvoma glavni pospeševalec mnogih dejavnikov, zaradi katerih vsaki osmi ptici na svetu grozi izumrtje. Dolgotrajna sušna obdobja na eni strani in nenadni ekstremni dogodki, kot so hudi nalivi in orkani, na drugi, pomenijo dodatne dejavnike spreminjanja habitatov mnogih ogroženih vrst. Ker se razmere za te večinoma specializirane ptice slabšajo, se ustvarjajo možnosti za bolj prilagodljive zlasti tujerodne invazivne vrste. Hkrati pa se množijo tudi zajedavci, ki povzročajo bolezni, in ob vse večjih temperaturah povečujejo svoja območja razširjenosti. Populacija evkaliptovega ščetinarja (*Stipiturus mallee*) v Avstraliji se hitro krči in njegov habitat je danes tako razdrobljen, da bi bil že en sam požar lahko zanj usoden. Suša kajpak povečuje možnosti za izbruh takšnih požarov, ki še bolj drobijo habitat vrste. Dolgotrajna suša lahko tako povzroči popoln zlom lokalnih populacij. In prav to je razlog, da se je status ogroženosti iz »ranljive« poslabšal na status »ogrožene« vrste. Zaradi uničevanja habitatov, ki povzroča nenehno krčenje ptičje populacije, se je spremenil status še ene avstralske

vrste z majhnim območjem razširjenosti, rjavega hostnika (*Atrichornis rufescens*). Še do nedavnega je veljal za zgolj »potencialno ogroženega«, danes pa je prešel v status »ranljive« vrste. Neprimerno gospodarjenje še naprej ogroža habitat te ptice, zaradi suše kot posledice podnebnih sprememb pa ta vrsta lahko v celoti izgine iz večjega dela svojega današnjega območja razširjenosti. Oponašavec (*Nesomimus trifasciatus*) je omejen na le dva otočka v bližini otoka Floreana v Galapaškem otočju, potem ko je popolnoma izginil s samega otoka Floreana. Populacija se je z ocenjenih 150 osebkov v letu 1966 skrčila na današnjih 60 osebkov, kar je razlog, da je dobila status »kritično ogrožene« vrste. Ta ptica je pod nenehnim vplivom ekstremnih podnebnih dogajanj, ki so razlog za pomembna nihanja v velikosti njene populacije, sušna leta pa so vse pogostejša, kar lahko vrsto v prihodnosti resno prizadene. Višja smrtnost odraslih osebkov je bila zabeležena predvsem v neobičajno suhih letih, ki so čedalje pogostejša.

Dolgotrajna in huda deževna obdobja so razlog za izostanek gnezdenja in tudi za množično umrljivost speljanih mladičev in mladostnih osebkov pri akepah (*Loxops caeruleirostris*), ki je endemit na havajskem otoku. Na otoku sta pred kratkim dva orkana hudo prizadela tudi gozdove na tem otoku. Zaradi izgube življenjskega prostora in vplivov invazivnih tujerodnih vrst, rastlin, sesalcev in žuželk, je akepa postala »kritično ogrožena«, saj se je od leta 2000 njena populacija znižala za dobro

1: Evkaliptov ščetinar (*Stipiturus mallee*; ogrožena vrsta): njegov habitat je danes tako razdrobljen, da bi bil že en sam požar v goščavi lahko usoden zanj.
foto: Tony Crittenden / www.tcpphotos.net (uporabljeno v World Birdwatchu)

2: Markeškega goloba (*Ducula galeata*) ne bomo več našli v kategoriji »kritično ogroženih« vrst, saj je po uspešni naravovarstveni akciji samo še »ogrožena« vrsta.
foto: Pete Morris

3: Tudi pita *Pitta gurneyi* po novem sodi le v kategorijo »ogroženih« vrst, saj so pred kratkim v Mjanmaru odkrili novo populacijo te vrste.

foto: Kanit Khanikul

4: Albatros vrste *Diomedea dabbenena* je po novem na seznamu »kritično ogroženih« vrst. Odrasli osebki pogosto končajo na trnkah parangalov, mladiče pa plenijo na novo naseljene miši.

foto: Richard Cuthbert

1: Kamenjariji (*Arenaria interpres*) oblikujejo glavnino poletnih pobožnikov v Langebaanski laguni v Južni Afriki.

foto: Kajetan Kravos

polovico. Toda še hujši grožnji od podnebnih sprememb predstavljata ptičja gripa in malarija, ki jo prenašajo na novo naseljeni komarji. Akepa naseljuje predvsem gorske gozdove nad 1100 m nad morjem, medtem ko so bili komarji do nedavnega najštevilnejši pod 900 m. Kljub temu se je že izkazalo, da se komarji lahko razmnožujejo tudi na višini 1200 m in pričakovati je, da bodo že ob manjšem dvigu temperature komarji uspeli naseliti še zadnja, zaenkrat še izolirana območja na otoku Kauai.

Obstajajo tudi vzpodbudnejše zgodbe o vrstah, ki so jih rešili s samega roba izumrtja. Markeški golob (*Ducula galeata*) je bil črtan s seznama »kritično ogroženih« vrst in je prešel na nižjo kategorijo »ogrožene« vrste. Leta 2000 je bil ta golob poznan le na otoku Nuku Hiva v francoski Polineziji, kjer pa je bila njegova populacija ocenjena le na 250 osebkov. Protizakonit lov, plenjenje s strani podgan, uničevanje habitata zaradi živinoreje in predlogi za graditev cest in predorov so močno ogrozili še tistih nekaj preostalih ptic na otoku. Potem ko je organizacija Manu (BirdLife v francoski Polineziji) sprožila kampanjo za dvig naravovarstvene ozaveščenosti, se je grožnja divjega lova na te ptice očitno zmanjšala. Goveda ni več, koz in prašičev pa vse manj. Po zaslugi organizacije Manu je bil tudi ukinjen projekt graditve novih cest in predorov. Hkrati je bila na otoku Ua Huka, kjer ni podgan, osnovana nova populacija markeškega goloba. V aprilu 2000 je bilo tam izpuščenih pet osebkov, v letu 2003 pa še trije. Ta premeščena populacija raste in pričakovati je, da bo do leta 2010 štela že 50 ptic.

Rdeči seznam za leto 2008 vključuje 148 vrst, ki imajo spremenjen status ogroženosti. Pri teh vrstah so mnoge spremembe posledica taksonomskih revizij, na primer nedavno razcepljenih vrst. Skupaj je bilo v letu 2008 v rubriko »kritično ogroženih« vrst na Rdečem seznamu dodanih osem vrst, šestim pa je bil status »izboljšan« s »kritično ogroženih« na zgolj »ogrožene« vrste. Glede na zgoraj zapisano se zdi, da naravovarstveniki dobivajo skoraj toliko bitk, kot jih izgubljajo. Pa vendar gre napredek v statusu, z izjemo markeškega goloba, pripisati vse večjemu znanju in izkušnjam na tem področju – kot na

primer ponovno odkritje pite *Pitta gurneyi* v Mjanmaru. Štiriindvajset vrst od šestindvajsetih, katerih status je bil spremenjen zaradi dejanskih razlogov, bomo danes našli v kategoriji vrst z višjo ravniyo ogroženosti. Te vključujejo tudi široko razširjene vrste, kot sta veliki škurh (*Numenius arquata*) in palčja penica (*Sylvia undata*), ki sta prej imeli status »neogroženih« vrst, danes pa sta že na seznamu »potencialno ogroženih« vrst na globalni ravni.

BirdLifov koordinator za globalne raziskave pojasnjuje, da je razlika med dejanskimi spremembami in spremembami zaradi izboljšane znanja brez dvoma pomembna. S tem ko izločimo spremembe, ki so posledica dejanskega izboljšanja ali poslabšanja statusa populacij, v primerjavi z boljšim razumevanjem velikosti, trendov, razširjenosti in ogroženosti populacij lahko napravimo indeks (Red List Index). To je nekakšen kazalec – preprost grafikon – ki kaže skupne trende potencialnega izumiranja pri celi seriji ptičjih vrst in sicer na osnovi tistih, ki se gibljejo med kategorijami Rdečega seznama zaradi dejanskih razlogov. Ta indeks nam omogoča, da izmerimo, ali smo uspešni pri zmanjševanju stopnje, pri kateri se izgublja biotska pestrost.

Internet nam omogoča, da zlahka poiščemo dejanske spremembe, in sicer tako, kot se dogajajo. Birdlifovi forumi globalno ogroženih ptic so se izkazali kot učinkovit, odprt in transparenten način za primerjavo informacij in pritegnitev sodelavcev iz vsega sveta. Danes pri teh forumih sodeluje že prek 1.500 ljudi, ki prispevajo najnovejše ključne podatke o več sto vrstah, za katere je bila predvidena revizija kategorij v Rdečem seznamu. Diskusije azijskega foruma na temo vrbjega strnada (*Emberiza aureola*) ponazarjajo postopek zbiranja informacij in ocenjevanja stanja vrste. Diskusija je široka: o osebnih opažanjih zmanjševanja velikosti njegovih jat; anekdotičnih dokazih o »nenadni strasti« po uživanju teh »riževih ptic«, pečenih na ražnju; modnem povpraševanju po nagačenih vrbjih strnadih, ki v kitajske domove »prinašajo srečo« in o poročilih o prodaji svežih in zamrznjenih vrbjih strnadov na neki kitajski tržnici.

Sodelavci forumov prispevajo pomembne podatke o statusu vrste v različnih regijah, ki je ponekod še vedno pogosta, drugod pa je vse manj ali pa je celo že izginila. Zaradi tega je vrsti izredno težko določiti ustrezen status. Zaenkrat velja previdna ocena več kot 30 % upada populacije v zadnjem desetletju, kar pomeni, da vrbbi strnad sodi v kategorijo »ranljivih« vrst, a kljub temu potrebujemo koordiniran monitoring na njenem celotnem arealu, kar pa naposled utegne razkriti, da splošno upadanje vrste le ni tako resno.

Ti forumi so bili le eden izmed uporabljenih virov. BirdLifovo osebje je moralo zbrati in pregledati orjaško število podatkov. Gre za skupaj 12.500 referenc, ki vsebujejo podatke iz 2.800 novo objavljenih virov in več kot 3.000 neobjavljenih poročil. Poleg tega je osebje prejelo gradivo od velikega števila znanstvenikov, naravovarstvenikov in opazovalcev ptic, tako iz BirdLifovega partnerstva kot iz širše mreže sodelujočih organizacij in specializiranih skupin IUCN, vključno s 1.400 preglednimi članki izpod peresa več kot 1.000 ornitoloških izvedencev. Zbiralna moč te mreže sodelavcev je omogočila BirdLifovim uslužbencem, da so uporabili izpopolnjeno znanje za ocenjevanje vrst z zelo redkimi podatki.

Sicer pa nenehno prihajajo novi in novi podatki o statusu ptic iz vsega sveta. Za zadnji pregled je malce prepozno prišla informacija, da »kritično ogrožena« vrsta sra-koperja *Laniarius liberatus*, poznana le po enem samem osebk, ujetem na vrtu bolnišnice Bulu Burti v Somaliji in opisanem na osnovi vzorcev krvi in peres, potem ko je bila ptica izpuščena, najbrž ni veljavna vrsta. To lahko pomeni eno vrsto manj, za katero si bomo morali delati skrb, sicer pa splošni trend kaže, da se status svetovnih ptic še vedno nezadržno slabša. In glede na 190 vrst, ki jih imamo danes na seznamu »kritično ogroženih«, lahko zatrdimo, da še nikoli ni bilo večje in nujnejše potrebe po BirdLifovem programu za preprečitev izumrtja ptic. ●

Izvirni članek: BirdLife International (2008): *World Bird-watch*, June 2008: 14-17.

→ Železova ruda uničuje življenje v Langebaanski laguni

// prevod Henrik Ciglič

Pri BirdLife Južna Afrika pravijo, da se Langebaanski laguni – eni izmed najpomembnejših ramsarskih lokalitet v državi, ki je hkrati del Narodnega parka West Coast in pomembno mednarodno območje za ptice (IBA) na otočju Saldanha Bay – izteka čas.

Langebaanska laguna je najpomembnejše mokrišče za pobreznike v Južni Afriki, saj se v njej redno zadržuje kar 10 % vseh obalnih pobreznikov v državi. Laguna lahko vzdržuje več kot 37.500 vodnih ptic v poletnem času; 34.000 od teh je pobreznikov, 93 % palearktičnih selivk.

Med poletno množico pobreznikov v laguni je največ črnih prosenk (*Pluvialis squatarola*), srpkljunih prodnikov (*Calidris ferruginea*), peščencev (*C. alba*), velikih prodnikov (*C. canutus*) in kamenjarjev (*Arenaria interpres*). Obalni pas daje hrano več vrstam z omejenimi območji, med katerimi je tudi nedavno opisani dolgokljuni škranec (*Certhilauda curvirostris*). Pozimi lahko laguna redno vzdržuje več kot 10.500 ptic; 4.500 od teh je plamencev (*Phoenicopterus roseus*), 4.000 pa pobreznikov.

Pri BirdLife Južna Afrika pravijo, da je to pomembno mokrišče na Western Capu zdaj pod izredno hudim pritiskom zaradi širjenja pristanišča, onesnaževanja z odpadnimi vodami, urbanega razvoja in razvoja turistične infrastrukture, kar pomeni, da lahko izgubi svoj status zaščitenega območja kot pomembne lokalitete za južnoafriške obalne gnezdilke. Obstoječi terminal za železovo rudo naj bi v kratkem podvojil svoje kapacitete za potrebe izvoznikov te rude. Sicer pa je bila načrtovana širitev zaradi pričakovanih vplivov na hidrologijo, lagunske usedline, ptice in lagunsko obrežje že deležna hude kritike s strani naravovarstvenih organizacij. Dokazi o dolgoročnih negativnih vplivih razvoja prvotnega pristanišča v zgodnjih sedemdesetih letih 20. stoletja so še vedno dobro vidni na vzhodnem obrežju lagune pri vasi Langebaan.

„Peščine so praktično izginile zaradi spodjedajočega plimnega delovanja, ki je nastalo zaradi nasipa, zgrajenega zato, da so po njem speljali cesto, in pristajališča za potrebe terminala za železovo rudo,“ so povedali iz BirdLife južna Afrika. „Plima, ki je svojčas potrebovala štiri dni, da se je vrnila v Atlantski ocean, zdaj za to menda potrebuje do sedemnajst dni. Dodatno čiščenje morskega dna, ki bo potrebno za dvojno kapaciteto terminala, bo imelo pogubne posledice za usedline v laguni in življenje v njej. Prepričani smo, da bo to pogubno vplivalo tudi na pestrost ptičjih vrst in število ptic v laguni.“

Izvirni članek: spletna stran BirdLife International (2008): http://www.birdlife.org/news/news/2008/09/langebaan_lagoon.html

1

2

3

Nezelene rastline // Simona Strgulc Krajšek

1: Rumeni pojalnik (*Orobanchae lutea*) za-
jeda metuljnice.
foto: Simona
Strgulc Krajšek

2: Navadni
lusnec (*Lathraea
squamaria*) je
zajedalski pred-
stavnik družine
črnobinovk. Vse,
kar pri tej rastlini
zraste nad zemljo,
je kratko steblo z
množico enostran-
sko nameščenih
rožnatih cvetov.
foto: Nejc Jogan

3: Brezlistni nad-
bradec (*Epipogium
aphyllum*) je redka
vrsta kukavičevke,
ki ima cvetove
zasukane drugače
kot večina naših
vrst kukavičevk.
Belorožnata
medena ustna je
zato obrnjena nav-
zgor. Rastlina nima
nobelih zelenih
delov, z gostiteljem
pa je povezana prek
glive.
foto: Simona
Strgulc Krajšek

Rastline so zelene

Kakšne barve so rastline? Zelene, seveda. Večina rastlin ima res zelene dele: vsaj liste, morda tudi steblo, zeleni so pogosto cvetni popki in nezreli plodovi. Zelena barva je posledica rastlinskega barvila, imenovanega klorofil, ki je naložen v rastlinskih celicah. Natančneje, najdemo ga v drobnih celičnih strukturah – kloroplastih. Kloroplasti imajo v rastlinah posebno vlogo - v njih poteka fotosinteza. Zapleteni izraz označuje sklop zapletenih reakcij, ki pa jih lahko zelo enostavno povzamemo. Zelene rastline so sposo-
bne s procesom fotosinteze ujeti energijo sončne svetlobe in jo uporabiti za izdelavo sladkorjev iz preprostih snovi. Te sladkorje predelajo v druge snovi ter jih uporabijo kot surovino za graditev svojega telesa in celično dihanje, ki poteka v vseh živih celicah. Rastline si s fotosintezo same izdelujejo hrano. Organizmi, ki kloroplastov nimamo, moramo jesti hrano, ki jo dobimo od drugih organizmov. Naša hrana so rastline ali pa živali, ki jedo rastline. Brez rastlin, ki izdelujejo hrano za vse, na Zemlji ne bi bilo življenja v obliki, kot ga poznamo. Rastline so torej proizvajalci, ki z organskimi snovmi oskrbujejo vse, kar je živo.

Med rastlinami so mnogi posebnosti. Na primer takšne rastline, ki so se v evoluciji odpovedale glavnemu rastlinskemu poslanstvu. To so rastline, ki niso zelene in zato niso sposobne opravljati fotosinteze. Katere so te rastline, kje jih najdemo in kako živijo, je na kratko napisano prav v tem prispevku.

Nezelene rastline so se v evoluciji razvile večkrat

Nezelene rastline najdemo po vsem svetu. Njihova skupna lastnost je, da nimajo klorofila in zato tudi ne zeleno obarvanih delov. Tudi v slovenski flori je kar nekaj nezelenih vrst.

Med sprehodom po cvetočih travnikih v zgodnjem poletju lahko naletimo na pojalnike (rod *Orobanchae*). To so zanimive, rumeno, rožnato ali rdečkasto-rjavo obarvane in pogosto prijetno dišeče rastline. Najpogostejša slovenska vrsta pojalnika

je nežni pojalnik (*Orobanchae gracilis*), rumeno-rjavo obarvana rastlina z bleščeče rdečo notranjostjo cvetov. Nežni pojalnik zelo prijetno diši, najdemo pa ga na pustih travnikih po vsej Sloveniji. Je le ena izmed 19 vrst pojalnikov, ki uspevajo pri nas.

Na travniku lahko občasno vidimo zaplato rastlin, ki so popolnoma prepledene z drobnimi rumenkastimi nitkami. Te so prepletene med seboj in na več mestih pritrjene na zelene rastline. Če si tak preplet niti natančneje ogledamo, lahko opazimo, da so na njih razviti cvetovi, lahko bele, rumenkaste ali rahlo rožnate barve. Te zanimive rastline so dijo v rod predenic (*Cuscuta*).

V gozdovih po vsej Sloveniji lahko najdemo nekaj zajedavskih vrst kukavičevk ali orhidej. Med njimi je najpogostejša navadna gnezdoznica (*Neotia nidus-avis*). Ima rjavo obarvane cvetove in ravno zaradi svoje nevpadljive barve je pogosto spregledana. Mnogo lepša in opaznejša od nje je zelo redka vrsta kukavičevke, imenovana brezlistni nadbradec (*Epipogium aphyllum*). Ima čudovite, zelo nežne, belorožnate cvetove. Ti se v nasprotju s cvetovi večine pri nas rastočih kukavičevk pred cvetenjem ne zasukajo, kar pomeni, da imajo odprti cvetovi vedno ustno obrnjeno navzgor. Od tod verjetno izhaja tudi njeno ime.

Vse te rastline so si zelo podobne: niso zelene, njihovi listi so drobni in bolj spominjajo na posamezne luske, ki izraščajo iz stebela. Največji nadzemni del rastline pa so vedno cvetovi. Nezelene rastline so si na pogled zelo podobne zaradi podobnega načina življenja, niso pa si vse sorodne. Že samo slovenske predstavnike nezelenih rastlin uvrščamo v pet različnih družin. Če prištejemo še vrste, ki pri nas ne uspevajo, se število družin močno poveča. Ob pogledu na filogenetsko drevo, ki prikazuje sorodnost rastlinskih vrst, pa lahko ugotovimo, da so se rastline na zajedavski način življenja večkrat odpravile neodvisno.

Znanstveniki menijo, da se je zajedavski način življenja v evoluciji pojavljal kot odziv na pomanjkanje virov za preživetje. Predvidevajo, da so ta način življenja sprejele konku-

renčno slabše rastlinske vrste, ki so bile s strani drugih vrst potisnjene na mesta s slabimi življenjskimi razmerami. Te rastline so morale poiskati druge vire za preživetje in ena izmed poti do njih je zajedavstvo.

Kako živijo nezelenne rastline

Nezelene rastline so rastlinski posebneži, ki ne morejo preživeti brez povezave z drugimi organizmi, zelenimi rastlinami. Povezava pomeni pot, po kateri nezeleni rastlina od svojega gostitelja sprejema vodo, mineralne snovi in sladkorje, ki jih potrebuje za življenje. Gre za zajedavstvo: zajedavec ima korist, gostitelj pa je zaradi take povezave na škodi.

Nezelene rastline so z gostiteljem povezane s spremenjenimi koreninami - haustoriji, ki jih pri nekaterih rastlinah lahko zlahka opazujemo. Predenica se pritrdi na steblo in liste gostitelja in zato ima nadzemne haustorije. V haustorijih nezeleni rastlina vzpostavi povezavo med svojimi žilami in žilami gostitelja ter se tako neposredno priklopi na dovod vode in sladkorjev. Pri mnogih nezelenih rastlinah povezav z gostitelji ne moremo opazovati tako zlahka, saj so skriti v tleh. Tako so na primer pojalniki s svojimi haustoriji povezani z gostiteljevimi koreninami.

V nekaterih primerih so povezave še bolj zakrite, saj potekajo po posredniku. Ta posrednik je gliva, ki živi v sožitju z določeno zeleno rastlino. Zelena rastlina glivo oskrbuje s sladkorji, nastalimi v fotosintezi, gliva pa pomaga zeleni rastlini pri sprejemu vode in mineralnih snovi iz tal. Z glivo pa se nato poveže še nezeleni rastlina, ki izkorišča tako usluge glive kot zelene rastline.

Zaradi posebnega načina življenja nezeleni rastline v naravi srečujemo bolj ali manj naključno. Redko se zgodi, da bi več let zapored na istem nahajališču našli neko vrsto zajedavske rastline. To pa še ne pomeni, da je vrsta s tega mesta izginila za vedno. Naključnost najdevanja teh vrst je povezana z njihovim življenjskim ciklom. Zanimiv je življenjski cikel pojalnikov. Ti po cvetenju izdelajo ogromno število zelo drobnih semen, ki lahko ostanejo kaliva tudi do 10 let. V prsti čakajo na ugodne razmere za kalitev: ustrezno temperaturo in vlažnost. Najpomembnejši pogoj pa so posebne signalne snovi, ki jih izločajo korenine gostitelja. Šele njihov obstoj sproži kalitev semena, iz katerega najprej zraste drobna cevka, ki raste proti viru signalnih snovi. Če

gostitelja ne doseže dovolj hitro, mlada rastlina propade. Ko pa kaleči pojalnik doseže gostitelja, se cevka na koncu odebeli in pritrdi na gostiteljsko korenino. Na mestu, kjer je pojalnik dosegel gostitelja, začne rasti nekakšen gomolj, ki kopači založne snovi, ki jih sprejema od gostitelja. Iz gomolja zraste nadomestne korenine, ki oblikujejo nove povezave z gostiteljskimi koreninami. Podzemni gomolj lahko raste tudi več mesecev. Zaradi nakopičenih založnih snovi v primernih razmerah zelo hitro požene nadzemni poganjek, začeti, razvije drobna semena in začne nov življenjski krog.

Nezelene rastline in naravovarstvo

Nezelene vrste se v Sloveniji pojavljajo raztreseno. Za nekatere vrste obstaja zelo malo podatkov o njihovih nahajališčih, za druge so s posameznih predelov znani le stari podatki. Iz takih slik razširjenosti bi botaniki v večini primerov najprej pomislili, da si vrsta zasluži status redke ali celo ogrožene vrste. Pri zajedavskih vrstah pa moramo pred prehitrimi zaključki pomisliti na verjetnost, da gre za pritrto vrsto zaradi njenega nerednega pojavljanja. Mnoge izmed nezelenih vrst so se v evoluciji razvijale v povezavi z natančno določenimi gostitelji in so zato vezane le nanje. So specialisti, ki lahko preživijo le v kombinaciji s pravim gostiteljem. To je lahko povezano s prepoznavanjem signalnih snovi gostitelja, ki sprožijo kalitev, razlogi pa so gotovo tudi druge. Če je gostitelj redka ali ogrožena vrsta, je posledično ogrožena tudi zajedavska vrsta.

Za konec še nekaj zanimivosti

V Sloveniji med nezelenimi zajedavskimi rastlinami ne najdemo takih, ki bi imele neposreden pomen za človeka. Po svetu pa je med njimi mnogo zanimivih vrst. V Južni Ameriki podzemne gomolje neke vrste pojalnikov uporabljajo kot hrano. Na poljih Severne Amerike pojalniki povzročajo škodo na poljih krompirja, sončnic in fižola, saj s svojim množičnim pojavljanjem zelo izčrpajo gostiteljske rastline in s tem močno zmanjšajo pridelek. Med zajedavke pa sodi tudi rastlina, ki ima med vsemi cvetnicami največji cvet. Gre za raflezijo (*Rafflesia arnoldii*), ki zajeda neko vrsto ovi-jalke iz tropskih gozdov Malezije in Indonezije. Njen cvet v premeru meri kar cel meter in tehta tudi do 11 kg, seveda pa zraste na račun gostitelja, zelene rastline. ●

4: Navadna predenica (*Cuscuta europaea*) se začne razraščati po gostiteljski koprivi (*Urtica dioica*).
foto: Simona Strgulc Krajšek

5: Cvetoča navadna predenica (*Cuscuta europaea*) ovija gostiteljsko zeleno rastlino. Na mestih, kjer se tesno ovija steblo gostitelja, so razviti haustoriji, spremenjene korenine, skozi katere predenica krade vodo, mineralne snovi in sladkorje.
foto: Simona Strgulc Krajšek

1.

Povodni kos

// Ivo A. Božič

Ptič, malo močnejši od vrabca, takoj vzbudi pozornost s svojim živahnim vedenjem. Nemirno počepa na kamnu v vodi, leta tik nad vodno površino, čofota po vodi, se potaplja in tudi hodi po dnu. Za tako hojo potrebuje močne noge s prsti in kremplji, da se lahko trdno oprijema kamnov v deroči vodi. Mimogrede obrača kamenje in stika za vodnimi ličinkami različnih žuželk ali drugimi vodnimi nevretenčarji. Povodni kos je edini med ptiči pevci, ki je zmožen plavanja in potapljanja, pri čemer lahko pod vodo zdrži do 15 sekund.

Žal bomo težko ugotovili, ali nam je predstavo pripravil samec ali samica. Oba sta si po videzu močno podobna in ju po barvi ni mogoče razlikovati, pač pa je samec ponavadi malce večji in težji od samice. Po kosovih očeh pa lahko ugotovimo, ali se na območju zadržuje mlad ali star osebek. Oči so pri mladih kosih temne, z leti pa postajajo rdečkaste. V srednji Evropi, torej tudi pri nas, živi podvrsta *Cinclus cinclus aquaticus*, ki je po trebuhu rdečkasta, medtem ko je severnoevropska podvrsta *Cinclus cinclus cinclus* po trebuhu rjava.

Povodni kos je zelo teritorialna ptica. Svoje območje označuje z oglašanjem in petjem ter s spreletavanjem že konec januarja, ko lahko poslušamo njegovo nežno svatovsko glasbeno kitico. Pred tekmece svoje ozemlje odločno brani, velikost le-tega pa je odvisna od kakovosti okolja in razpoložljivosti hrane. Težko je verjeti, da tako majhen ptič navadno obvladuje približno 650 kvadratnih metrov veliko območje, neredko celo več.

Kako se masa povodnega kosa z leti spreminja

Telesna masa povodnega kosa v teku leta niha, še zlasti jeseni in pozimi, kar se je potrdilo, ko sem tehtal obročkane in nekoč že stehtane in premerjene ptice. Jeseni se začne masa dvigati in novembra so ptice najtežje, potem pa kosa obilnost upada do januarja. Februarja, ko se otopli, se masa vnovič opazno dvigne, takrat pa se kosi razpršijo naokrog in oblikujejo gnezditvene pare. Povodni kosi ostajajo pri nas vse leto. V zimski polovici leta se spustijo kvečjemu v nižje lege, kjer so vode še nezmrzne, in takrat se na izlivu potoka navadno zadržuje večje število teh ptic. Hrane v zimskem času ni v obilju, zato telesna masa, pridobljena jeseni, precej pade. S spomladansko otoplitvijo je na voljo več hrane in tako se kos lahko okrepi, da je pripravljen za naloge starševstva.

Gnezditvene navade

Samica prične odlagati jajca v prvo leglo konec februarja ali v začetku marca. Kar pet do šest jih navadno leže skupaj. V

maju naredijo samice še drugo leglo ali izjemoma celo še nadomestno. Gnezdo je videti kot kepa mahu, nameščena neredko pod most, tudi na skalni previs. Isto gnezdo lahko povodni kos uporablja več let zapored, lahko pa naredi novo na istem mestu, kot je bilo staro, ali pa zraven njega. Drugo leglo ima ponavadi v istem gnezdu, pri čemer notranjost temeljito in skrbno obnovi. Gol in slep mladič hitro odrasča in se v starosti tridesetih dni že osamosvoji. Po prvi golitvi, ki poteka od konca julija do septembra, dobi mladič obarvanost odraslih, le temno rjavo oko ga še izdaja. Povodni kos spolno dozori v desetem mesecu starosti.

Kako lahko pomagamo povodnemu kosu

Na posameznih predelih betonskih bregov se gnezdo kosa na steni težko obdrži. Če le mogoče, se doda betonska polička. Ravno tako se lahko med nosilce pod mostove namestijo preproste poličke, vsaj 20 cm široka deska, ali pa debelejša podolžna razklana drevesna veja. Presenetljivo in razveseljivo je, da so vse ponujene opore hitro in zagotovo zasedene, kajti povodni kos ima zaradi urejanja bregov in novih betonskih mostov čedalje večje težave pri iskanju primerne koticke, kjer si lahko zgradi gnezdo. Tako bomo v poletnem času imeli priložnost doživljati prijetne urice ob opazovanju dogajanj okrog mostu in pod njim na naši skrbno pripravljene deski. Tu in tam se bomo na gnezdišču, pripravljenem za povodnega kosa, srečali s sivo pastirico (*Motacilla cinerea*), s katero si kos deli mokri življenjski prostor.

Če bo človek še naprej nepopravljivo spreminjal in uničeval življenjski prostor povodnega kosa, se ptici žal ne obeta nič lepega. V 34 letih podrobnega spremljanja kosa na potokih od Lukovice do Trojan sem nedavno ugotovil, da kar na 33 lokacijah, kjer je še pred leti gnezdil, danes o njem ni ne duha ne sluha! Le kdaj se bo človek zamislil nad svojim brezobzirnim početjem?!

Zgodba o povodnem kosu, ornitologu in ribiču

Ob terenskem delu s povodnim kosom sem imel tudi raz-

lične doživljaje. Prav posebno doživetje pa je bil dogodek, ko sem v visokih škornjih brodil po potoku Šklendrovščica pri Zagorju ob Savi in se mi je nekdo z nasipa zadril: »Kaj počneš?« Odgovoril sem v njegovem stilu: »Ribe lovim!« Obrnil se je in odšel. Čez nekaj dni dobim obvestilo tamkajšnje ribiške družine, da se naj na določeni dan ob določeni uri zglašim pri njih, ker sem osumljen nezakonitega ribolova, sicer bo sledila prijava. Res sem se oglasil in šele tam izvedel, da je moje početje zanimalo celo ribiškega čuvaja, ki pa se mi ni predstavil in me legitimiral, kakor veleval zakon, jaz pa ne njemu, in sva zaključila. Ribiškim velmožem sem povedal, kaj sem počel, medtem ko je eden od navzočih dodal, da tam ni ptičev, in potem še naprej govoril o ribolovu, ker sem imel nad vodo napeto mrežo in ribiške škornje na nogah. Ljudje smo si očitno še bolj različni, kot včasih mislimo. ●

VIRI:

- Božič, I.A. (1997): Gnezditvene navade povodnega kosa *Cinclus cinclus aquaticus* v Sloveniji. – *Acrocephalus* 18 (85): 172-179.

1: Povodni kos (*Cinclus cinclus*) se pogosto zadržuje na kamnu v vodi.
foto: Aleksander Čufar

2: Med ptiči pevci je edini, ki lahko plava in se potaplja.
foto: Janez Papež

3: Povodni kos z gnezditvenim materialom v bližini gnezda.
foto: Milan Cerar

4: Včasih ima gnezdo tudi na drevesu ob vodi.
foto: Ivo A. Božič

5: Tudi preprosta opora mu omogoča, da si zgradi gnezdo.
foto: Ivo A. Božič

1

Določanje ptic po petju // Tomi Trilar

1: Drevesne plezalčke (*Certhia*) je po videzu izredno težko ločevati, zato je določevanje po petju precej bolj zanesljivo. Na sliki je dolgoprsti plezalček (*Certhia familiaris*).
foto: Tomi Trilar

2: Dolgoprsti plezalček (*Certhia familiaris*)
foto: Branko Brečko

3: Kratkoprsti plezalček (*Certhia brachydactyla*)
foto: Henk Groenewoud / Saxifraga

Ptice se oglašajo na različne načine: s petjem, klici, šumi, od katerih ima vsak svoj biološki pomen. Najznačilnejše za vsako vrsto je petje. Pri večini vrst poje le samec in še to večinoma le v gnezditvenem obdobju. Tak napev imenujemo območno petje. Petje ima v razmnoževalnem obdobju najpomembnejšo vlogo, saj kaže na meje območja, vodi samico k nesparjenemu samcu, vzpodbuja samico h graditvi gnezda, parjenju in valjenju jajc in omogoča vedenjsko uglasenost para.

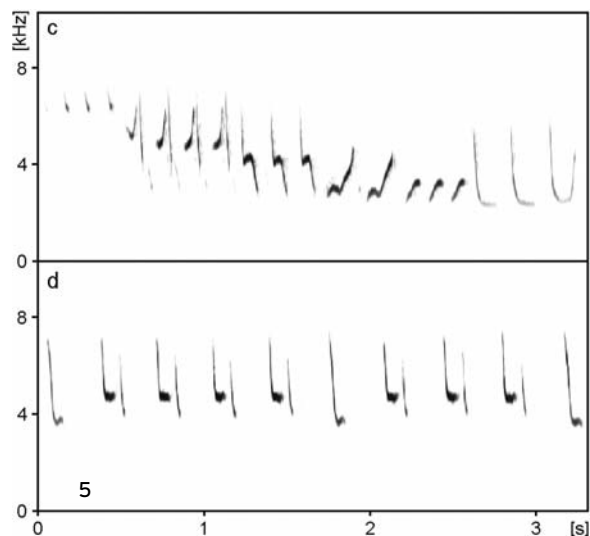
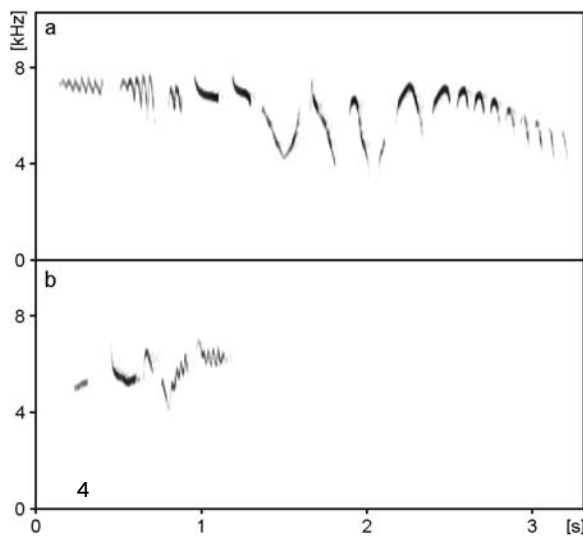
Samica prepozna samca po individualnih značilnostih njegovega petja in petje je za vrsto vsaj toliko značilno kot obarvanost perja. To je zlasti očitno pri tako imenovanih sestrskih ali dvojniških vrstah, kar so bližnje sorodne vrste. Mi se bomo tokrat ustavili le pri štirih vrstah: vrbjem (*Phylloscopus collybita*) in severnem kovačku (*P. trochilus*) ter kratkoprstem (*Certhia brachydactyla*) in dolgoprstem plezalčku (*C. familiaris*).

V prvih toplih dneh konec zime po parkih že prepeva plezalček, toda kateri? Kratkoprsti plezalček je bolj vezan na nižinske listnate in mešane gozdove, medtem ko dolgoprstega plezalčka najdemo v sredogorskih in gorskih iglastih gozdovih. Še bolj značilno od habitata, v katerem se pojavljata, pa je petje. Razlika je že v frekvenčnem obsegu petja, ki je pri kratkoprstem med 4 in 7 kHz (slika 4b), pri dolgoprstem pa med 3,5 in 8 kHz (slika 4a). Vendar pa s prostim ušesom te razlike ne slišimo, razen če ju ne poslušamo istočasno. Bolj zanesljiva je dolžina napeva, ki je

pri dolgoprstem malce daljša kot tri sekunde, pri kratkoprstem pa okrog ene sekunde, torej trikrat krajša. Temu primerno je tudi število kitic, ki sestavljajo napev. En napev dolgoprstega plezalčka sestavlja od 17 do 20 kitic (ena sklenjena črta na sonogramu), pri čemer napev zaključuje z dolgim glisandom navzdol. Pri kratkoprstem plezalčku pa je v napevu od 4 do 6 kitic, pri čemer na koncu zvišuje ton. In kako naj si vse to zapomnimo? Tisti plezalček z dolgim prstom ima dolg napev in zaključuje navzdol, tisti s kratkim prstom pa ima kratek napev in zaključuje navzgor.

Še bolj enostavno je razlikovanje pri vrbjem in severnem kovačku (slika 5). Vrbji kovaček nima izrazitega zaključenega napeva, pač pa ritmično ponavlja dve kitici. Če zapišemo onomatopoetično, poje ritmično *cilp calp cilp calp*. Sem in tja pa calp izpusti in zapoje samo cilp, vendar hitro ugotovi, da se je zmotil in se vrne v prejšnji ritem »kovanja«. Severni kovaček pa vedno poje od 3 do 3,5 sekunde dolge napeve, ki jih sestavlja okoli 20 kitic, ki se v paketih od 2 do 4 ponavljajo znotraj napeva.

Ker vam ogledovanje sonogramov, ki ilustrirajo posamezne primere ptičjega petja, le-tega ne more pričarati, vas vabim, da obiščete domačo stran: Naše gozdne ptice <http://www2.pms-lj.si/cdgozd/> in v rubriki Nekaj zvokov s cedeja poslušate predstavljene zvoke. Lahko pa si kaj več o podobni temi preberete v Svetu ptic (8. letnik (2002), 2. številka) v prispevku Bioakustika - metoda preučevanja ptičjega petja. ●

4: Sonogram (zvočni spektrogram) območnega petja samcev sestrskih vrst (a) dolgoprstega (*Certhia familiaris*) in (b) kratkoprstega plezalčka (*C. brachydactyla*) nam pove, kako se frekvenčna sestava signala spreminja v času. Razlika je že v frekvenčnem obsegu petja, ki je pri kratkoprstem med 4 in 7 kHz, pri dolgoprstem pa med 3,5 in 8 kHz.

5: Sonogram območnega petja samcev sestrskih vrst (c) severnega (*Phylloscopus trochilus*) in (d) vrbjega kovačka (*P. collybita*). Vrbji poje ritmično *cilp cilp cilp cilp*, severni kovaček pa napeve, ki jih sestavlja okoli 20 kitic, ki se v paketih od 2 do 4 ponavljajo znotraj napeva.

6: Severni kovaček (*Phylloscopus trochilus*)
foto: Jan van der Straaten / Saxifraga

7: Vrbji kovaček (*Phylloscopus collybita*)
foto: Dejan Bordjan

Janez Gregori, ustanovni član DOPPS

// pogovarjala se je Marjana Ahačič

1: Janez Gregori, ustanovitelj DOPPS, prvi predsednik DOPPS, prevajalec ptičjih priročnikov, odličen poznavalec zgodovine slovenske ornitologije, ploden pisec ornitoloških besedil ...
foto: Ciril Mlinar

2: Pogorelček (*Phoenicurus phoenicurus*)
foto: Janez Gregori

Ko je DOPPS pred štirimi leti, 19. februarja 2005, s slovesno otvoritvijo Mednarodnega ornitološkega kongresa v dvorani hotela Union v Ljubljani obeležil 25 let obstoja društva, je bil Janez Gregori tam v dveh vlogah: kot slavnostni govornik in kot pevec, član Biološkega okteta, ki je dogodku postavljaj glasbeno kuliso. Glasba je dala navdih tudi nagovoru, s katerim je pospremil tisti večer.

V zadnjih letih se poleg strokovnega dela, ki ga opravljate v Prirodoslovnem muzeju Slovenije, veliko ukvarjate s čebelarstvom pa tudi z zgodovino slovenskega naravoslovja. Kje ste našli začetke slovenske ornitologije?

Bom odgovoril kar z besedami, ki sem jih uporabil na slovesnosti ob petindvajsetletnici Društva za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije: "Visoka pesem kranjske ornitologije je zazvenela že davno, v drugi polovici 18. stoletja, ko je večina drugih evropskih narodov še ostajala nema. Prišla je iz grla moža, ki ga je genialni naravoslovec Carl Linné v svojih številnih pismih tikal in največkrat imenoval "slavni gospod". To je bil Joannes Antonius Scopoli (1728-1788), idrijski zdravnik, predvsem pa vsestranski naravoslovec. Posvečal se je tudi ptičem, izsledke pa objavil predvsem v svojem slavnem delu Annus I. Historico Naturalis iz leta 1769, kjer opisuje kar 254 vrst, pri nas poznanih in tujih. Tako je danes Scopoli kot veljaven avtor prvega opisa pri naših ptičjih vrstah naveden pri 14 taksonih, najdemo ga pa tudi pri nekaterih tujih. Visoko pesem ornitologije omenjam le v toliko, da se ve, kje iskati naše mesto v združeni Evropi."

"Nocoj posvečamo pozornost bolj preprosti, a zato toliko bolj razširjeni in nič manj pomembni ornitološki pesmi, recimo ji kar ljudska, ki organizirano zveni že 25 let," ste rekli takrat ...

Tako je. Mesto in čas sta bila prava, da pogledamo v preteklost in vidimo, kdaj in kje je začela zveneti večglasno. Zgodovinsko uro moramo pomakniti nazaj za krepko stoletje. Kranjska je takrat bila v okviru Avstro-Ogrske, cesaričin duh prosvetljenstva pa je še po dobrem stoletju lebdela nad državo, kar je bilo opazno tudi na naravoslovnem (vsaj ornitološkem) področju. V sodobnem jeziku bi lahko rekli, da so takrat opazovanje ptičev šteli za družbeno koristno delo. V 2. polovici 19. stoletja je na Avstroogrskem izhajalo kar nekaj periodičnih publikacij z ornitološko vsebino. Ena glavnih je bila revija Ornis, s podnaslovom *Internationale Zeitschrift für gesammte Ornithologie* (mednarodni časopis za celotno ornitologijo), ki je začela izhajati leta 1885. Po vsej avstroogrski deželi so takrat ustanavljali ornitološke opazovalne postaje. V Ornisu so objavljena njihova letna poročila, začeniši z letom 1883 (objavljeno poročilo za leto 1882 še ni bilo v okviru te revije). Objavljali so zanimive favnistične in tudi fenološke podatke za mnoge, nekatere prav vsakdanje vrste. Prvo leto organiziranega opazovanja je delovalo 46 opazovalnih postaj, naslednje leto pa je njihovo število naraslo že na 83. Dobra pokrivnost z njimi je bila tudi na ozemlju današnje Slovenije. Imeli smo kar nekaj poročevalcev, ki so dajali svoja poročila redno vsako leto ali pa občasno. Naštejmo nekaj teh "mandatarjev": Egid Schreiber – za Gorico, L. K. Moser – za Trst, Karl Desch-

mann – za Ljubljano, Theodor Wokřal – za Snežnik, Ernst in Othmar Reiser – za okolico Maribora, Bernardo Schiavuzzi – za Piran in Trst, Franz Kocbek – za Žalec in Emanuel Nikolich – za Piran. Pri poročilih nekaterih opazovalcev so zapisana tudi domača, recimo kar slovenska imena ptičev. Tudi na podatkih teh opazovalcev temeljijo nekatera kasnejša temeljna ornitološka dela, med njimi orjaških 12 zvezkov Naumannovih *Die Vögel Mitteleuropas*, ki so začeli izhajati leta 1905. To je že bilo prvo povezovanje opazovalcev ptičev – koliko so imeli medsebojnih stikov, ne vemo natančno, vsi pa so bili povezani s skupno ornitološko revijo.

Kot ste takrat slikovito dejali, je ptičje petje nato za dve daljši obdobji zamenjalo žvižganje granat in pokanje topov. Kaj se je takrat pravzaprav dogajalo na področju ornitologije?

V Sloveniji se je druženje vseh, ki so jih zanimali ptiči, pospešilo predvsem z ustanovitvijo Ornitološkega observatorija leta 1926, katerega vodilni glas je bil dr. Jan-ko Ponebšek. Glavna dejavnost je bila obročkanje ptičev in s tem povezano raziskovanje njihovega življenja, kar se še danes organizirano nadaljuje v okviru Prirodoslovne-ge muzeja Slovenije. V povojnih letih je ornitološka dejavnost postajala vse bolj živahna, opazovanje ptičev vse bolj aktualno, bodisi za dušo bodisi iz drugih potreb. Vse več se je namreč govorilo o naravovarstvu in pri teh vprašanjih so bili prav ptiči kot bioindikatorji ključna živalska skupina. Potreba po zbiranju ornitoloških podatkov se je še posebno povečala, ko se je začel obširni projekt evropskega ornitološkega atlasa, h kateremu se je hotela priključiti tudi Slovenija. Duh prosvetljenstva nad našo deželo pa se je že davno razblinil. Tokrat ni bilo samo po sebi umevno, da je opazovanje ptičev družbeno koristno delo, ampak je bilo to treba dokazovati. In spet dokazovati. Pa je stvar počasi le šla naprej. Številni opazovalci po vsej Sloveniji so zbirali podatke o gnezdenju in prezimovanju ptičev, povezovalne niti je vlekel predvsem mladinski tisk, kot npr. Pionirski list,

glavnino dela pa je opravil Iztok Geister. Potrebe po bolj učinkoviti povezavi, po sistematičnem zbiranju podatkov, njihovi interpretaciji in objavljanju so narekovale odločnejši korak.

In ta se je zgodil ...?

Pred 30 leti je trojica odločnih mož, Iztok Geister, Dare Magajna in Dare Šere, vzela taktirko v svoje roke in začrtala notno črtovje. Pa še nekaj pomagačev je pristopilo s strani. In ljudska pesem iz 88 grl je 8. decembra 1979 začela zveneti organizirano, v okviru Društva za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije. Pravo intonacijo zboru je dajala društvena revija *Acrocephalus*, intonirko pa je imel pri roki Iztok Geister. Da ni bilo nepotrebnih napačnih tonov.

“Društvena pesem zveni že 25. leto, ostaja ljudska, vse pogostejše je izrazito visoka. Iskreno želim, da bi uspešno zvenela tudi v prihodnje. Da bi se v zvenenje čim manjkrat prikradel molovski način, ampak bi prevladoval dur. Veseli C-dur!” ste vsem skupaj zaželeli takrat. Kako jo slišite danes, pet let kasneje?

Zveni veselo, predvsem pa odločno. Iz društva je nastala mogočna organizacija z redno zaposlenimi. Prerasla je meje ornitologije in igra pomembno vlogo pri naravovarstvenih vprašanjih, kar je nadvse pomembno pri današnjem, včasih prav povampirjenem odnosu do narave. Omeniti je treba bogato publicistično dejavnost, od propagandnega in vzgojnega do znanstvenega tiska. Revija *Acrocephalus* je doživela velike spremembe, postala je znanstvena revija, ki je daleč preseгла meje domovine, tako po tematiki kot po sodelujočih avtorjih. Društvu želim, da bi tudi v prihodnje imelo uspehe na vseh področjih svojega delovanja. Da bi ptiči še dolgo imeli prijeten dom, do katerega imajo vso pravico. ●

3: Za knjigo *Ptiči Saleških jezer* sta pisca, Janez Gregori in Dare Šere, leta 2005 prejela nagrado Zlati legat. To je nagrada, ki jo DOPPS vsako leto podeljuje za najboljše slovensko delo s področja ornitologije.

4: Janez Gregori je član Biloškega okteta, ki različnim dogodkom postavlja glasbeno kuliso. foto: Jernej Polajnar

Predavanja, izleti in akcije DOPPS april - junij 2009

PREDAVANJA

CERKNICA

Kraj: Knjižnica Jožeta Udoviča, Partizanska cesta 22, Cerknica
Termin: vsak tretji četrtek v mesecu
Čas: ob 19:00

16. april 2009 – Plazilci Cerknice in okolice

Spoznali boste luskaste živalce, ki živijo v okolici Cerknice - ob jezeru, na travnikih, skalah in v okoliških gozdovih, od zelenih lepotcev na štirih nogah do razvpitih strupenjač. Predavanje je namenjeno tistim, ki se plazilcev bojite, tistim, ki jih občudujete, in prav vsem generacijam. Plazilce vam bo v besedi in sliki predstavil Miha Krofel. Predavanje bo potekalo v sodelovanju s Societas herpetologica slovenica - društvom za preučevanje dvoživk in plazilcev v okviru projekta "Plazilci Slovenije - jih poznamo?", ki je podprt s subvencijo Islandije, Lihtenštajna in Norveške prek Finančnega mehanizma EGP in Norveškega finančnega mehanizma.

IZLETI

Za dodatne informacije lahko pokličete vodjo izleta ali v pisarno društva na telefon 01 / 426 58 75.

28. marec 2009 – Škurhov izlet (vodi Željko Šalamun)

V naravnem rezervatu Iški morost bomo na Koščevi učni poti opazovali in poslušali najbolj zgodnje gnezditelke, med katerimi je tudi veliki škurh, na izletu pa nas lahko presenetijo nekatere ptice selivke, kot je npr. močvirski lunj. Dobimo se ob 8. uri na mostu čez reko Iško med vasema Brest in Tomišljem.

4. april 2009 – Spoznavanje sov ob Cerkniškem jezeru

Pod vodstvom Janeza Dragoliča, izvrstnega poznavalca Cerkniškega jezera, si bomo ogledali Jezerski zaliv, jama Karlovico in tu počakali, da se znoči. Ob mraku bomo prisluhnili, ali se morda oglašata katera od tu živčih petih vrst sov. Zaželeno so žepne svetilke. Dobimo se ob 18. uri na parkirnem prostoru za vasjo Dolenje jezero. V primeru, da bo v času izleta na Notranjskem še sneg, bo izlet prestavljen na naslednjo soboto, 11. aprila 2008.

4. april 2009 – Krakovski gozd (vodijo Mojmir Pustoslemšek, Hrvoje Oršanič, Dušan Klenovšek in Andrej Hudoklin)

Na tradicionalni izlet v Krakovski gozd se bomo odpravili, ko je ta nižinski poplavljeni hrastov gozd naj-

lepši. Takrat je najbolj cvetoč, poln žab in trkanja detlov, pogosto pa je v tem času tudi poplavljen. Na izletu boste imeli izvrstno priložnost za spoznavanje gozdnih vrst ptic. Zborna mesto je na parkirišču pri gostilni Žolnir v Kostanjevici ob 8. uri. Ne pozabite na škornje!

10. – 11. april 2009 – Trnovski gozd

Trnovski gozd je bil do nedavnega ornitološko precej neraziskano območje. Tokrat se bomo tja odpravili v večernem času ter spoznavali nočne vrste ptic. Zberemo se v popoldanskim urah pri lovski koči v Krnici, kjer bomo izlet pričeli s prijetnim skupnim druženjem. Dodatne informacije o izletu dobite pri Andreju Figlju na tel. 031 / 874 289.

19. april 2009 – Ornitološko potepanje po Tivoliju (vodi Vojko Havliček)

Ornitološki sprehodi po ljubljanskem parku Tivoli so v spomladanskem času izredno zanimivi. Opazovali bomo ptice, ki tam gnezdi, ter prisluhnili njihovem petju. Izlet je primeren tudi za otroke in nepoznavalce ptic. Dobimo se ob 9.15 na parkirnem prostoru pred kopališčem v Tivoliju.

27. april 2009 – Praznični izlet na Cerkniško jezero

Tradicionalni izlet na Cerkniško jezero je vedno prijeten družabni dogodek in dobra priložnost za opazovanje zanimivih ptic na spomladanski selitvi. Slabo vreme navadno obeta najzanimivejši teren! Izlet je primeren tudi za začetnike in nepoznavalce ptic. Dobimo se ob 8. uri na parkirnem prostoru za vasjo Dolenje jezero.

9. maj 2009 – Vojščica (vodi Jernej Figelj)

Potepali se bomo po okolici Vojščice, vasi, ki leži na severozahodnem delu Krasa. Zasačajoče pogorišče gosti zanimivo paleto ptic, med drugimi v Sloveniji zelo redki penici - žametno in taščično penico. Seveda lahko pričakujemo tudi druge, za Kras značilne vrste, kot sta npr. kačar in hribski škranec. Dodatne informacije o izletu lahko dobite pri vodji izleta na tel. 031 / 716 789 ali na e-naslov jernej.figelj@dopps.si, kjer se lahko vsaj en dan pred izletom tudi prijavite.

9. maj 2009 – Opazovanje ptic s čolnov na Ljubljani (vodi Ivan Kogovšek)

Ptice bomo tokrat opazovali iz drugačnega zornega kota kot ponavadi, saj se bomo s čolni popeljali po Ljubljani do Vrhnike navzdol.

Izvedeli bomo, kakšna presenečenja skrivajo Ljubljana in njeni bregovi, med drugim tudi to, katere ptice se v tem letnem času zadržujejo v bližini njenega vodotoka in na njem. Za izlet, ki se bo pričel ob 10. uri, se lahko prijavite pri vodji izleta na telefon 041 / 777 219 oziroma na e-naslov ivan.kogovsek@volja.net.

16. maj 2009: Gramoznice Vrbi-na (vodi Dušan Klenovšek)

Gramoznice Vrbina so ena najbolj zanimivih ornitoloških lokacij, ki jih lahko najdemo na Dolenjskem ob reki Savi. V maju lahko tam pričakujemo ptice, kot so breguljke, mali deževniki, tatarske žvižgavke, belorepec in celo nekatere črne čigre. Dobimo se na železniški postaji v Brežicah ob 8. uri. Vlak iz Ljubljane odpelje ob 5:50.

17. maj 2009 – Ornitološko potepanje po Tivoliju (vodi Aleksander Prietekelj)

Ljubljanski park Tivoli nas bo tokrat pričakal v popolnoma drugačni podobi kot pretekle mesece, saj ptic zaradi spomladanskega zelenja ne bomo več prav z lahkoto opazili. Zato bomo toliko bolj prisluhnili njihovu petju in oglašanju. Dobimo se ob 9.15 na parkirnem prostoru pred kopališčem v Tivoliju, izlet pa je primeren tudi za otroke in nepoznavalce ptic.

23. maj 2009 – Krajinski park Goričko (vodijo Željko Šalamun, Kristjan Malačič in Gregor Domanjko)

Opazovali bomo ptice Ledavskega jezera in enega zadnjih močvirnih travnikov na Goričkem, kjer svoje domovanje najdejo tudi tako zelo ogrožene vrste, kot sta grahasta tukalica in kozica. Dobimo se ob 8. uri pri zapornicah na nasipu Ledavskega jezera.

23. maj 2009 – Terenski dan na Ljubljanskem barju z raziskovalci Nacionalnega inštituta za biologijo (vodi Urša Koce)

V publikacijah Svet ptic, Acrocephalus in še marsikje drugje beremo o različnih raziskavah ptic. Kaj vse je treba storiti, kako zbrati različne podatke, kakšne priprave in metode se pri tem uporabijo, pa za amaterske ornitologe ostaja skrivnost. Tančico skrivnosti nam bodo odgrnili raziskovalci z Nacionalnega inštituta za biologijo. Na konkretnem primeru ekološke raziskave repaljšice na Ljubljanskem barju bomo spoznali del znanstvenih nalog. Dobimo se ob 8. uri pred OŠ v Bevkah.

29. maj 2009 – Nočni izlet na Iški morost (vodi Željko Šala-

mun)

Izlet je predvsem namenjen poslušanju ponočnjaka kosca, poslušali pa bomo tudi petje in oglašanje nekaterih drugih nočno aktivnih vrst, kot sta slavec in rečni cvrčalec. Dobimo se ob 20. uri na mostu čez reko Iško med Brestom in Tomišljem.

30. maj 2009 – Po sledih vidre (koordinira društvo Dinaricum)

Ljubljansko barje je predel, na katerega zahajamo zaradi lepe narave in opazovanja ptic. Malo nas pa ve, da tu živi tudi vidra. Spretno se izogiba srečanju s človekom in tudi aktivna je večinoma ponoči. Člani društva Dinaricum nam bodo pokazali, kako lahko iz različnih znakov, sledi in označevanj razberemo, kje vse se je gibala vidra. Prijave za izlet zbiramo na vojko.havlicek@amis.net ali na 041 / 651 917.

6. junij 2009 – Izlet k Lovrenškemu jezeru (vodi Luka Božič)

Popeljali vas bomo na izlet k Lovrenškemu jezeru, kamor bomo prišli po uri in pol zmerne hoje po pohorskih barjih. Opazovali bomo alpske vrste ptic, ki na Pohorju dosegajo vzhodno mejo razširjenosti v Sloveniji, kot so npr. komatar, brezovček, severni kovaček, z malo sreče pa bomo morda opazili tudi triprstega detla in ruševca. V primeru slabšega vremena ne pozabite na primerno obutev. Dobimo se ob 6.30 na parkirišču pri nogometnem igrišču ob smučarskem centru Rogla.

6. junij 2009 – Ornitobure - izlet v Zbure na Dolenjskem (vodi Jani Vidmar)

Ornitobure je potep čez travnike in sadovnjake okoli vasi Zbure, kjer bomo poleg običajnih ptic kulturne krajine z malo sreče lahko opazovali tudi redkega črnočrtega srakoperja in gnezdečega velikega skovika. Potep bomo nadaljevali skozi gozdiček, kjer bomo opazovali tipične gozdne predstavnike ptic, in nato čez poplavno območje Radulje, kjer gnezdi bele štokrlje in "krulijo" mokoži. Izlet bomo zaključili s kopanjem v termalnem bazenčku v naravi (Klevez). Dobimo se ob 8.30 pri Janiju Vidmarju, Zbure 22. Vse dodatne informacije dobite pri organizatorju izleta, telefon 031 / 499 609 ali e-mail tourdozbur@gmail.com.

13. junij 2009 – Gozdni rezervat Kobile na Gorjancih (vodita Andrej Hudoklin, tel. 041 / 893 740 in Vojko Havliček)

Mogočni bukovi gozdovi v gozdnem rezervatu v povirni dolini Kobile na Gorjancih zagotovo sodijo med najbolj očarljive gozdove v Evropi. Tu še vladajo skrivnostne (nad)naravne sile

Trdinovih bajk: v rezervatu se nam razkriva »gluha loza«, skrivnostna ptica »zlatoper« pa je lahko belohrbti detel – najbolj ogrožena ptica doline. Gozdnemu rezervatu grozi uničenje: pred nedavnim so dobro tretjino rezervata izvzeli iz varstva in ga nameravajo izsekati. Potrebna je nujna naravovarstvena akcija, za začetek lahko prispevamo z udeležbo na izletu.

Zbrali se bomo ob 7.30 pri spomeniku NOB, ki je 500 m nad vasjo Javorovica v pobočju Gorjancev. Javorovica je nad kartuzijo Pleterje, od Šentjerneja oddaljena približno 7 km.

Od parkirišča pri spomeniku vodi planinska steza prek košenice v dolino Kobile. Krožna steza, ki predstavi ključne dele doline, je dolga 8,5 km (okoli 5 ur zložne hoje), za tiste z manj časa pa bo na voljo tudi krajša varianta. Pridružili se nam bodo tudi predstavniki Zavoda za varstvo narave ter dolenjskih planincev, ki jih prav tako skrbi usoda rezervata.

19. in 20. junij 2009 – Dvodnevni družinski izlet na Mangrsko sedlo (vodi Tomaž Mihelič)

Mangrsko sedlo je postalo simbol za opazovanje pravih alpskih ptic na lahek način. Izlet bo primeren tako za otroke kot tudi za starejše, saj se bomo večino časa gibal na položnih travniških Mangrškega sedla. Bolj zahtevni udeleženci se bodo seveda lahko povzpeli tudi na Mangrt. Podrobnosti o izletu boste dobili ob prijavi. Na izlet se morate obvezno prijaviti vsaj 10 dni pred izletom.

21. junij 2009 – Ornitološko potepanje po Tivoliju (vodiča Jošt Stergaršek in Žiga I. Remec)

Na prvi poletni dan se bomo ponovno sprehodili po ljubljanskem parku Tivoli ter spoznavali ptice, ki se v tem času zadržujejo v njem. Dobimo se ob 9.15 na parkirnem prostoru pred kopališčem v Tivoliju, izlet je primeren tudi za otroke in nepoznavalce ptic.

28. junij 2009 – Izlet v svet ptic in bobrov porečja Radulje in Krke (vodiča Tereza Potučar, tel. 041 / 413 211 in Robi Rožaj, tel. 031 / 625 082)

Radulja je majhna rečica z bogatim živalskim in rastlinskim svetom. V njeni okolici je mogoče videti različne zanimive ptičje vrste. V njenem porečju živi tudi tesarski mojster – bober. Tereza in Robi nas bosta popeljala tudi po porečju Krke in nam razkazala vse njene skrivnosti in lepote. Dobimo se ob 8. uri na parkirišču podjetja Bramac v Dobruški vasi.

Celoletni monitoring ptic Zbiljskega jezera (koordinator Blaž Blažič)

Letos že drugo leto poteka celoletno spremljanje stanja vodnih ptic na Zbiljskem jezeru po dekadnem (desetdnevem) sistemu. Na akcijo ste vabljeni vsi, ki bi se radi naučili prepoznavanja raznolikih vrst vodnih ptic, ki se skozi vse leto zvrstijo na naših rekah. Na začetku se boste lahko pridružili mladim, ki že imajo izkušnje, kasneje pa se boste po želji lahko v popisu preizkusili tudi že sami. Za dodatne informacije se obrnite na tel. 051 / 232 076 (Blaž) ali po elektronski pošti na blazic93@gmail.com.

Popis kavk

V mesecu aprilu bomo nadaljevali akcijo popisa kavk, s katero smo pričeli že v lanskem letu. Nekaterih popisnih ploskev nam ni uspelo popisati in bomo to storili letos. Pozivamo vse, ki ste pripravljeni sodelovati pri popisu na področju Ljubljane z okolici in na Gorenjskem, da to sporočite na vojko.havlicek@amis.net.

3. – 5. april 2009: Raziskovalni vikend Mirna 2009 (vodja Tanja Šumrada)

Več informacij o akciji lahko najdete na 42. strani revije. Če bo deževalo, bomo akcijo prestavili na 17. – 19. april 2009.

16. april 2009 – Tečaj prepoznavanja pobreznikov – teoretični del (koordinator Luka Božič)

18. april 2009 – Tečaj prepoznavanja pobreznikov – praktični del

V letošnjem letu bomo ponovno pripravili tečaj prepoznavanja pobreznikov. Teoretični del bomo opravili v društvenih prostorih. Na praktični del tečaja, kjer bomo lahko preverili svoje znanje, pa se bomo odpravili na Cerknško jezero ali kakšno drugo lokacijo, kjer bodo takrat pobrezniki najbolj številni. Pobrezniki so dokaj zahtevna vrsta za prepoznavanje, zato smo se odločili, da tečaj ponovimo. Vsi tečajniki bodo prejeli slikovno gradivo z opisi posameznih vrst pobreznikov, zato se na tečaj prijavite na vojko.havlicek@amis.net ali na 041 / 651 917. Prvi del tečaja se bo začel ob 19. uri v prostorih DOPPS.

18. april 2009 – Čiščenje stene za breguljko (koordinator Boris Kočevar, tel. 041 / 639 761)

Na tradicionalni akciji bomo očistili del zaraščenih strmih bregov ob reki Dravi in tako tudi to leto omogočili gnezdenje breguljkam. Vsak par pridnih rok pomeni več gnezdečih parov. Dobimo se ob 8. uri pri lovskem domu v Središču ob Dravi.

25. april 2009 – Pregled in čiščenje valilnic za belovratega muharja (koordinator Dare Fekonja)

Belovrati muhar je ptica, za katero smo na podlagi popisov za Novi ornitološki atlas gnezdek Slovenije ugotovili, da je v Sloveniji bolj pogost, kot smo pričakovali. Že v lanskem letu smo zanj namestili dve »koloniji« valilnic v Krakovskem gozdu in sicer v zavarovanem in gospodarskem predelu. Letos bomo ugotavljali gnezditveno biologijo na obeh predelih in jo primerjali med seboj. Kar nekaj obiskov in popisov bo potrebnih, da bomo zbrali vse podatke in opravili vse naloge, ki jih predvideva ta mali projekt. Vsi, ki vas takšna raziskava zanima, ste vabljeni, da se nam pridružite na »delovnih« izletih (datumi so navedeni v nadaljevanju programa). Nadaljnje informacije lahko dobite pri koordinatorju akcije na tel. 041 / 513 440.

26. april 2009 – Čmrlji v živo (koordinator prof. dr. Janez Grad)

V zimskem ciklusu predavanj nas je prof. dr. Janez Grad seznanil s skrivnostnim svetom čmrljev. Po njegovi zamisli in z nasveti Luke Ložarja smo izdelali nekaj čmrljnjakov. Kako jih naseliti, na kakšna mesta jih je treba postaviti, kako moramo zanje skrbeti in še mnogo napotkov bomo izvedeli na obisku v Dolskem pri g. Gradu. Dobimo se ob 9. uri pred prostori društva na Tržaški cesti 2 v Ljubljani.

9. maj 2009 – Popis rumenih pastirc na Cerknškem jezeru

Najprej se bomo seznanili z metodo popisa rumenih pastirc in se nato odpravili na izlet. Po končanem izletu bomo razdelili popisne ploskve, temu bo sledilo družabno srečanje Notranjske sekcije. Dobimo se pri čebelnjaku na Cerknškem jezeru ob 8. uri.

10. maj 2009 – Pregled valilnic za belovratega muharja (koordinator Dare Fekonja)

21. maj 2009 – Srečanje ljubljanske sekcije

Ob 200. obletnici Darwinovega rojstva si boste tudi vi lahko ogledali, katere kraje je obiskal ta znameniti mož na svojem popotovanju z ladjo Beagle. Na pot po prečudovitem svetu ptic in živali nas bo tokrat popeljal Miha Podlogar, pa čeprav le s pomočjo slike in besede. Pridružite se nam na predavanju z naslovom **Galapagos, muzej na prostem**, in sicer ob 19. uri v prostorih društva na Tržaški cesti 2 v Ljubljani.

24. maj 2009 – Gnezditvena biologija: popis in obročkanje

mladičev belovratega muharja (koordinator Dare Fekonja)

31. maj 2009 – Opazovanje in popis črnočelega srakoperja (koordinator Dare Fekonja)

V okviru monitoringa ciljnih vrst ptic na posebnih območjih varstva (Natura 2000) bomo napravili popis črnočelega srakoperja na Šentjernejskem polju. Nadaljnje informacije lahko dobite pri koordinatorju akcije na tel. 041 / 513 440. Drugi popis bo potekal junija (datum je naveden v nadaljevanju).

5. in 6. junij – Popis kotorn in koscev na Breginjskem stolu (koordinirata Jernej Figelj in Borut Rubinič)

Breginjski stol je eden izmed najpomembnejših slovenskih lokalitet za kosce, kotrne in druge vrste travniških in visokogorskih ptic. Zbrali se bomo v petek zvečer, ko se bomo razdelili v skupine in najprej v večernih urah popisali kotrne ter nato ponoči še kosce. Sledila bo nočitev, zjutraj pa se bomo odpravili še na sprehod po tamkajšnjih travnikih. Za akcijo so potrebne predhodne prijave na doppsmiladi@gmail.com ali po telefonu na 041 / 974 242 (Tanja).

6. junij 2009 – "Crex Night" 2009

Letos bomo že osemnajstič zapored prešteli vse pojoče samce kosca na Cerknškem jezeru. S seboj prinesite nepremočljivo obutev in obleko pa seveda ročne svetilke. Popis kosca bomo končali predvidoma ob 3. uri zjutraj. Zborna mesto je pri čebelnjaku na Cerknškem jezeru ob 22. uri.

12. junij 2009 – Nočni popis podhujk (koordinirata Vojko Havlicek in Borut Rubinič)

V okviru monitoringa ciljnih vrst ptic na posebnih območjih varstva (Natura 2000) bomo ponovili popis podhujk na Krasu. Za sodelovanje pri popisu se lahko prijavite na vojko.havlicek@amis.net ali na 041 / 651 917.

14. junij 2009 – Popis črnočelega srakoperja (koordinirata Dare Fekonja in Aleksander Pritekelj)

18. junij 2009 – Srečanje ljubljanske sekcije

Lahko bi rekli, da bomo tokrat na druženju ljubljanske sekcije obujali spomine na šolska leta, saj nam bo Sava Osole na predavanju z naslovom **Mesto ptic v živalskem svetu** predstavila sistematično razvrščanja ptic v družine, rodove, ... Če bi torej radi spoznali, kje je mesto ptic v živalskem svetu, se nam pridružite ob 19. uri v prostorih društva na Tržaški 2 v Ljubljani.

»Hitri in poskočni«
Rumenoglavi kraljiček (*Regulus regulus*)
Fotonatečaj december 2008 - 1. mesto v 2.
kategoriji in najboljša fotografija leta 2008

Erik Šinigoj

APRIL	
1	sr
2	če
3	pe Raziskovalni vikend Mirna 2009 (vodja Tanja Šumrada)
4	so Spoznavanje sov ob Cerkniškem jezeru Raziskovalni vikend Mirna 2009 (vodja Tanja Šumrada) Krakovski gozd (vodijo Mojmir Pustoslemšek, Hrvoje Oršanič, Dušan Klenovšek in Andrej Hudoklin)
5	ne Raziskovalni vikend Mirna 2009 (vodja Tanja Šumrada)
6	po
7	to
8	sr
9	če
10	pe Trnovski gozd
11	so Trnovski gozd
12	ne
13	po
14	to
15	sr
16	če CER Plazilci Cerknice in okolice Tečaj prepoznavanja pobjeznikov – teoretični del (koordinator Luka Božič)
17	pe
18	so Tečaj prepoznavanja pobjeznikov – praktični del (vodi Luka Božič) Čiščenje stene za breguljko (koordinator Boris Kočevar)
19	ne Ornitološko potepanje po Tivoliju (vodi Vojko Havliček)
20	po
21	to
22	sr
23	če
24	pe
25	so Pregled in čiščenje valilnic za belovratega muharja (koordinator Dare Fekonja)
26	ne Čmrlji v živo (koordinator prof. dr. Janez Grad)
27	po Praznični izlet na Cerkniško jezero
28	to
29	sr
30	če

MAJ	
1	pe
2	so
3	ne
4	po
5	to
6	sr
7	če
8	pe
9	so Vojščica (vodi Jernej Figelj) Opazovanje ptic s čolnov na Ljubljanici (vodi Ivan Kogovšek) Popis rumenih pastirc na Cerkniškem jezeru
10	ne Pregled valilnic za belovratega muharja (koordinator Dare Fekonja)
11	po
12	to
13	sr
14	če
15	pe
16	so Gramoznice Vrbina (vodi Dušan Klenovšek)
17	ne Ornitološko potepanje po Tivoliju (vodi Aleksander Pritekelj)
18	po
19	to
20	sr
21	če Srečanje ljubljanske sekcije
22	pe
23	so Krajinski park Goričko (vodijo Željko Salamun, Kristjan Malačič in Gregor Domanjko) Terenski dan na Ljubljanskem barju z raziskovalci Nacionalnega inštituta za biologijo (vodi Urša Koče)
24	ne Gnezditvena biologija: popis in obrok mladičev belovratega muharja (koordinator Dare Fekonja)
25	po
26	to
27	sr
28	če
29	pe Nočni izlet na Iški morost (vodi Željko Salamun)
30	so Po sledih vidre (koordinira društvo Dinaricum)
31	ne Opazovanje in popis črnočelega srakoperja (koordinator Dare Fekonja)

JUNIJ	
1	po
2	to
3	sr
4	če
5	pe Popis kotorn in koscev na Breginjskem stolu (koordinirata Jernej Figelj in Borut Rubinič)
6	so Izlet k Lovrenskim jezerom (vodi Luka Božič) Ornitobure – izlet v Zbure na Dolenjskem (vodi Jani Vidmar) Popis kotorn in koscev na Breginjskem stolu (koordinirata Jernej Figelj in Borut Rubinič) "Crex Night" 2009
7	ne
8	po
9	to
10	sr
11	če
12	pe Nočni popis podhujk (koordinirata Vojko Havliček in Borut Rubinič)
13	so Gozdni rezervat Kobile na Gorjancih (vodita Andrej Hudoklin in Vojko Havliček)
14	ne Popis črnočelega srakoperja (koordinirata Dare Fekonja in Aleksander Pritekelj)
15	po
16	to
17	sr
18	če Srečanje ljubljanske sekcije
19	pe Dvodnevni družinski izlet na Mangrsko sedlo (vodi Tomaž Mihelič)
20	so Dvodnevni družinski izlet na Mangrsko sedlo (vodi Tomaž Mihelič)
21	ne Ornitološko potepanje po Tivoliju (vodita Jošt Stergaršek in Ziga I. Remec)
22	po
23	to
24	sr
25	če
26	pe
27	so
28	ne Izlet v svet ptic in bobrov porečja Radulje in Krke (vodita Tereza Potočar in Robi Rožaj)
29	po
30	to

PROGRAM DOPPS-a april – junij 2009

PREDAVANJA

CER: Knjižnica Jožeta Udoviča,
Partizanska cesta 22,
Cerknica
Termin: vsak tretji četrtek
v mesecu
Čas: ob 19:00

DOPPS 30 LET

→ Evropski jastrebi stradajo

// prevod Petra Vrh Vrezec

Akcija »Reši španske jastrebe« želi ponovno obuditi tradicionalna mesta blizu vasi, kamor kmetje prinašajo poginule domače živali za hrano jastrebom in drugim mrhovinarjem. S tem želijo zagotoviti zadostno količino hrane za vzdrževanje populacij teh ptic. Evropski in španski zakoni namreč dovoljujejo odprta tradicionalna mrhovišča, a nekatere avtonomne regije se vedejo, kot da zakon ne obstaja, in vsa mrhovišča zapirajo.

Sklad Amigos del Buitre (FAB) že vrsto let preučuje populacijo egiptovskega jastreba (*Neophron percnopterus*) v pokrajini Aragón pod Pireneji. Našli so pomembne kolonije, ki so po raziskavah BirdLife Španija (SEO) v letu 1999 sestavljale 5 % španske populacije. Ugotovili so, da se je v letu 2008 populacija egiptovskega jastreba znižala za 21 %, operjenih mladičev pa je za 48 % manj kot v petletni periodi pred »prehransko krizo«. Leta 2006 je propadlo 62 % gnezd, v letu 2007 pa so rezultati še slabši. Rezultati 25-letnega štetja jastreb v Hoces de Ríaza (100 km severno od Madrida) pa kažejo, da je bilo največ ptic, kar 1.117, leta 2004, v letu 2006 pa se je število zmanjšalo za 34 % in leta 2007 za 31 %.

BirdLife graja sedanjí sistem, ki vodi v propad čistega in učinkovitega naravnega sanitarnega sistema, ki naj bi ga zamenjal precej dražji in onesnažujoči umetni sistem. Določiti bi bilo treba pravila, kako upravljati s klavnimi odpadki, in dovoliti, da se mrtva živina umakne na izbrana mrhovišča, ali pa se pri ekstenzivni živinoreji tako kot doslej mrtve živali pustijo v divjini, ki so tako na voljo mrhovinarjem.

Vir: <http://save-vultures.blogspot.com>

Razpis za mladinski ornitološki raziskovalni tabor v Budanjah

Mladinski tabori so na DOPPS-u postali že kot ptica stalnica v naših krajih. Kot že številna pretekla leta tudi letos organiziramo ornitološki tabor za mlade. Tokrat bo, v sodelovanju z zavodom Rdeči apolon, potekal v Budanjah med **27. junijem in 4. julijem 2009**. Na tabor ste vabljeni vsi mladi ornitologi med 12. in 18. letom, ki bi si želeli poglobiti znanje na področju ornitologije in naravovarstva, se izpopolniti v prepoznavanju ptic ter združiti zabavno s koristnim. Druženja in izmenjav izkušenj, tako z mentorji kot s sovrstniki, ne bo manjkalo. Nastanjeni bomo v stari šoli v Budanjah. Število udeležencev je omejeno, zato se čim prej, a najkasneje do **30. aprila 2009**, prijavite na naslov DOPPS, p.p. 2990, 1001 Ljubljana ali na elektronski naslov aljazrijavec@yahoo.com, s pripisom »Prijava na tabor«. V prijavi navedite osebne podatke (ime, priimek, datum rojstva, telefon ter elektronski naslov) ter napišite, kaj bi si na taboru najbolj želeli, predvsem pa, katera ornitološka tema vas bi najbolj zanimala. Informacije o kotizaciji in številu udeležencev na taboru boste prejeli naknadno. Vsa dodatna vprašanja posredujte na zgoraj navedeni elektronski naslov, lahko pa koordinatorja tabora Aljaža Rijavca tudi osebno pokličete na telefon 051 / 304 566.

Kodeks slovenskih ornitologov

Vsak slovenski ornitolog, opazovalec in proučevalec ptic naj:

- pred vsemi interesi zastopa interese narave in varstva ptic,
- pri svojem delu in tudi sicer ne vznemirja ptic po nepotrebnem in jim ne škoduje; prav tako naj ne ogroža drugih živih bitij in narave,
- ne jemlje ptic iz narave in jih ne zadržuje v ujetništvu,
- bo pri fotografiranju ptic in narave obziren; ogroženih vrst naj ne slika v gnezdú,
- vestno beleži vsa opažanja in skrbi, da se podatki po beležkah ne postarajo,
- sodeluje s kolegi, jim pomaga pri delu in skrbi za dobre odnose z njimi.

1: Jesús Hernando, čuvaj v rezervatu in član fundacije WWF Španija med jastrebi na mrhovišču
foto: Juan José Molina Pérez

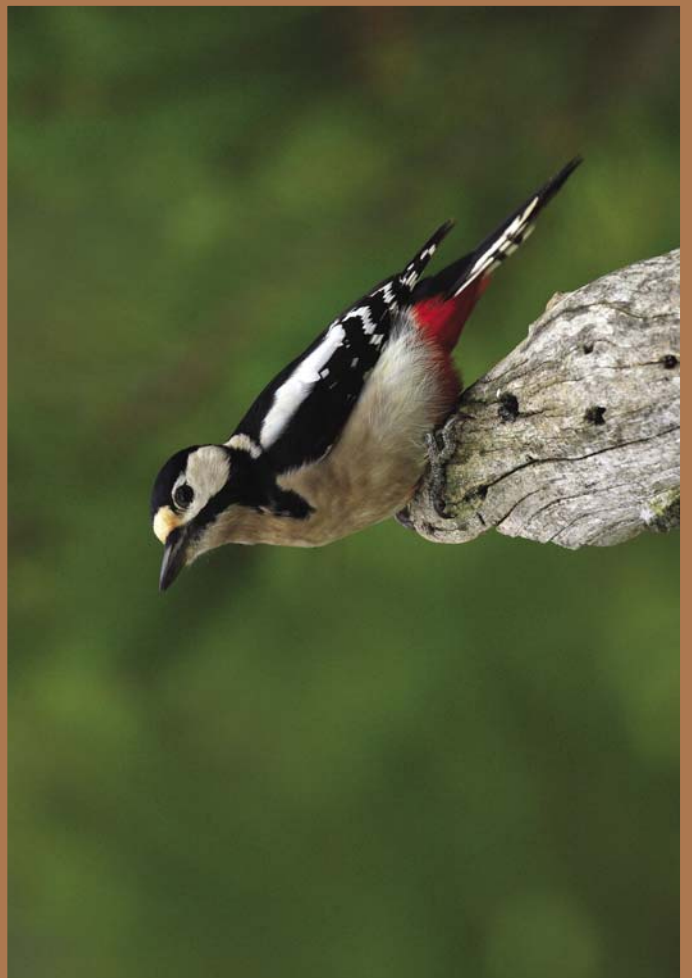
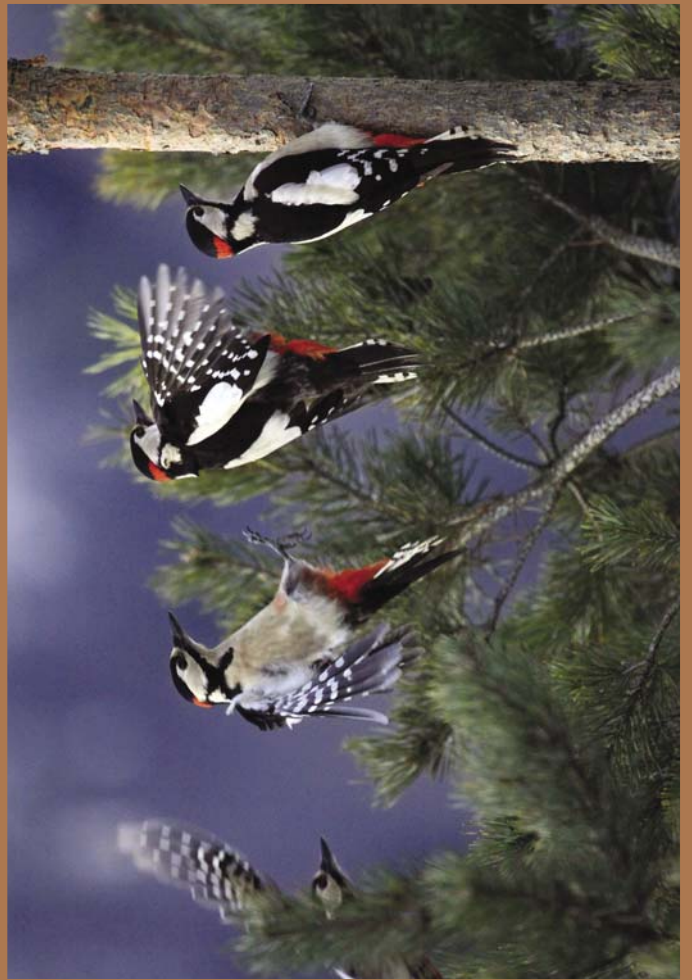

Veliki detel (*Dendrocopos major*)

Podatki o fotografijah:

- 1:** okolica Velenjskega jezera, 24.1.2008, EXIF - Canon EOS 40D, TS 90mm f8 1/800s, ISO 800
- 2:** Družmirje, 17.2.2008, EXIF - Canon EOS 40D, EF 100-400mm + 1.4x konverter f8 1/320s, ISO 160
- 3:** Škale, 5.3.2008, EXIF - Canon EOS 40D, EF 100-400mm f5,6 1/100s, ISO 200
- 4:** Družmirje, 29.10.2008, EXIF - Canon EOS 40D, EF 100-400mm f5,6 1/250s, ISO 400
- 5:** okolica Velenjskega jezera, 30.12.2008, EXIF - Canon EOS 50D, EF 100-400mm f 5,6 1/1600s, ISO 2000 (več zaporednih posnetkov združenih v enega s pomočjo računalniškega programa)

Matej Vranič, Velenje

1

2

3

Kdo je lastnik najdenega peresa?

// Urša Koce

1: Škrbina v repu planinskega orla (*Aquila chrysaetos*) je nastala, ko mu je ob golitvi izpadlo pero. Na istem mestu že raste novo. foto: Aleš Jagodnik oce

2: Skubišče - perje uplenjene ruševke (*Tetrao tetrix*) foto: Tomaž Mihelič

3: Kačar (*Circaetus gallicus*), ki ga je upodobil sedemletni Martin Debevec. foto: Urša Koce

4: Otroci pri ustvarjanju foto: Urša Koce

Otroci so po naravi zelo radovedna bitja, ki imajo tudi veliko sposobnost opazovanja. Moji nečaki denimo na tako rekoč vsakem sprehodu v naravo odkrijejo kaj izjemno zanimivega, in vprašanja o teh odkritjih se seveda kar vrstijo. Čigava sled je to? Kdo je objedel ta storž? Katera žival živi v tej luknjici? S katerega drevesa je ta list? Čigavo je to pero? ... Moram priznati, da otroška radovednost pogosto obudi tudi mojo radovednost in željo po znanju, in nato skupaj iščemo odgovor na njihova vprašanja v knjigah, na spletu ali pri mojih kolegih.

Otroško zvedavost lahko hitro obrnemo v pravo pustolovščino, ob kateri se veliko naučijo otroci in mi sami. Verjetno ni nikogar med nami, ki na potepanju še ni naletel na ptičje pero ali morda kar kopico le-teh. Peresa, ki jih najdemo v naravi, so izpadla golečim se pticam ali pa so, v primeru kopice (skubišča), ostala od pojedine kake živali, ki je ptico uplenila. Peresa so zanimiva že zato, ker so raznolika in lepa. S strani mojih nečakov so ena najbolj občudovanih peres prelivajoče se modra peresa iz šojinih peruti. A odkritje lahko dobi še večjo vrednost, če iz njega napravimo pravo pravcato detektivsko zgodbo. Najprej seveda poskušamo ugotoviti, kateri vrsti ptice je najdeno pero pripadalo in s katerega dela telesa je bilo. Pri tem si pomagamo s priročnikom za prepoznavanje ptic ali pa pero fotografiramo in se posvetujemo s kakšnim poznavalcem ptic.

Za vsako pero si v terensko beležnico zapišemo, kje in kdaj je bilo najdeno. Če pri sebi nimamo fotoaparata, pero ali nekaj peres s skubišča skiciramo. Doma ali v knjižnici poiščemo knjigo ali spletno stran z informacijami ali zgodbo o tej ptici. Branje lahko prepustimo večjim otrokom, ki naj berejo naglas, da slišijo tudi mlajši. Ogledamo si fotografije ptic – otroci jih bodo običajno z veseljem narisali. Izdelajo lahko tudi osebne izkaznice ptic, z risbo ptice, fotografijo najdenega peresa, datumom in krajem najdbe in nekaj dejstvi o ptici in njenih življenjskih navadah. Če raziskovanju želite dodati še geografski pridih, lahko izdelate enostaven zemljevid najdb. Otroci bodo tako pridobili tudi dobro predstavo o prostoru. Večino opravil seveda prepustite otrokom.

Bodite kar se da ustvarjalni! Otroci vas bodo nedvomno razsvetljevali s svojimi idejami, ki so vsekakor vredne resne obravnave, četudi so včasih kot »z drugega sveta«. Otroška radovednost in sposobnost opazovanja me vedno znova presenetita. Včasih močno občutim, da so otroci oči odraslih. Ob skupnem raziskovanju pa ne spoznavamo le narave okoli sebe, pač pa se povezujemo in spoznavamo tudi med seboj.

Na koncu pa še opozorilo: najdena peresa pustimo v naravi. Z Uredbo o zavarovanih prosto živečih živalskih vrstah (Uradni list RS, št. 46/04) je prepovedano posedovati mrtve živali živalskih vrst iz priloge 1 te uredbe, njihove dele, izdelke iz njih ali strukture odvzete iz narave, če s strani Ministrstva za okolje in prostor za to ni izdano posebno dovoljenje. ●

»Žeja«
 Samica mlakarice (*Anas platyrhynchos*)
 Fotonatečaj november 2008, 1. mesto v 2. kategoriji

Jože Kozamernik

1

Zakaj se ptice sploh selijo?

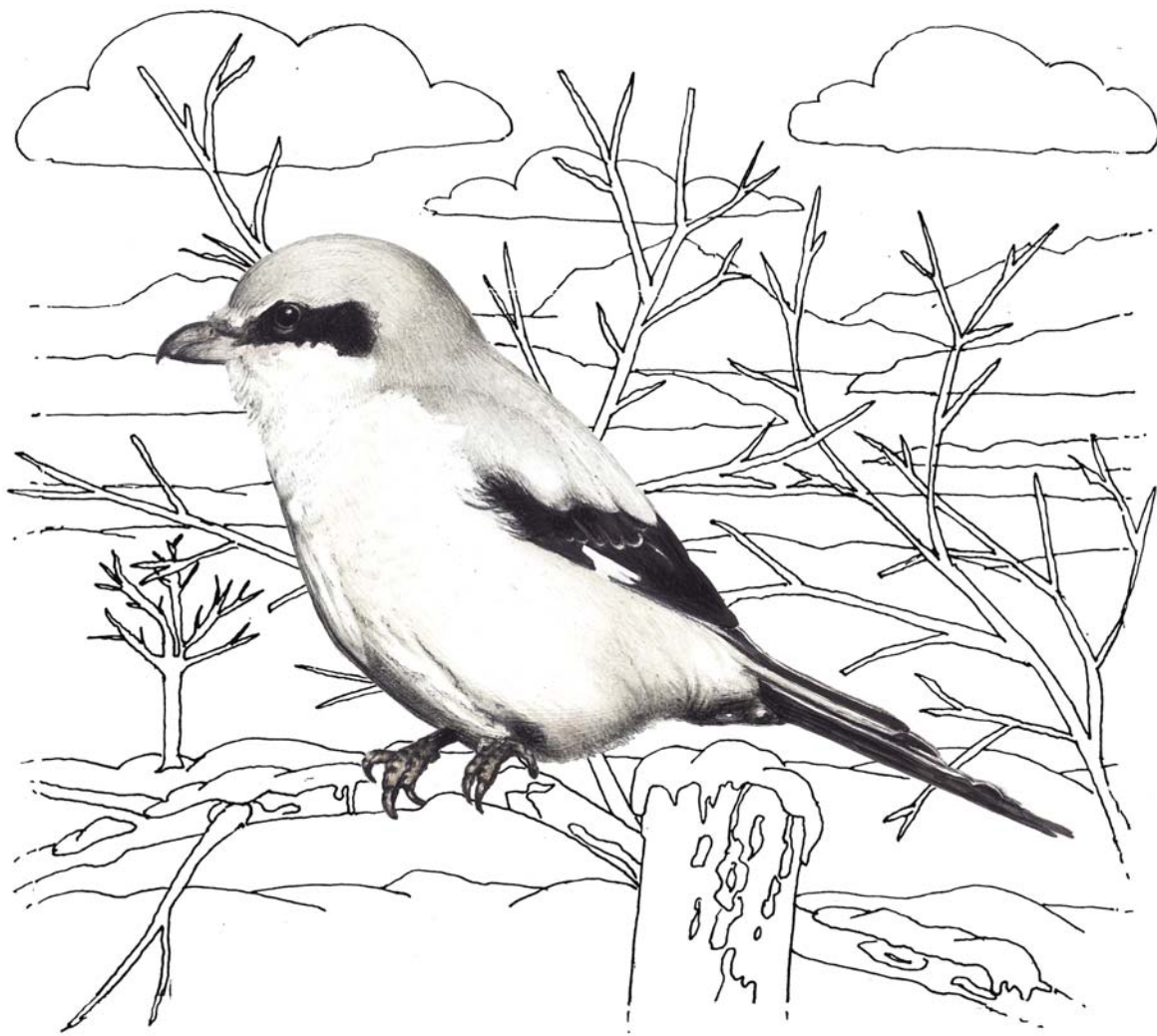
// Al Vrezec

1: Z dobrega razgledišča v ranem poletju rjavi srakoper opreza za žuželkami, hrano za svoj naraščaj. risba: Žarko Vrezec

Topel dan v ranem poletju. Ptice selivke, ki so k nam priletele aprila in maja, imajo v svojih gnezdih že prve mladiče. Starši zanje neutrudno skrbijo, da bi bili kasneje, ko čez deželo zapihajo prve jesenske sape, pripravljeni na več tisoč kilometrov dolgo pot. Ta jih čaka na jesenski selitvi tja do tropske Afrike. Ena takšnih ptic je rjavi srakoper, ki na s soncem obsijanih travnikih čepi na kaki veji grma ali količku in opreza za žuželkami. Le-te so namreč glavna hrana za njegov naraščaj.

Pozno poletje se prične prevešati v jesen. Za rjavega srakoperja je to znak, da bo treba na pot. Jeseni namreč sledi zima in takrat v naših krajih ni mogoče najti dovolj žuželk, s katerimi bi se lahko rjavi srakoper dovolj nasitil. Edina rešitev je, da odleti na jug, tja v tropsko Afriko, kjer je takšnega življa dovolj prek celega leta. Pot je dolga in nevarna, vodi prek morskih valov Sredozemlja in peščenih sipin Sahare, vendar se konča v raju obilja, v tropski Afriki.

Kaj pa se med tem dogaja pri nas? Rjavi srakoper in druge ptice selivke so odletele, travnik se je spraznil in na preostale travne bilke pričenjajo nalletavati prve snežinke. Toda na veji, s katere je poleti rjavi srakoper oprezal

2

za žuželkami, že spet čepi srakoper, le da je nekoliko večji in svetlejši. Je mar zamudnik, ki ga je zima prehitela? Pravzaprav ne. Gre za ptico severnih krajev, velikega srakoperja, ki je tudi selivka, vendar ga na zimo vodi pot s severa k nam, tako kot rjavega srakoperja v tropsko Afriko. Na daljnem severu, kjer veliki srakoper poleti gnezdi, je pozimi snežna odeja tako debela, da bi ptica le s težavo prišla do miši, svojega najljubšega plena. Pri nas je ta odeja precej tanjša in zato kot nalašč za velikega srakoperja, da tu prebije zimo.

Vrnimo se spet k našemu rjavemu srakoperju, ki pozimi uživa v soju toplega tropskega sonca in v eksotični pokrajini stika za žuželkami. Le zakaj bi na

pomlad bežal iz tega raja nazaj na naše travnike? Zakaj ne gnezdi kar v Afriki, pravzaprav sredi obilja? Ta tropski raj namreč poseljujejo še druge tropske ptice, med njimi tudi različni drugi srakoperji, ki so v tropih stalnice. To pomeni, da tu ne le gnezdi, marveč tudi prezimujejo. Če si v tem ptičjem vrvežu pozimi naš rjavi srakoper najde dovolj hrane zase, bi jo gotovo le s težavo poleti nabral dovolj tudi za svoje mladiče. Tekmecev je namreč v tropih preveč, zato je zanj precej boljše, da preprosto odleti tja, kjer je poleti hrane v obilju, tekmecev pa malo. Zato se rjavi srakoper vsako pomlad vrne v naše kraje, si tu poišče družico in vsako leto znova poskrbi za naraščaj, ne da bi mu kateri izmed tropskih tekmecev kalil družinski mir. •

2: Tudi pozimi obišče naše kraje srakoper, večji in svetlejši veliki srakoper, ki pride k nam prezimovat iz severnih krajev.
risba: Žarko Vrezec

1

Kako dobro poznamo ptice?

// Dominik Bombek

1: V grmovni gozdni podraži se skrivajo različne vrste ptic, tudi črnoglavka (*Sylvia atricapilla*).
foto: Ivan Esenko

2: Katere ptice živijo v gozdnih plasteh?

»Kdo bi mi znal povedati, kaj je ptica?« je vprašal učitelj.
»Aha, ja, mislim ... Že vem, ptice letajo po zraku,« je zajecjal učenec Miha.

»Prav. Ali res samo ptice letajo po zraku? Kaj pa metulji, kačji pastirji, netopirji? Ti organizmi tudi letajo, pa nimajo veliko skupnega s pticami. Ptici, kot sta emu in noj, pa ne moreta letati po zraku,« pojasni učitelj.

»No ja, potem pa so ptice tiste, ki ležejo jajca,« reče Andreja.

»Spet ne bo prav, krokodil leže jajca, pa ni ptič,« se namršči učitelj.

»Hm, za ptice je značilno ..., da imajo perje!« reče Nejc.

»To pa bo držalo. Ptice se od drugih organizmov že na prvi pogled ločijo po tem, da so pokrite s perjem,« pojasni učitelj.

Tako navadno poteka ura naravoslovja v 7. razredu. Lahko pridemo do zaključka, da učenci veliko znajo, vendar morajo to znanje še povezati, nadgraditi in utrditi. Sčasoma postajajo bolj radovedni, zastavljajo vprašanja učitelju in tako poskušajo razrešiti svoje dvome. Včasih je njihovo sodelovanje odvisno od njihove razpoloženosti, spet kdaj od vsebine, ki jo morajo osvojiti ...

V uredništvu Sveta ptic se je porodila ideja, da v svoji poljudni reviji odstopi prostor za vsebine, ki bodo lahko kot dopolnilo pri učenju naravoslovja in biologije v osnovni šoli. Zakaj pa ne! Mislim, da je tako dopolnilo primeren dodatek za učence in tudi učitelje, da bi pouk še dodatno popestrili.

Pa se spet vrnimo k našim pticam!

KJE ŽIVIJO?

Ptice so se prilagodile na raznovrstne življenjske prostore. Najdemo jih v gozdovih, na travnikih, poljih, gorah, mokriščih in še bi lahko našteval. Življenjski prostor potrebujejo za preživetje in so od njih življenjsko odvisni; tu denimo gnezdi, se prehranjujejo, najdejo zavetje ipd.

KAKO UGODNI SO SLOVENSKI GOZDOVI ZA ŽIVLJENJE RAZNOVRSTNIH PTIC?

Gozd je življenjski prostor, ki je v Sloveniji najobširnejši. Prekriva več kot polovico površine Slovenije. Zaradi geografske lege, razgibanega reliefa in različnih podnebnih razmer pri nas uspevajo različni tipi gozdov: listnati, mešani in iglasti gozdovi. V Sloveniji je prvotno razširjenih 71 drevesnih vrst, od tega je 61 vrst listavcev in samo 10 vrst iglavcev. Raznolikost gozdnih tipov je tudi razlog, da imamo v naših gozdovih pestro vrstno sestavo ptic.

KJE V GOZDU NAJ IŠČEM PTICE?

Ptice lahko opazujemo v različnih plasteh v gozdu. Posamezne plasti so njihov življenjski prostor, kjer si naredijo gnezdo, iščejo hrano ali pa se skrijejo pred nevarnostmi.

Lahko jih najdemo v krošnjah dreves, dajejo jim zavetje pred padavinami in neurji. V krošnjah si nekatere ptice naredijo gnezda in iščejo hrano.

Debla potrebujejo ptice duplarice za urejanje dupel, ki jih uporabijo kot gnezdišče. Hranijo se pa tudi z žuželkami in njihovimi ličinkami, ki jih najdejo pod lubjem.

Podrast sestavljajo mlada drevesa in grmovnice. Zaradi gostega prepleta vej in listja je podrast za nekatere vrste ptic idealno kritje pred plenilci. V gostem prepletu vej si naredijo gnezda, prav tako pa si tu poiščejo hrano (žuželke, plodove). Zelišča in tla so zelo pomembna za ptice. Tukaj najdejo dovolj hrane zase in za svoj zarod. Nekatere pa se s svojo varovalno barvo popolnoma zlijejo z listnim opadom na tleh in tukaj celo gnezdi.

ČESA SMO SE NAUČILI?

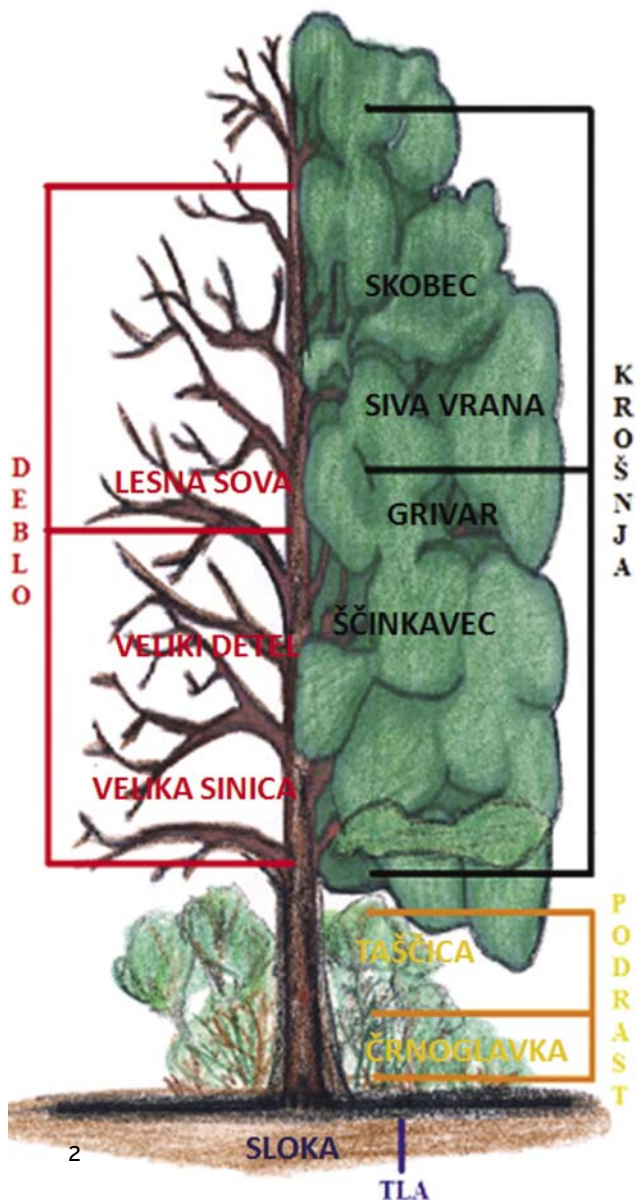
Ptice se ločijo od drugih organizmov po tem, da so pokrite s perjem.

Ptice so se uspešno prilagodile na življenje v različnih življenjskih prostorih.

V Sloveniji zaradi različnih gozdnih sestojev le-te naseljuje veliko različnih vrst ptic.

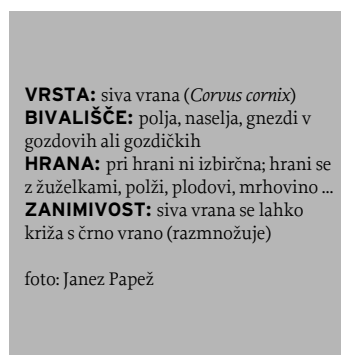
Ptice živijo v različnih gozdnih plasteh. Tam iščejo hrano, imajo gnezda ali pa se skrivajo pred plenilci.

Tukaj je podanih le nekaj osebnih izkaznic ptic. Ostale izkaznice lahko naredijo učenci sami in si pri tem pomagajo s priročnikom za določevanje ptic. Dodatne materiale lahko najdete na spletni strani revije Svet ptic <http://www.ptice.si/projekti/svetptic/> v zavihku Izobraževanje. ●

VRSTA: skobec (*Accipiter nisus*)
BIVALIŠČE: gnezdi v iglastih in mešanih gozdovih
HRANA: majhni ptiči
ZANIMIVOST: pozimi vidimo skobce tudi v mestih in vaseh, privabijo ga ptice na krmilnicah

foto: Dominik Bombek

VRSTA: siva vrana (*Corvus cornix*)
BIVALIŠČE: polja, naselja, gnezdi v gozdovih ali gozdičkih
HRANA: pri hrani ni izbirična; hrani se z žuželkami, polži, plodovi, mrhovino ...
ZANIMIVOST: siva vrana se lahko križa s črno vrano (razmnožuje)

foto: Janez Papež

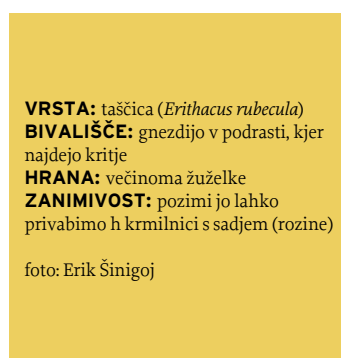
VRSTA: grivar (*Columba palumbus*)
BIVALIŠČE: ustreza mu gozd z odprto pokrajino
HRANA: rastlinska
ZANIMIVOST: jeseni se združijo v večje jate, opazujemo jih lahko na električnih vodnikih nad polji

foto: Ivan Esenko

VRSTA: lesna sova (*Strix aluco*)
BIVALIŠČE: najpogosteje gnezdi v drevesnih duplih
HRANA: miši, ptice, hrošči
ZANIMIVOST: mladiči zapustijo gnezdo, ko še ne znajo leteti

foto: Milan Cerar

VRSTA: taščica (*Erithacus rubecula*)
BIVALIŠČE: gnezdi v podrasti, kjer najdejo kritje
HRANA: večinoma žuželke
ZANIMIVOST: pozimi jo lahko privabimo h krmilnici s sadjem (rozine)

foto: Erik Šinigoj

VRSTA: veliki detel (*Dendrocopos major*)
BIVALIŠČE: v deblo drevesa izdolbe duplo
HRANA: v trhljem lesu išče ličinke hroščev, pozimi se prehranjuje še s semeni
ZANIMIVOST: dupla, ki jih izdolbe detel, uporabljajo za gnezdenje druge ptice, ki si same takšnega gnezdišča ne morejo izdolbsti

foto: Matej Vranič

VRSTA: sloka (*Scolopax rusticola*)
BIVALIŠČE: gnezdi v vlažnih gozdovih s posekami, ki se zarastejo z zelišči
HRANA: večinoma žuželke
ZANIMIVOST: pozimi jo lahko privabimo h krmilnici s sadjem (rozine)

foto: Ivan Esenko

Potaborno srečanje v Cerknici

// Alen Ploj in Tilen Basle

1: Sredi septembra 2008 smo se nekateri mentorji in udeleženci zbrali na dvodnevem potabornem srečanju v Cerknici. foto: Andreja Slameršek

2: Na dvodnevem srečanju je našo pozornost pritegnila tudi velika jata velikih belih čapelj (*Egretta alba*). foto: Matej Vranič

Nemalo časa je minilo, odkar se je zaključil že 15. tabor za mlade ornitologe v Budanjah. Tako smo se sredi septembra 2008 nekateri mentorji in udeleženci zbrali na dvodnevem potabornem srečanju v Cerknici. Dvodnevni izlet smo začeli v vasi Dolenje Jezero, kjer nas je pričakal Anže Škoberne. Kljub slabi vremenski napovedi in še slabšemu vremenu se je na zbirališču zbralo devet najbolj pogumnih. Prva ptica, ki smo jo zapisali v seznam, je bil rjavi lunj (*Circus aeruginosus*), ki nas je s svojim lahkotnim letom čez trstišče Cerkniškega jezera za trenutek razveselil. Nekaj korakov naprej nas je preletel skobec (*Accipiter nisus*), ki je najverjetneje oprezal za brinovkami (*Turdus pilaris*), ki so posedale na vrhu bližnjega drevja. Po »premagani« ogradji za koze se nam je za trenutek odprl pogled na jezero. Tam so samevali čopasti ponirek (*Podiceps cristatus*), liska (*Fulica atra*) in zelenonoga tukalica (*Gallinula chloropus*). Za trenutek je našo pozornost pritegnila velika jata sivih (*Ardea cinerea*) in velikih belih čapelj (*Egretta alba*), ki jih je vznemiril odrasel belorepec (*Haliaeetus albicilla*). Zaradi namočenosti terena smo se odločili, da jezero zaobidemo po bližnjih travnikih. Med hojo po travniku smo bili pozorni na lesene kole, na katerih so posedale številne ptice. Po nekajminutni hoji se nam je spet odprl pogled na jezero, kjer smo videli jato kreheljcev (*Anas crecca*), med katerimi se je skrivala tudi žvižgavka (*A. penelope*). V zraku smo opazovali nagajivi let grivarjev (*Columba palumbus*) ter igriivi let zapoznelih mestnih (*Delichon urbicum*) in kmečkih lastovk (*Hirundo rustica*), ki so nas spremljale večino časa. Za črno piko na nebu se je izkazalo, da je bil krokar (*Corvus corax*), ptica, ki smo jo splašili iz trave, pa je bila poljski škrlanec (*Alauda arvensis*). Piko na i pa je dodal »planinski zajec«, za katerega se je izkazalo, da je belična kanja (*Buteo buteo*).

Po končanem izletu se nam je pridružila še deseta udeleženka in ekipa je bila popolna. Da smo ušli muhastemu in deževnemu vremenu, smo nakupili osnovne potrebščine za bivanje v t.i. Snežniški koči. Ker nam je do večera ostalo še nekaj časa, smo se odločili, da ga bomo izkoristili za obisk drugega dela Cerkniškega jezera. Po nekaj korakih nas je spet pregnal dež. Takoj smo se odpravili na Snežnik, saj smo tam želeli biti pred mrakom in tudi nismo vedeli, kje natančno koča stoji. Vožnja po gozdnih cestah je bila zelo razburljiva, ugotovili smo, da je zelo dobro imeti zemljevid (priporočljivo je, da je novejši od letnika 1995), še boljše pa bi bilo, če bi ga znali brati. Z Matjaževo intuicijo in kančkom sreče smo kočo našli zelo hitro. Bila je zelo prostorna in dobro opremljena, tudi z obvezno »opremo« iz časov SFRJ, sliko Josipa Broza Tita.

Noč je minila brez zapletov in zbudili smo se v hladno jutro. Po zajtrku smo začeli kovati dnevni plan. Prišli smo do sklepa, da je za pohod na Snežnik premrzlo, a ker tudi nismo imeli primerne opreme za sneg, smo se odpravili na krajši izlet po gozdni učni poti. Snežnik smo si ogledali od daleč, medtem ko smo si od blizu ogledali pravi medvedji brlog. Med sprehodom po gozdni učni poti smo slišali črno žolno (*Dryocopus martius*), videli šjo (*Garrulus glandarius*) in slišali sinico, za katero domnevamo, da je bila gorska. Med vračanjem v dolino smo si ogledali Volovjo reber, v naselju pred Pivko pa smo si ogledali par planinskih orlov (*Aquila chrysaetos*). Naša zadnja destinacija so bili opuščeni italijanski rovi iz druge svetovne vojne. Sprehajanje po rovih nam je vzbujalo mešane občutke. Srečanje smo zaključili na Planinskem polju, kjer smo nahranili osla in dve kozi. Na tej točki so se naše poti ločile in čas je bil za odhod domov.

Na tem mestu bi se še v imenu vseh zahvalila Andreji in Matjažu, ki sta nas prevažala po terenu ter skrbela, da smo si vsi umili zobe, preden smo odšli spat. Zahvala gre še Alenki, ki nam je priskrbela prenočišče v koči.

Na taboru nizozemskih mladih ornitologov

// Blaž Blažič in Tanja Šumrada

Oktobra lani sva se avtorja tega prispevka odpravila na potovanje k našim sovrstnikom na Nizozemsko. Najin namen je bil, da se na priporočilo Eve Vukelič in Maartena de Groota udeleživa jesenskega tabora nizozemskih mladih ornitologov, ki ga vsako leto na otoku Schiermonnikoog organizira mladinska organizacija (JNM), ki združuje mlade, stare med 12 in 25 let, ki želijo svoj prosti čas preživljati v naravi in jo raziskovati v družbi sovrstnikov.

Potovanje sva začela na ljubljanski železniški postaji, od koder sva se z vlakom odpeljala prek Nemčije na Nizozemsko, oziroma natančneje na njen skrajni sever v Frizijo, v majhno pristanišče Lauwersoog. Še preden sva se sestala z drugimi udeleženci tabora, sva se sprehodila po Lauwersmeerju, obsežnem brakičnem zalivu, ki se razteza poleg pristanišča. Tu sva zaradi močne jakosti vetra naletela na nekoliko razburkano vodno površino, kar se je tudi poznalo na številčnosti vodnih ptic, vendar je bilo vrstno kljub temu še zelo pestro. Kjer je vodna površina prehajala v poloje in travnate površine, so se prehranjevale duplinske kozarke (*Tadorna tadorna*), belolične (*Branta leucopsis*) in kanadske gosi (*B. canadensis*). Bilo je tudi nekaj pobrežnikov, ki pa jih zaradi oddaljenosti nisva mogla določiti. V nekoliko mirnejših predelih, kjer je močnemu vetru zastiralo pot gosto trstičje, se je kar trlo rac plovk. Največ je bilo rac žličaric (*Anas clypeata*), žvižgavk (*A. penelope*) in kreheljcev (*A. crecca*), ni pa šlo tudi brez dolgorepih rac (*A. acuta*) in konopnic (*A. strepera*). Zrak nad zalivom so vsake toliko časa zapolnjevali klici sivih gosi (*Anser anser*), ki so letele v značilni klinasti obliki. Za konec sva se odločila še za hiter ornitopustolovski pregled pristanišča. Tu so brezskrbno plavale jate gag (*Somateria mollissima*), med njimi pa sva našla tudi osamljeno lumno (*Uria aalge*), ki se je vseskozi intenzivno potapljala. Na umetnih bregovih ob

pristanišču so posedali školjkarice (*Haematopus ostralegus*) in kamenjarji (*Arenaria interpres*). Po ornitopustolovskih doživetjih sva se kmalu spoznala s prvimi udeleženci tabora in skupaj smo odšli na ladjo. Sama plovba je kar hitro minila in kmalu se nam je prikazal z meglo obdan frizijski otok Schiermonnikoog.

Že takoj ob prihodu na otok sva kar onemela ob pogledu na večtisočglave jate gosi in pobrežnikov, ki so se spreletavali po otoških travnikih. To presenečenje pa je, kljub počasnemu aklimatiziranju na tamkajšnji ptičji živeli, še kar trajalo in trajalo. In medtem ko sva midva lahko ure vsa zamaknjena gledala nekaj tisoč zlatih prosenk (*Pluvialis apricaria*) ali pa grivastih gosi (*Branta bernicla*), so mladi nizozemski ornitologi kolesarili mimo, kot da bi gledala jato golobov ...

Tabori na Nizozemskem potekajo nekoliko drugače kot pri nas. V Sloveniji dajemo poudarek zlasti spoznavanju metod za opazovanje ptic in popisovanju, njihovi tabori pa so namenjeni predvsem opazovanju ptic in nabiranju čim večjega števila vrst. To sva oba s pridom izkoristila in si v slabem tednu nabrala približno 20 »lajferjev« (novih vrst ptic), k čemur so pokroviteljsko pripomogli starejši udeleženci tabora. Najbolj izkušeni med njimi namreč prevzamejo vlogo nekakšnih mentorjev. Vsak večer vsakdo izmed njih pove, na kateri del otoka bo šel naslednji večer, ostali udeleženci pa se, glede na svoje želje, razvrstijo med njimi. Naša skupina je prečesala skoraj ves otok, ki je kot paleta različnih habitatov. Vsako jutro smo na obali Severnega morja opazovali klasični jesenski prelet gag, črnih rac (*Melanitta nigra*), slapnikov in strmoglavcev. Vseskozi so nas preletavali srebrni (*Larus argentatus*), veliki (*L. marinus*) in rjavi galebi (*L. fuscus*). Tu smo opazovali tudi malega sokola (*Falco columbarius*) in kar tridesetglavo jato snežnih strnadov (*Plectrophenax nivalis*). Peščenci (*Calidris alba*) so se običajno prehranjevali ob valovih, le nekaj metrov oddaljeni od nas. Vsake toliko je bilo moč opaziti tudi navadnega tjulnja. Po zamočvirjenih delih otoka smo opazovali koconoge kanje (*Buteo lagopus*), kozice (*Gallinago gallinago*), enkrat pa smo iz grmovja splašili tudi dva osebka pukleža (*Limnocyptes minimus*). Okoli opoldneva smo ob oseki pre-

1: Skupina mladih ornitologov opazuje in raziskuje ptice na nizozemskih otoških travnikih. foto: Vivian Jacobs

2: Kjer je vodna površina prehajala v poloje in travnate površine, so se prehranjevale belolične (*Branta leucopsis*) in druge gosi. foto: Eva Vukelič

1

1: Za člane ornitološkega krožka Osnovne šole F. S. Finžgarja iz Lesc so vodni habitati ob morju vedno zanimivi izletniški cilji.

foto: Boris Kozinc

2: Zelenonogi martinec (*Tringa nebularia*) med iskanjem hrane pogosto brodi po plitki vodi. Z gladine pobira žuželke in lovi majhne ribe, pupke, rakce, paglavce in žabe ter kolobarnike.

foto: Bor Kozinc

2

verjali velike jate pobreznikov, med katerimi so bili tudi za naju bolj »eksotični« veliki prodniki (*Calidris canutus*). Manjkalo pa ni tudi črnih prosenk (*Pluvialis squatarola*), različnih vrst martincev, komatnih deževnikov (*Charadrius hiaticula*), kamenjarjev, školjkaric in pa velikih (*Numenius arquata*) ter malih škurhov (*N. phaeopus*). Vsak dan smo preverjali večje jate gosi, ki so ena glavnih ornitoloških atrakcij tega otoka. Skupaj sva na otoku videla kar šest vrst. Zadnji dan pa smo obiskali zahodni del otoka z namenom, da bi našli močvirsko uharico (*Asio flammeus*), a se nam žal ni posrečilo. Najbolj zanimivo opazovanje izmed vseh pa je bilo opazovanje mušje listnice (*Phylloscopus inornatus*). To drobno ptico pevko je bilo sicer zelo težko najti, vendar smo si jo lahko po zaslugi Tanje vsi dobro ogledali.

Tako je najin čas na Nizozemskem potekel, kot bi trenil. Avantura, ki jo toplo priporoča tudi vsem drugim!

Za prezimujočimi pticami v Sečoveljske soline in Škocjanski zatok

// Žiga Kozinc

Med letošnjimi zimskimi počitnicami smo se člani ornitološkega krožka Osnovne šole F. S. Finžgarja iz Lesc odpravili v Sečoveljske soline in Škocjanski zatok. Tega izleta sem se že zelo veselil, saj sem vedel, da bom lahko videl veliko zanimivih ptic, verjetno tudi takšne, kakršnih nisem še nikoli prej.

Že takoj ko smo se pripeljali v soline, je bilo videti, da je na vodi veliko sivih (*Larus canus*), rumenonogih (*L. michahellis*) in rečnih galebov (*L. ridibundus*), mlakaric (*Anas platyrhynchos*), lisk (*Fulica atra*) in malih belih čapelj (*Egretta garzetta*). S sošolcem jako sva začela preiskovati tudi kotičke, kjer ptic ni bilo veliko, in kmalu našla zelenonogega martinca (*Tringa nebularia*). Dolgonogo ptico, ki sva jo opazovala prvič, sva določila s primerjavo slik v

priročniku. Bolj neenotni smo bili pri določevanju čigre, ki je neutrudno lovila ob obali. Seveda je na koncu obveljala mentorjeva, ki je kričavo čigro (*Sterna sandvicensis*) tudi fotografiral. V daljavi smo opazili tudi nekaj malih ponirkov (*Tachybaptus ruficollis*), vranjeka (*Phalacrocorax aristotelis*) in kormorana (*P. carbo*). Ko smo se že hoteli odpraviti proti kombiju, pa smo končno opazili pričakovanega vodomca (*Alcedo atthis*), ki sem ga videl spet po nekaj letih.

Nato smo se odpeljali še v naravni rezervat Škocjanski zatok. Še pred prvo opazovalnico smo videli dleska (*Coccythraustes coccythraustes*) in tri plavčke (*Cyanistes caeruleus*). Zanimivo je bilo moje prvo opazovanje kreheljev (*Anas crecca*), ki so se »postavljali« na glavo, da so prišli do hrane. V jati smo jih našli 29. Na naslednji točki je bilo opaziti krepko čez sto lisk, deset velikih škurhov (*Numenius arquata*) ter še nekaj zelenonogih martincev. Ob obali so počivale tudi nam bolj poznane sive čaplje (*Ardea cinerea*) ter še dve mali beli čaplji. Ob koncu smo videli še večjo skupino rečnih galebov. Za en izlet je bilo ptic toliko, da smo imeli kaj razpravljati ob zasluženem prigrizku. ●

→ Vabilo na drugi raziskovalni vikend MIRNA 2009

Raziskovalni vikend bo že drugič potekal v organizaciji mladinske sekcije. Namenjen bo vsem mladim ornitologom, navdušenim nad pticami, ki jih lahko opazujemo in raziskujemo zlasti v spomladanskem času. Mladi bomo v skupinah po štiri pod vodstvom mentorjev spoznavali ptičji svet v dolini reke Mirne. Poseben podarek bo tudi letos na spoznavanju popisnih metod za različne vrste ptic.

Vikend bo potekal od petka popoldne do nedelje zvečer od **3. do 5. aprila** (ali od 17. do 19. aprila v primeru slabega vremena). Število udeležencev je omejeno, zato so nujno potrebne **predhodne prijave** najkasneje do **15. marca 2009** na elektronski naslov **sumrada.tanja@gmail.com**. V prijavi nujno napišite svoje osebne podatke (ime, priimek, naslov, datum rojstva in telefon).

Tanja Šumrada, voditeljica mladinske sekcije

VABILO NA 11. SREČANJE MLADIH ORNIOTOLOGOV SLOVENIJE - SMOS 2009

Društvo za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije razpisuje že tradicionalno **Srečanje mladih ornitologov Slovenije**, ki bo letos potekalo enajstič zapored. Namen razpisa je spodbuditi čim več mladih raziskovalcev, da se s preučevanjem ptic v naravi uvajajo v raziskovalno delo na področju ornitologije in hkrati s tem v opazovanje in preučevanje lastnega okolja.

Srečanje je oblikovano kot tekmovanje, na katerem mladi raziskovalci v obliki javnih desetminutnih predstavitev in zagovorov prikažejo svoje delo pred strokovno komisijo, ki v okviru različnih starostnih kategorij podeli priznanja in nagrade najboljšim nalogam. Prispele naloge so razvrščene v eno izmed treh starostnih kategorij: 1.- 5. razred OŠ, 6.- 9. razred OŠ ter srednješolci. Število sodelujočih iz posamezne šole ni omejeno, prav tako ni omejeno število nalog.

1. Splošni pogoji sodelovanja

- Na srečanju lahko sodelujejo **učenci** osnovnih šol in **dijaki** srednjih šol.
- Za raziskovalno nalogo se morajo navdušiti učenci oziroma dijaki sami.
- Raziskovalno delo je lahko **individualno** ali pa **skupinsko**.
- V nobenem trenutku raziskovalnega dela raziskovalci ne smejo ovirati, ogrožati ali motiti ptic, še posebej ne med gnezdenjem, zato je priporočena uporaba daljnogleda in podobnih pripomočkov. Lovljenje ptic brez posebnega dovoljenja je v Sloveniji z zakonom prepovedano.
- Mladi raziskovalci naj se pri svojem delu držijo **Kodeksa slovenskih ornitologov**, ki ga najdete na spletni strani **www.ptice.si** pod rubriko "O društvu" in na strani 33 v tej reviji.
- Izdelovanje raziskovalne naloge oziroma strokovnega članka mora nujno zajemati tudi **terensko delo** in **lastne ugotovitve**. Avtorji naj se izogibajo uporabi anketiranja kot glavne raziskovalne metode.

2. Raziskovalne teme

Raziskava lahko zajema katerokoli področje ornitologije. Sicer zaželena, vendar ne obvezujoča, je uporaba spodaj navedenih tem. Te naj rabijo le kot vodilo, kar pomeni, da se lahko znotraj določene teme osredotočite tudi na ožje področje.

a) Rjavi srakoper – Ptica leta 2009

Rjavi srakoper (*Lanius collurio*) je ptica iz družine srakoperjev. Ta vrsta je značilna gnezdilka kulturne krajine, kjer na poljih in travnikih še vedno obstajajo mejice, osamljena drevesa in grmi, ki jih nujno potrebuje za spletnje gnezde in lovne preže. Posebno v preteklih desetletjih je število te markantne slovenske gnezdilke zlasti v zahodni Evropi močno upadalo. Zakaj je tako? Kaj rjave srakoperje in druge ptice ogroža na travnikih in poljih? Rjavi srakoper se jeseni iz naših krajev seli v Afriko, od koder se k nam vrača v začetku maja. Kako poteka njegova gnezditve? S čim se prehranjuje? Kot zlahka opazna in pozna gnezdilka je kot nalašč za dobro raziskovalno nalogo.

b) Mejice in njihov pomen za ptice

Mejice so posebni pasovi grmovja in drugih lesnatih rastlin, ki razmejujejo posamezna polja in travnike. Kmetje jih uporabljajo zlasti za razločevanje zemljišč in ohranjanje prsti. Mejice pa niso pomembne samo za ljudi, temveč tudi za različne travniške ptice, ki si v njih spletajo

gnezda, iščejo kritje ali jih, kot srakoperji, uporabljajo za lovne preže. Katere so te ptice? Ali so res pogostejše na travnikih oziroma poljih z mejicami? Ali je v vašem okolišu več polj z mejicami in posameznimi drevesi ali brez in zakaj je tako?

c) Ptice lokalnega jezera, reke, vodne akumulacije ali drugih vodnih površin

Reke, jezera, akumulacije, močvirja, mrtvice in druga mokrišča so pogosto pravi biser, poln življenja. Posebno ptice, ki so tako ali drugače vezane nanje kot na svoj življenjski prostor, so njihove redne obiskovalke in prebivalke. Skozi leto se spreminjata tako vrstna kot številčna sestava vodnih ptic. Katere ptice se pojavljajo? Kako poteka njihova gnezditve in kakšen je njihov gnezditveni uspeh? Kje lahko opazimo več ptic – na mokriščih, obraščenih z obrežnim rastlinstvom, ali na tistih brez, in zakaj? Metoda, ki jo za raziskovanje vodnih ptic navadno uporabljajo ornitologi, je t.i. monitoring ali spremljanje stanja na izbrani vodni površini ali odseku reke.

3. Prijava in sodelovanje

a) Prijava na SMOS

Udeleženci in njihovi mentorji naj za udeležbo na srečanju pošljejo **prijavni obrazec** v pisni obliki najkasneje do **24. aprila 2009** na naslov: DOPPS, p.p. 2990, SI-1000 Ljubljana, s pripisom: »Prijava na SMOS«.

b) Oddaja raziskovalnih nalog

Napisane raziskovalne naloge oziroma strokovni članki v treh izvodih in CD z nalogo in povzetkom naloge (200 besed) naj bodo poslani najkasneje do **16. oktobra 2009** na zgornji naslov DOPPS-a s pripisom: »Za SMOS«. Po tem datumu boste prejeli program z natančnim mestom srečanja in razvrstitvijo v skupine.

Srečanje bo potekalo **v soboto, 14. novembra 2009 v Grand hotelu Union Ljubljana**.

Uradni razpis, prijavni obrazec in dodatna gradiva na temo "Ptica leta 2009" ter o srečanju so od marca dalje na voljo na društveni spletni strani **www.ptice.si**.

Tanja Šumrada,
koordinatorka srečanja
(foto: Dare Fekonja)

1

2

Pomagajmo lastovkam pri gnezdenju // Boris Kozinc

1: Za stare hleve niso značilni samo oboki, pač pa tudi nadometna električna napeljava, ki daje trdno oporo gnezdnom kmečkih lastovk (*Hirundo rustica*). Tako gnezdo ptice lahko uporabljajo vrsto let, ne da bi padlo na tla.
foto: Boris Kozinc

2: Primerno namешčeno umetno gnezdo lastovke zelo rade zasedejo, saj za dograditev porabijo manj časa in energije kot za graditev novega.
foto: Boris Kozinc

Vsako pomlad se razveselimo vrnitve selivk, posebno še kmečkih lastovk (*Hirundo rustica*), ki na kmetije prinašajo menda tudi srečo. Njihovega prihoda se bomo še bolj veselili, če jim bomo pri njihovem gnezdenju pomagali. Pod našimi strehami gnezdita dve vrsti lastovk: mestna (*Delichon urbicum*) na pročelijih, kmečka pa v notranjosti hiš, garaž, drvarnic, še najraje v hlevih.

Število kmečkih lastovk se je v zadnjih 50 letih zmanjšalo zaradi opuščanja manjših kmetij in graditve velikih hlevov. V novozgrajenih hlevih so stene gladke in zato neprimerne za gnezdenje. Posebno v takih hlevih je zelo dobrodošla pomoč lastovkam z namestitvijo umetnih gnezd ali vsaj polic. Že enostavno pričvrščeno polico pod stropom bodo ptice uporabile kot oporo za svoje gnezdo. V raziskavi, ki so jo lani opravili osnovnošolci iz Lesc v vasi Hraše, so ugotovili, da je 54 odstotkov gnezd na različnih podporah, kot so police, senčniki luči, nadometna električna napeljava, kovinski nosilci in umetna gnezda. Ugotovili so tudi, da kljub zajedavcem, ki prezimijo v gnezdih, lastovke raje obnovijo staro gnezdo, kot zgradijo novo. Novozgrajenih gnezd je bilo za polovico manj kot tistih, v katerih so lastovke gnezdile že prejšnja leta. Pred desetimi leti smo v vasi namestili tudi precej umetnih gnezd, ki so bila takoj zasedena, v njih pa kmečke lastovke gnezdijo še danes. V gnezdih, ki so bila namешčena zunaj, so najprej gnezdile kmečke lastovke, v naslednjih letih pa so jih spodrinile mestne.

V starejši literaturi avtorji priporočajo izdelavo umetnega gnezda iz mešanice betona in žaganja. Ker se beton strjuje počasi, je uporaba kalupa pri izdelavi nujna, izdelava pa terja kar nekaj časa, zato se je najbolje lotiti izdelave iz drugih materialov. Na približno 30 cm dolgo deščico se najprej pritrdi rahlo ukrivljeno oporo iz tanke aluminijaste pločevine.

ne. Primerno gnezdo se nato oblikuje iz mavca, ki se hitro strdi. Gnezdo dokončajo in posteljejo ptice same. Primerna višina za namestitev tako izdelanega gnezda je odvisna od višine hleva. Najbolje je le kakih 20 centimetrov pod stropom. Običajno je to više od dosega odraslega človeka, v zelo nizkih starih hlevih pa je višina le nekaj nad dva metra. V novejših hlevih z visokimi stropi namestimo umetno gnezdo 3 do 4 m visoko.

Ste kdaj opazovali, kako par gradi gnezdo? Ptica najprej najde ustrezno suho bilko, nato pa odleti v lužo, kjer nabere še blato. Vse skupaj odnese v hlev in tako zgradi ogrodje gnezda. Kadar dalj časa ne dežuje, se lastovkam zelo ustreže, če se vsak dan zjutraj na blatno mesto v bližini hleva zlije nekaj veder vode.

S plenilci v hlevih navadno ni problemov, le mladiče, ki padejo iz gnezda, kaj hitro uplenijo domače mačke. Najboljši dostop za ptice v hlev je skozi okno ali lino, saj se je na eni od kmetij zgodilo, da se je skozi odprta vrata k mladičem prikradla sraka (*Pica pica*).

Po možnosti pozno jeseni ali pred novo gnezditvijo umetno gnezdo očistimo, oziroma odstranimo steljo. S tem odstranimo tudi zajedavce, ki sicer običajno niso vzrok smrti za mladiče, so jim pa huda nadlega. Zunanji zajedavci nimajo večjega vpliva na uspešnost vzreje mladičev lastovke. Tomi Trilar je leta 1993 v Kranju našel v enem gnezdu mestne lastovke 1.930 kri sesajočih zunanjih zajedavcev. Povprečno pa je bilo v 20 gnezdih 293 lastovičjih stenec, 79 lastovičjih bolh in 2 lastovičji muhi kožuharici. Nikjer ni bil najden poginuli mladič ali neizvaljeno leglo.

Hlev kmečki lastovki zagotavlja prostor za gnezdenje in prehrano. Tudi mrčes v hlevu močno pripomore k njemu preživetju, saj ptice v deževnih dneh ne morejo loviti žuželk na prostem. Lastovke potrebujejo stalen dostop do gnezda, zato jo vsakršno zapiranje zgradbe lahko usodno za leglo. Ogrožene so lahko tudi zaradi propadanja kmetij in nastajanja novih s sodobnimi hlevi, ki so za ptice zaprti. Po evropski zakonodaji kmet sploh ne bi smel imeti ptic v svojem hlevu. Pisci slovenskega pravilnika za sanitarno higienske razmere v hlevih za pridelavo mleka so tudi do-

ločili, da mora biti notranjost hleva brez lastovk in drugih živali. V Veliki Britaniji se je zaradi podobnih predpisov število kmečkih lastovk v 28 letih zmanjšalo za 20 odstotkov. Iz časov priprave nove zakonodaje pri nas je zanimiva izjava Ančke Legat, lastnice kmetije v Hrašah: «Pri nas bodo lastovke ostale, četudi nehamo oddajati mleko. Lastovke prinašajo srečo.» K sreči pravilnik v taki obliki pri nas ni bil sprejet in lastovke so lahko ostale tudi v hlevih, kjer lastniki oddajajo mleko.

Ljubljanska sekcija DOPPS v letu 2008 // Vojko Havliček

Za ljubitelje narave in ptic so zanimivi vsi letni časi, saj vsak skriva svoje posebnosti. Ko smo v Ljubljanski sekciji DOPPS sestavljali program aktivnosti za leto 2008, smo skušali slediti vsem ciklusom narave in ob tem imeli v mislih, da vključimo v delo sekcije čim več članov. V program smo uvrstili različne dejavnosti, ki bi jih lahko razdelili v tri sklope; opazovanje ptic in s tem povezane aktivnosti, s katerimi spremljamo njihovo vedenje in navade; izobraževanje s predavanji, tečaji in terenskim delom; družabna srečanja članov in sodelovanje na fotonatečaju Fotografija meseca.

1: Pozornosti Ljubljanske sekcije je bila deležna tudi smrdokavra (*Upupa epops*), ki se je spet pričela pojavljati na Ljubljanskem barju. Zanj so izdelali in namestili gnezdilnice. foto: Milan Cerar

KAVARNA

Union

Vsak dan vas čakajo sveže sladice iz naše slaščičarne, unionska kava ali skodelica čaja ob prebiranju dnevnih časopisov. Večerne ure v kavarni zaznamujejo literarni večeri, koncerti jazz glasbe, gledališke igre ter potopisna predavanja. Program najdete na www.gh-union.si ali pri nas v kavarni! Vabljeni!

Odprto od pon. do sob. od 9. do 17. ure. V času prireditve do 24. ure.
Tel.: 01 308 1972, Grand hotel Union, Miklošičeva 1, 1000 Ljubljana

Leto smo začeli s sodelovanjem pri zimskem štetju vodnih ptic, spomladi smo prešteli kavke (*Corvus monedula*) na širšem ljubljanskem območju in na Gorenjskem ter šteli kosce (*Crex crex*) na Ljubljanskem barju. Naši člani so sodelovali tudi pri popisu rumene pastirice (*Motacilla flava*) na Cerkniškem jezeru.

Aktivnosti, ki so povezale opazovanje ptic s spremljanjem njihove biologije, so bila ciljna predavanja o izbranih pticah ter izdelava in nameščanje gnezdilnic v njihovem okolju. Od jeseni pa do konca leta smo se po priporočilih profesionalnih ornitologov posvetili kar nekaj vrstam ptic. Prav posebno zanimanje nam je vzbudil povodni kos (*Cinclus cinclus*), skrivnosten ptič, o katerem vemo zelo malo. Izdelali smo nekaj različnih vrst gnezdilnic in tako bomo poskušali ugotoviti, katera bolj ustreza ptici v našem okolju. Postavili smo jih ob Želimeljščici, Iški, Tržiški Bistrici, Radovni in v Besniški dolini. Tudi smrdokavra (*Upupa epops*), ki se je spet pričela pojavljati na Ljubljanskem barju, je bila deležna naše pozornosti. Zanj smo izdelali in namestili gnezdilnice na območju, kjer je bila opažena. Poseben izziv nam je bil veliki skovik (*Otus scops*), ki tekmuje za gnezditveni prostor s škorcem (*Sturnus vulgaris*). Gnezdilnice, ki smo jih naredili zanj in za škorca, smo namestili v nekaj deset-

2

1

2: Veliko članov in drugih ljubiteljev ptic in narave se redno ukvarja s fotografiranjem, zato je bil zelo lepo sprejet fotonatečaj Fotografija meseca. Na novembrskem natečaju je prvo nagrado v sklopu Narava za sliko z naslovom »dvo-krilec« prejel Jošt Stergaršek.

metrski razdalji. Gnezdilnicam, namenjenim skoviku, smo do začetka maja zaprli vhodno odprtino. Skovikovo akcijo smo načrtovali skupaj s Katarino Denac, ki skovika že vrsto let spremlja na Barju. Pregledane so bile gnezdilnice duplarja (*Columba oenas*) pri Ponovi vasi in gnezdilnice, ki smo jih postavili spomladi skupaj z Mestno občino Ljubljana v Tivoliju. Člani sekcije so namestili tudi podstavke za gnezda belih štokelj (*Ciconia ciconia*) na Barju v Lipah, Črni vasi in Podpeči. Pravi mali projekt je bil spremljanje gnezditvene biologije belovratega muharja (*Ficedula albicollis*) v Krakovskem gozdu. Izdelali smo 32 gnezdilnic in jih polovico namestili v predel rezervata, drugo polovico pa v gospodarski gozd. Zanimivo bo ugotavljati vpliv okolja na obe skupini. Pri načrtovanju dela so nam s svojim znanjem in izkušnjami pomagali varstveni biologi DOPPS, še posebej Tomaž Mihelič.

»Bližnja« srečanja s pticami smo imeli na obročkovanli postaji Rudija Tekavčiča na Barju, ki so se ga v jeseni udeležili člani in njihovi najmlajši, veliko novih obrazov pa je bilo na začetku zime v Mostecu, kjer je Dare Fekonja obročkal rumenoglave kraljičke (*Regulus regulus*). Člani so sodelovali pri reševanju in negi poškodovanih ptic z Azilom za prostoživeče ptice. Organizirali smo prevoze poškodovanih ptic iz vse Slovenije. Še posebno smo se angažirali pri osmih sirotah pegaste sove (*Tyto alba*). Uspešno smo jih vrnili v njihovo domače okolje.

Zavedamo se, da nikoli ne vemo dovolj o naravi in naših posegih vanjo, pa tudi o pojavljanju in vedenju določenih skupin ptic. Znanje smo pridobivali na predavanjih in tečajih. Z zanimanjem smo prisluhnili predavanju o pojavljanju beloglavega jastreba (*Gyps fulvus*) in planinskega orla (*Aquila chrysaetos*) na Volovji rebri ter predavanju o biserih narave v bližini urbanih naselij ob zadrževalniku Medvedce. Ponovno uvedena enomesečna četrtkova srečanja sekcije so bila popestrjena s predavanji, pogovori o doživljajih udeležencev s ptiči na terenu in »premlevanji« aktualnih dogodkov. Na teoretičnem in praktičnem izobraževanju smo prepoznavali pobrežnike z Luko Božičem in z Borutom Rubiničem spoznavali vodne ptice. Poleg izčrpnega opisa ptic smo na predavanju dobili še pisano gradivo, kjer so predstavljene ptice v različnem perju, razlike med spoloma in mladiči, njihove različne

navade pri hranjenju, druženju in letu. Pridobljeno znanje smo preverili v Sečoveljskih solinah in na Zbiljskem jezeru. Oba tečaja sta bila tudi idealna priložnost za aktivno medsebojno spoznavanje članov.

Za zelo obiskano druženje članov Ljubljanske sekcije smo poskrbeli ob koncu poletnih počitnic z dvodnevni čolnarjenjem po Kolpi. Tabora na Bilpi, spusta s kanuji po Kolpi, opazovanja ptic se je udeležilo veliko članov, ki sicer niso aktivni pri drugih akcijah. Prava družabna srečanja so bila še izdelava lojnih pogač za zimsko krmljenje ptic, »mizarske delavnice« sestavljanja gnezdilnic v prostorih DOPPS, sodelovanje pri predstavitvi DOPPS-a obiskovalcem Živalskega vrta in prednovoletno druženje, kjer smo se ob »čajanki« preizkusili v kvizu »Kateri ptič je to«, ki ga je pripravil Jurij Hanžel. DOPPS, njegovo vlogo pri skrbi za ptice, ohranjanju narave in izobraževanju smo predstavili na Eko tržnici v Ljubljani in na Ižanskem sejmu.

Veliko članov in drugih ljubiteljev ptic in narave se ukvarja s fotografiranjem. Zelo dobro je bil sprejet fotonatečaj Fotografija meseca. Razdelili smo ga na dva tematska sklopa Ptice in Narava. Zmagovalne in fotografije iz izbora so na ogled na DOPPS-ovi spletni strani www.ptice.si.

Novi ornitološki atlas gnezdil Slovenije v zaključni fazi

// Tomaž Mihelič

Odgovor, kje gnezdi naše ptice in kako številčne so, iščemo s projektom NOAGS (Novi ornitološki atlas gnezdil Slovenije) od leta 2002. V tem času smo pokrili dobrih 80 % Slovenije. Na tetradnih popisih smo opravili prek 1.250 terenskih dni in prešteli ptice na več kot 5.000 kilometrih poti. Ob popisovanju redkih vrst in naključnih opazovanjih, popisu vrstne sestave in posamičnih drugih popisih se številke skoraj podvojijo. Do danes se je na popisnih obrazcih zbralo že 116 imen naših zvestih članov.

Kljub odmiku, ki ga imamo z vnosom podatkov, o najpogostejših vrstah ni več dvoma. Na odslej 507 analiziranih tetradah smo skupaj zabeležili 185 vrst gnezdičk. Povprečna do sedaj popisana tetra ima 32 gnezdečih vrst s skupaj 140 pari. Najštevilčnejša ugotovljena vrsta je škinkavec (*Fringilla coelebs*), ki smo jih smo na 507 tetradah zabeležili skoraj 6.500 parov, med prvih pet pa so se zlahka uvrstile tudi črnoglavka (*Sylvia atricapilla*), kos (*Turdus merula*), velika sinica (*Parus major*) in taščica (*Erithacus rubecula*). Razumljivo je, da na jutranjih tetradnih popisih ne moremo zabeležiti vseh vrst, saj so nekatere predvsem nočno aktivne, druge pa tako redke, da jih vzorčna metoda ne zajame. Pa vendar se že jasno kaže, da je tetradna metoda primerna za širok spekter vrst. Redke vrste so deležne dodatnih popisov. Med njimi je bilo razveseljivo odkritje populacije belohrbtega detla (*Dendrocopos leucotos*) v Trnovskem gozdu, kjer je popis redkih vrst organizirala Severnoprimska sekcija društva.

Ena izmed uspešnejših akcij pri NOAGS, s katerimi obdelujemo najslabše pokrita območja, so skupinski popisi. V preteklih letih smo tako uspešno popisali Belo krajino, Kras, Koroško, Tolmnsko, Gorenjsko in Snežnik, lani pa smo napravili popis Krške ravni. Popisa se je udeležilo 22 popisovalcev. S svojo številčnostjo nas je v okolici Krakovskega gozda presenetilo kar nekaj vrst. Na 14 lokacijah nas je razveselil odziv pegastih sov (*Tyto alba*), še številčnejši pa so bili veliki skoviki (*Otus scops*). Kolonija poljskih vran (*Corvus frugilegus*) pri Drnovem pa je letos štela 36 gnezd ...

Kljub temu da je projekt v zaključni fazi, nas čaka še zajezen zalogaj, saj so nepopisana območja vse bolj oddaljena. V letošnji popisni sezoni vas zato še posebej naprošam, da strnemo moči. Pripravili smo par novosti, ki bodo omogočale lažje sporočanje podatkov predvsem redkih vrst neposredno prek novega portala NOAGS, ki bo začel delovati z »uradnim« atlasovim začetkom gnezdilne sezone v začetku aprila. Vse informacije o tem in letošnjih skupinskih popisih, na katerih se, upam, srečamo, pa so na voljo na društveni spletni strani. ●

Vabljeni k popisu NOAGS v sezoni 2009

Če se želite priključiti popisu, vas prosimo, da pošljete sporočilo na naslov tomaz.mihelic@dopps.si ali pokličete na tel. 031 / 438 545.

→ Fotografije fundacije Saxifraga

Zbirka fundacije Saxifraga šteje več kot 150.000 naravoslovnih fotografij, ki jih za objavo v naravovarstveni publikaciji v primeru, da finančna sredstva niso na voljo, dobite brezplačno.

S svojimi fotografijami pa se lahko pridružite skoraj 100 evropskim naravoslovnim fotografom, ki so z namenom, da bi pripomogli k varstvu narave, že prispevali fotografije v zbirko Saxifraga.

Več informacij na spletni strani www.saxifraga.nl.

1: Nova odkritja belohrbtega detla (*Dendrocopos leucotos*) potrjujejo domneve o njegovi izjemni redkosti, saj smo vrsto našli skoraj izključno v gozdnih rezervatih. foto: Tomaž Mihelič

2: Primer iz portala NOAGS za vnos podatkov redkih vrst in naključnih opazovanj, prek katerega se lahko vsak učinkovito vključi v delo atlasa. Več o tem na www.ptice.si v poglavju »aktualno«.

→ Postanite član DOPPS, pridružite se nam!

Želite prispevati k ohranjanju našega naravnega bogastva in k povečanju družbene veljave varstva ptic in narave? Morda želite aktivno sodelovati v ornitoloških in naravovarstvenih projektih? Ali pa si želite le prijetne družbe z drugimi ljubitelji ptic in narave?

Vse to vam prinaša članstvo v Društvu za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije.

Poleg že omenjenih možnosti se boste lahko brezplačno udeleževali številnih izobraževalnih izletov in predavanj širom Slovenije ter prejeli revijo Svet ptic, prvo slovensko poljudno revijo o pticah. Mogoče vas zanima strokovno delo in se boste odločili še za Acrocephalus.

Naše poslanstvo je varovanje ptic in njihovih habitatov. Tega uresničujemo s skupnimi močmi, zato je prav vsak posameznik pomemben člen verige, v kateri lahko pripomore k varstvu narave.

Svojo namero o včlanitvi sporočite na naš naslov: **DOPPS, p.p. 2990, 1001 Ljubljana, e-pošta: dopps@dopps-drustvo.si ali nas pokličite na 01 426 58 75.** Poslali vam bomo pristopni paket. Postali boste del organizacije, ki deluje v javnem interesu varstva narave in je partner svetovne zveze za varstvo ptic BirdLife International.

S tem boste storili uslugo pticam, naravi in nenazadnje tudi ljudem.

1

2

3

4

Čmrlji si s pticami delijo nebo – delavnica Ljubljanske sekcije DOPPS

// Sava Osole

1// Ljubljanska sekcija DOPPS je 21. januarja 2009 v prostorih na Tržaški cesti pripravila zanimivo delavnico, ki pa tokrat ni imela opraviti s pticami, temveč z nekom, ki si s pticami deli nebo, čmrlji.

Vabilu se je prijazno odzval gospod Janez Grad, ki pri Čebelarstvu Slovenije deluje v Komisiji za alternativne opraševalce. Že dolga leta se aktivno ukvarja s čmrlji, jih opazuje in v svojem čmrljnaku tudi goji. Na predavanju nam je te male letalce predstavil teoretično in skozi prakso.

foto: Vojko Havliček

2,3// Malokdo ve, da so čmrlji pomembni opraševalci mnogih rastlin in da so za nekatere rastline edini opraševalci. Na svetu živi okrog 239, pri nas pa 31 vrst. Prehranjujejo se podobno kot čebele in pri tem opravljajo za rastline in posredno tudi za nas pomembno funkcijo opraševanja. Ker imajo daljši rilček kot čebele, lahko oprašijo tudi cvetove, ki jih čebele ne morejo.

foto: Ivan Esenko (2), Vojko Havliček (3; čmrlje gnezdo)

4// Kakor čebele tudi čmrlji živijo v družinah. Pri čmrljih delavke jeseni propadejo, zimo pa preživi le oplojena mati, ki si spomladi poišče nov dom in ustanovi novo družino. Čmrlje lahko gojimo tudi doma. Ponudimo jim posebej za njih izdelan panj, da se naselijo vanj. V želji, da bi tudi mi poskusili gojiti čmrlje doma, smo po nasvetih gospoda Grada izdelali panje. O uspehu bomo z veseljem poročali! Zanimanje za dogodek dokazuje, da člani DOPPS niso le ljubitelji ptic, marveč imajo v srcu prostor za vso naravo. Udeleženci delavnice se zahvaljujemo gospodu Gradu za imenitno predavanje, Luki Ložarju, ki je predavatelja povabil k nam, in Ivanu Kogovšku, ki je, kot že tolikokrat, priskrbel potrebni material in izdelal sestavne dele za panjčke.

foto: Vojko Havliček

1

Kako smo obročkali ptice

// Metka Štok

1// Ni dolgo tega, kar je Ljubljanska sekcija DOPPS organizirala dve akciji obročkanja. Najprej na Ljubljanskem barju pod vodstvom Daret Šereta in potem v Mostecu z Daretom Fekonjo.

foto: Vojko Havliček

2// Na Ljubljanskem barju je Dare skupaj z Rudijem Tekavčičem postavil približno tri metre visoko tanko mrežo. Mreža je imela na vsak meter višine nekakšen žep, v katerega so padale ptice, ki so se zaletale vanjo. Sama mreža je bila skoraj nevidna, postavljena v nizko grmičevje in drevesa. Naokrog se je razlegalo glasno ptičje petje, ki je prihajalo iz zvočnikov. Vrsto petja je izbral »režiser« po navodilu ptic, ki so se oglašale v bližini. Skupaj smo iz mrež pobirali vrste in jih spravljali v posebne tanke vrečke. Najprej smo morali uganiti, katero ptico držimo v rokah, nato smo ji nadeli obroček, in če je bilo mogoče, smo določili še spol, starost, dolžino peruti in težo.

Vsako vrsto smo si ogledali in povedali glavne določevalne značilnosti. Tako smo si lahko ogledali osem vrst ptic in dobera spoznali razliko med samcem in samico črnoglavke (*Sylvia atricapilla*), pri čemer samica sploh nima črne, ampak rjavo glavo.

foto: Vojko Havliček

3// Na obročkanju v Mostecu nekaj dni kasneje so bili na vrsti predvsem kraljički. Kar nismo mogli verjeti, kako majhni ptički so to. Da smo lahko določili spol, jih je bilo treba rahlo razkuštrati. Če se je pri tem pokazalo oranžno perje, je šlo za samčka. Potem smo jim nadeli obroček, določili starost, dolžino peruti in težo ter jih izpustili na svobodo. Najbolj napeto je bilo, ko smo iz mreže pobrali že obročkane osebkke. Ti so prišli zadnji na vrsto in vznemirjeno smo preverjali, od kod je, kdo ga je ujel in ali je prišel

2

3

od daleč. Izkazalo se je, da so bili vsi plod lanskoletnega obročkanja.

foto: Kajetan Kravos (rumenoglavi kraljiček *Regulus regulus*)

Oba dneva sta bila polna lepih doživetij. Okrog mene so bili sami takšni ljudje, ki se čudijo tej lepi naravi, jo spoštujejo in se trudijo, da bi taka ostala še naprej. Res bi si želela, da bi nas takšnih bilo čim več, če ne prav vsi! ●

1

2

Premierno prikazovanje dokumentarnega filma »Ambasadorji Črne gore« v Podgorici // Borut Rubinić

1 in 2: Izsek dokumentarnega filma »Ambasadorji Črne gore«, ki je bil premierno predstavljen v hali Črnogorskega narodnega gledališča

V petek 17.12.2008 se je polna dvorana Črnogorskega narodnega gledališča (CNP) v Podgorici ob melodični spremljavi glasbe znanega srbskega avtorja Aleksandra Sanje Ilića in orkestra Balkanika v slabi uri spretela prek črnogorskih gora in Skadarskega jezera do Jadranskega morja in razčlenjene črnogorske obale. Na virtualnem popotovanju, avdio-vizualni poslastici, kot film imenuje avtor Gregor Šubic, so gledalce spremljale številne različne ptice, ambasadorji - veleposlaniki te male dežele, ki bogastvo in raznolikost Črne gore predstavljajo svetu.

Gledalce je na začetku nagovoril slovenski veleposlanik Jernej Videtič, nekaj o ozadju filma, sodelovanju med različnimi državami, poslanstvu DOPPS ter širše družine BirdLife International kot tudi o podpori sorodnim organizacijam v regiji pa je dodal direktor DOPPS, Andrej Medved. Med vidnejšimi navzočimi gosti so bili na premieri predsednik črnogorske vlade, ministri, mnogi veleposlaniki in drugi diplomatski predstavniki, predstavniki črnogorskih in slovenskih podjetij, nevladnih organizacij in mnogi drugi.

Dokumentarni film »Ambasadorji Črne gore« govori o ohranjenosti črnogorskega naravnega okolja. V filmu se neločljivo prepletajo trije elementi: narava, ptice in človek. Osnova filma je estetika in privlačnost črnogorske narave, posledice zgodovinskih dejstev, tradicionalnega načina življenja lokalnega prebivalstva in nedostopnosti terena. Mala država je v tem smislu ena zadnjih pravih oaz ohranjene narave v Evropi, poleg narave v ožjem

smislu besede pa so v Črni gori ohranjena tudi kulturna krajina ter način življenja, krajinska podoba in sonaravni način bivanja ljudi v ruralnih predelih. V filmu sta predstavljena preplet vseh omenjenih segmentov in njihova neločljiva povezanost.

Kompleksnost naravnih prepletov v filmu ponazarja zgodba o treh vrstah ptic, ki živijo v človekovi bližini in si z njim delijo življenjski prostor: kmečke lastovke (*Hirundo rustica*), rjavega srakoperja (*Lanius collurio*) in repaljščice (*Saxicola rubetra*). Vse tri vrste so še vedno pogoste, vendar jih lahko nepremišljeno ravnanje z naravo močno ogrozi. To se je v določenih delih Evrope že zgodilo – nekoč pogoste in običajne spremljevalke človeka so postale redke in ogrožene. Na podlagi spremljanja številnih vrst ptic gledalec spoznava raznolikost in celostnost mnogih naravnih okolij Črne gore, obenem pa se spozna s prvinsko obliko bivanja ljudi, ki te kraje pose-ljujejo in ohranjajo že stoletja.

Film je po premieri požel pozitivne ocene številnih gostov in s tem uspešno opravil najzahtevnejši test - ocenjevala ga je publika, ki je bila, v nasprotju z avtorji filma, v tej deželi rojena in tam živi. Največje priznanje pa so avtorji dobili ob dejstvu, da so izdelek pohvalili ljudje, ki se v filmu pojavljajo. Prav oni so tisti pravi glasniki ideje, ki jo širita DOPPS skupaj z BirdLife International, so resnični primeri sonaravnega bivanja človeka v sožitju z naravnim okoljem. Ti ljudje in pa vsi tisti, ki živijo v Črni gori in jim je mar za vse, predstavljeno v filmu, so najbolj zaslužni za to, da je ta mala balkanska dežela še vedno svojevrstna oaza ohranjene narave.

Premierno prikazovanje dokumentarnega filma, produkta sodelovanja snemalne ekipe Kawka Production, RTV Slovenije, Digital Studia iz Ljubljane ter Društva za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije, je omogočilo Veleposlaništvo Republike Slovenije v Črni gori. ●

Rečni galeb (*Larus ridibundus*)
Fotonatečaj november 2008 – 1. mesto
v 1. kategoriji

Erik Šinigoj

Taščica (*Erithacus rubecula*)
Fotonatečaj oktober 2008 – 1. mesto
v 2. kategoriji

Erik Šinigoj

Zafrfotalo je! Vse ptice so se kot blisk pognale v beg; napadalec je bil skobec ...

// Branko Brečko

1: Skobec (*Accipiter nisus*) je povzročil hud preplah med pticami na krmilnici.

foto: Branko Brečko

Na ptičjih krmilnicah, ki sem jih obesil na lesko pri domači hiši, je bilo kot ponavadi polno raznovrstnih ptic. Domači (*Passer domesticus*) in poljski vrabci (*P. montanus*), ki jih v družbi sinic pogosto obiskujejo tudi zelenci (*Carduelis chloris*) in ščinkavci (*Fringilla coelebs*) ter med njimi najmočnejši dlesk (*Coccothraustes coccothraustes*), ki je razganjal živahno družbo. Pregnane ptice so plaho posedale na bližnje veje in z varne razdalje opazovale dogajanje v krmilnici, kjer je samozavestno kraljeval dlesk in luščil sončnična semena. Tu in tam so mu kakšno seme hitro ukradle ...

Nenadoma pa je zafrfotalo! Vse ptice so se kot blisk pognale v beg. Nekatere visoko v zrak, nekatere pa so se skrile v grmovje in živo mejo. Vanjo so se skrili tudi vrabci, ki si med gostimi vejami radi poiščejo varno zatočišče pred nevarnimi sovražniki. V tisti zmešnjavi so iskali zavetje in na ves glas s posebnim glasom opozarjali še druge. Z zelo hitrim "čev-čev-čev", morda celo petkrat v sekundi, so sprožili alarm z najvišjo stopnjo nevarnosti. To je bilo povsem drugačno oglašanje kot vsem poznano razposajeno vrabčje čivkanje.

Tokratni napadalec je bil skobec (*Accipiter nisus*). Čeprav je bil napad nenaden in hiter, je bil zadetek v prazno. Vsi so mu pobegnili! Toda skobec se ni dal. Zletel je na bližnji bor in sedel na golo rdečkasto vejo. Gledal je na vse strani in se nagibal navzdol. Vse je bilo tiho in mirno. Nenadoma se je nekaj zgabilo. Hitro kot puščica se je spustil na tla, vendar zgrešil. Skočil je na živo mejo, pa spet na tla na drugo stran. In spet gor. Skakal je po njej in mahal z razširjenimi perutmi. Z vso močjo je tresel mejo, da bi le spodil iz nje kakšnega prestrašenega vrabca. In to mu je tudi uspelo. Kot blisk se je zapodil za njim, vrabec pa je švignil v veje sosednjega grma. Razočaran se je skobec spet dvignil nad drevesa in vnovič pristal na boru. Igra še ni bila zaključena. Vse se je pričelo znova.

Videti je bil zelo lačen, tako da ga niti ni preveč motila moja navzočnost. Skrival sem se za drevesom, vendar me je s svojimi ostrimi očmi opazil. Ko je videl, da mu nič ne bo, je nadaljeval lov. Kakšnih deset minut je nepremično sedel, potem pa se je spet spustil na živo mejo, kjer so se skrivali še preostali vrabci. S preizkušeno taktiko ustvarjanja preplaha je nadaljeval, vendar brez uspeha. On je lovil, jaz pa snemal. Kar kakšne pol ure sva takole "sodelovala", potem pa je odletel proti gozdu poskušat novo srečo. ●

Čigre na preži

Fotonatečaj oktober 2008 – 1. mesto
v 3. kategoriji

Ivo Puhar

Pomlad prihaja! - Spring Alive

Že tretje leto zapored bomo tudi v Sloveniji sodelovali pri spremljanju prihoda štirih znanilk pomladi v naše kraje. Bela štoklja (*Ciconia ciconia*), kmečka lastovka (*Hirundo rustica*), hudournik (*Apus apus*) in kukavica (*Cuculus canorus*)

so štiri vrste ptic, za katere zbiramo podatke o prvih opazovanjih v Sloveniji, pri čemer upoštevamo tudi podatke o kukavicah, ki jih boste v letošnjem letu slišali prvič.

Ne glede na to, da je opazovanje štirih znanilk pomladi namenjeno predvsem otrokom, pa vabimo tudi vse druge, da sodelujete pri zbiranju in sporočanju podatkov. Vsak podatek je za nas izredno pomemben, saj lahko tako spoznamo, ali te štiri vrste ptic v zadnjih letih res prihajajo v Evropo prej kot v preteklih desetletjih.

Ko boste letos prvič opazili belo štokljo, kmečko lastovko, hudournika ali kukavico, vas vabimo, da opazovanje zabeležite na spletni strani **www.springalive.net**, na kateri lahko najdete tudi izčrpne podatke o posamezni vrsti ptice ter sprem-

ljate prihod pomladi po vsej Evropi. Če imate težave pri vnosu podatkov, nam jih lahko sporočite tudi na e-naslov **pomlad.prihaja@gmail.com** ali po pošti na naslov **DOPPS, p.p. 2990, 1001 Ljubljana**.

Posebej vabimo vse učiteljice in učitelje ter vzgojiteljice in vzgojitelje, da s svojimi učenci sodelujete pri tej zanimivi, a preprosti raziskavi o prvih prihodih znanilk pomladi v naše kraje. Pomlad bo kmalu tu, zato ne čakajte predolgo! Opazovanja bomo zbirali do 31. maja 2009.

avtorji:

Meta Havliček

Bojana Lipej

Andrej Medved

RAZODETJA PTIČJIH IMEN

Iztok Geister

z risbami Maje Marčič

1

fotografi:

2: Bojana Lipej

2

1// Razodetja ptičjih imen

Iztok Geister je pisal konkretno poezijo, nato naravoslovno in predvsem ornitološko esejistiko, in spet poezijo, literarne eseje, radijske igre in prozo. V zadnjih petnajstih letih je objavil sedemnajst knjig, ki so v slovenski besedni umetnosti odprle novo jezikovno in žanrsko poglavje nekje med esejistiko, prozo in naravoslovjem, tako da njegovo delo pripada vrhu slovenske književnosti. Je eden izmed treh ustanoviteljev (še Dare Šere in Dare Magajna) Društva za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije (DOPPS). Leta 1969 je prejel *Zlato ptico* za poezijo, leta 2001 *Rožančevo nagrado* za esej in leta 2004 nagrado Prešernovega sklada za prozo. Tokrat pa nas je presenetil s knjižno uspešnico *Razodetja ptičjih imen*. Knjigo je s svojimi risbami opremila Maja Marčič. **AM**

2// Zimski tabor mladih ornitologov 2009

V naravnem rezervatu Škocjanski zatok in njegovi okolici je letos, med 14. in 19. februarjem 2009, že tretjič zapored potekal zimski tabor mladih ornitologov. Na taboru je sodelovalo 23 udeležencev iz vse Slovenije, nastanjeni pa so bili v osnovni šoli Oskarja Kovačiča Škofije. Mladi ornitologi so spoznali metode raziskovalnega dela, naučili

so se prepoznavanja različnih vrst ptic, njihovih določevalnih znakov kot tudi njihove ekologije, pravilnega beleženja in obdelave terenskih podatkov ter se seznanili s problematiko varstva narave in upravljanja zavarovanih območij.

Tabor so finančno podprli Ministrstvo za okolje in prostor, Mestna občina Koper in družba Mobitel, glavni pokrovitelj DOPPS. **BL**

3// Preštejmo ptice okoli nas

Konec tedna med 28.2. in 1.3. smo v sodelovanju z revijo Kmečki glas poslali okoli 25.000 gospodinjstvom na podeželju privlačen letak za spremljanje ptic okoli naših domov, kot so npr. sinica, plavček, taščica, dlesk, domači vrabec, zelenec, ščinkavec in druge vrste. Vrtovi in parki so namreč domovanje marsikatero ptice. Nekatere se v njem zadržujejo le določen del leta, številne izmed njih pa vidimo skozi celotno leto. Zimski čas pa je kot nalašč za spremljanje ptic na krmilnicah. Mnogi ljudje se naučijo prepoznavati ptice prav zato, ker pozimi prihajajo na krmilnice oziroma v bližino njihovih bivaljšč. Namen akcije je bil dobiti boljšo sliko o pticah naše neposredne okolice na način, da je posamezen ljubitelj ptic v času ene ure zabeležil največje število posameznih vrst ptic. Rezultati akcije bodo podrobneje predstavljeni na naši spletni strani **www.ptice.si**. **AM**

4// Izlet Ljubljanske sekcije DOPPS na izliv Soče

V lepi in sončni soboti, 21. februarja, se je 50 članov Ljubljanske sekcije DOPPS odpeljalo z avtobusom na izlet v Italijo na izliv Soče v Jadransko morje pri Gradžu (Grado). Cilji izleta so bili Regionalni naravni rezervat izliv Soče in Biološka postaja Isola della Cona ter opazovanje vodnih ptic, ki tu prezimujejo. Dva odlična vodnika, direktor rezervata g. Fabio Perco in njegov sodelavec g. De Luca, sta nas peljala po najbolj zanimivih predelih parka in do opazovalnic, kjer smo poleg ptic na vodi, otočkih in obrežju videli na številnih panojih in maketah tudi slikovni prikaz ptic in njihovega habitata s kratko razlago. Seveda sta oba strokovnjaka mimoregre in nevsiljivo povedala tudi obilico zanimivosti.

Zelo so ponosni, da pri njih prezimuje približno tisoč beločelih gosi, kar je največja jata, ki je trenutno v Sredozemlju. Gos, ki so jo ujeli, je imela obroček iz mesta v ruski tundri. V jati je bila tudi mladostna mala gos, kar je izredna redkost. Seveda pa smo opazovali tudi druge ptice, ki se pojavljajo v manjšem številu. Poleg teh so bili na vodi in obrežju ptiči, ki so tudi pri nas redni gostje, med njimi veliki škurh, ki je zaščitni znak parka. Vzrok za veliko pestrost ptic in različnega rastlinstva so slana, polslana in sladka

Alternativna medicina

PRAKTIČNI
IN STROKOVNI
PRIROČNIK

Naredimo
več za
svoje
zdravje!

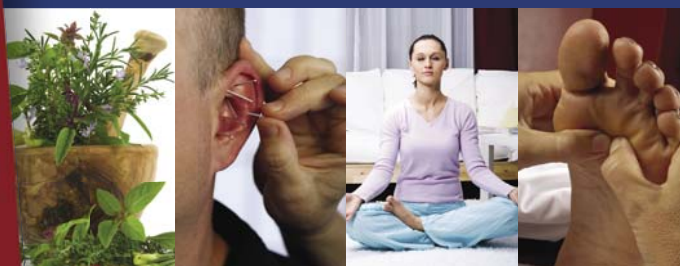

DR. JÖRG GRÜNWARD
IN CHRISTOF JÄNICKE

Modrijan

trda vezava 18 x 24 cm 736 strani

cena 79 €

- Enciklopedija oblik naravnega zdravilstva in možnosti zdravljenja številnih bolezni.
- Praktični nasveti o izbiri primernega terapevta, poteku zdravljenja in možnostih alternativnega zdravljenja otrok.
- Nepogrešljiv družinski svetovalec.

Naročila sprejemamo:

MODRA ŠTEVILKA
((080 23 64)) prodaja@modrijan.si www.modrijan.si

območja, ki se vzdržujejo s Sočo in njenimi kanali ter plimovanjem morja.

Z g. Percom smo obiskali še muzej, kjer je prikazano življenje pod vodo »v živo«, nekaj bivališč prebivalcev polja in gozda v parku in še posebno nazorno renaturacija intenzivnih kmetijskih površin, ki so pred tem posegom sestavljale glavnino današnjega rezervata. MH

5// Pester program na zboru članov DOPPS

Na sicer lepo sobotno popoldne 28.2.2009 se je velika skupina članov udeležila rednega letnega zbora članov DOPPS, ki je potekal v salonu Orhideja Grand hotela Union v Ljubljani. Po uvodnem

nagovoru predsednika društva Rudolfa Tekavčiča je bilo predstavljeno obsežno delo članov društva, sekcij in pisarne. Prvi del zbora se je zaključil s potrditvijo novih članov Upravnega odbora, in sicer Cvetke Marhold, Matjaža Premzla, Vojka Havlička in Tomaža Berceta. Nagrado Zlati legat za leto 2007 sta za najboljšo delo s področja ornitologije prejela avtorja Davorin Tome in Al Vrezec za delo z naslovom »Altitudinal segregation between Ural Owl *Strix uralensis* and Tawny Owl *S. aluco*: evidence for competitive exclusion in raptorial birds« objavljeno v tuji reviji Bird Study. Predsednik društva je nagrado Aviana 2008 podelil Alešu Jagodniku iz Ilirske Bistrice za naravovarstvena pri-

zadevanja za ohranitev Volovje rebri. Na natečaju za najfotografijo leta 2008 pa je priznanje prejel Erik Šinigoj za fotografijo »Hitri in poskočni«. V nadaljevanju si je občinstvo ogledalo še serijo varstvenih video posnetkov s pestro ornitološko vsebino.

Navzoči so letošnji zbor članov zaključili ob manjši pogostitvi v preddverju dvorane, v katerem so bile razstavljene najboljše fotografije lanskega Fotonatečaja 2008, ki je potekal pod vodstvom Ljubljanske sekcije DOPPS. Prav tako pa so si člani lahko ogledali tudi DOPPS-ovo potujočo razstavo o območjih Natura 2000 na Primorskem, ki je uspešno zakrožila že po kar nekaj mestih v Sloveniji. AM

HTC Touch HD
169€*

SAMSUNG OMNIA
69€*

Prihodnost v dlani

S paketoma **Povezani 44** in **77** lahko ujamete mobitela prihodnosti **HTC Touch HD** in **Samsung OMNIA** v vašo dlan po najboljši ceni! Razširite si obzorja z velikima, preglednima in natančnima zaslonoma, občutljivima na dotik. Zgolj z dotikom lahko preprosteje in hitreje kot kadarkoli doslej brskate po spletu, ujamete razburljive trenutke z vrhunsko vgrajeno kamero, ali pa se kratkočasite z igrami. Preverite ponudbo obeh mobitelov pri Mobitelu in se dotaknite prihodnosti že danes!

* Cena vključuje DDV. Akcijska ponudba velja do odprodaje zalog, ob sklenitvi/podalšanju naročniškega razmerja Povezani 44 oziroma Povezani 77 za 24 mesecev, za vse, ki nimate veljavnega aneksa UMTS št. 14/2005 ali UMTS št. 14/2005 Povezani. Mobitelova prodajna mreža omogoča nakup akcijskih mobitelov na več kot 350 prodajnih mestih in po vsej Sloveniji. Zaradi tega je mogoče, da določen model mobitela ni na voljo na vseh prodajnih mestih hkrati. Cenik pogovorov in storitev ter ostali pogoji v paketih Povezani so na voljo na www.mobitel.si. Slike so simbolične.

WWW.MOBITEL.SI

*Najmočnejše vezi so tiste,
 ki jih ne vidimo.*